

«Å forstå det uforståelige»

Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen
for sine barn, familievernet og barnevernet

«Å forstå det uforståelige»

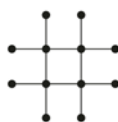
**Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn,
familievernet og barnevernet**

Ellen Syrstad

Dissertation Submitted
in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Philosophiae Doctor (Ph.D)

VID Specialized University

2020



VID

© Ellen Syrstad, 2020

ISBN: 978-82-93490-70-8

ISSN: 2535-3071

*Dissertation Series for the Degree of Philosophiae Doctor (Ph.D.)
at VID Specialized University, Volume no. 23*

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without permission.

Cover: Dinamo

Printed in Norway: Totaltrykk, Oslo, 2020.

VID Specialized University

post@vid.no

www.vid.no

Forord

Det er mange å takke for at denne avhandlingen har latt seg gjennomføre. Aller først vil jeg takke de seks foreldrene som møtte meg flere ganger både ute og hjemme hos seg. Jeg er rørt, imponert og utrolig takknemmelighet for hvordan dere på en åpen og sjenerøs måte innlemmet meg i det verst tenkelige som kan ramme et menneske. En særlig takk vil jeg rette til de to foreldrene som også bidro som medforskere, og viktige konsulenter inn i en for meg nokså ukjent verden. En stor takk vil jeg også rette til de syv terapeutene som alle brukte av sin hektiske hverdag til å stille opp i tre intervjuer. Takk for deres engasjement og for at jeg alltid gledet meg til å komme til dere. En særlig takk til de to som også ble med som medforskere, deltok på medforskertreffene, ble med på konferanse, og ikke minst heiet på meg underveis. En tredje takk går til saksbehandlerne fra barnevernet som var med i medforskergruppen. Til tider var jeg bekymret for all kritikken som ble rettet mot barnevernet, men dere møtte dette på en eksemplarisk måte. Det var sånn dere lærte sa dere. Takk for at dere var med og bidro med en helt nødvendig balansering og viktige innspill til krevende samhandling og roller i en kompleks oppfølgingen av foreldre. Til slutt vil jeg også spesifikt takke Kristi Solheim og Hege Hadland, som ledere av spisskompetansemiljøet for familievernets oppfølging av foreldre i Sør-Rogaland for deres store engasjement for studien, for familievernets oppfølging av foreldre, for at dere inviterte meg på diverse fagsamlinger så jeg fikk lagt frem forskningen min underveis og for at dere er de varme, rause og kloke menneskene (og terapeutene) som dere er. Irene Handeland fra Bufdir, takk for gode innspill og et helt spesielt engasjement både for oppfølging av foreldre og min avhandling.

Takk til VID vitenskapelige høyskole, til fakultet for sosialfag ved Torhild Bjerkreim, som ga meg permisjon til å gjennomføre en ph.d.-studie og til min leder ved sosialt arbeid gjennom perioden Inger Oterholm for gode samtaler, fin tilrettelegging av pliktarbeid og for at du engasjerte deg for studien min gjennom hele perioden. En takk må også rettes til senter for Diakoni og profesjonell praksis som ansatte meg som stipendiat, og til de tre som har vært ledere ved programmet Diakoni, verdier og profesjonell praksis i min ansettelsesperiode; Olav Helge Angel, Oddgeir Synnes og Tormod Kleiven.

Mine to veiledere, Tor Slettebø og Ottar Ness, takk for nyttige og utfordrende innspill, stort engasjement og ikke minst for at dere har strukket veilederrollen og blitt med meg til andre deler av landet både som medforskere og som del av en medforskergruppe på en fagkonferanse. Dette var ingen selvfølge. Takk for hyggelige treff, morsomme samtaler og en tone som har gjort at det har vært lett å ta kontakt og stille dumme spørsmål. Uten det er jeg

usikker på om avhandlingen hadde latt seg gjennomføre.

I tillegg til å ha to dyktige veiledere, har jeg vært så heldig å være en del av forskningsgruppen Probuf ved VID vitenskapelige høyskole, ledet av Gunnhild R. Farstad og Mari Dalen Herland. Takk for mange inspirerende treff i gruppa og for at jeg alltid fikk lov til å legge frem deler av studien min når jeg hadde behov for det. Jeg vil også trekke frem Margrete Aadnanes som har lest gjennom og gitt meg nyttige tilbakemeldinger på flere utkast, og som har vist et ekstra engasjement for studien min. I tillegg til å være en del av et forskningsmiljø på VID ble jeg også på en raus måte innviet i forskningsgruppen Barneliv og profesjonsutøvelse i regi av Oddbjørg Skjær Ulvik ved OsloMet. Her har jeg fått delta på flere skriveseminar, og fått gode innspill og god støtte rundt mitt arbeid. Takk også til det faglige nettverket Par- og familierapiforskning, for gode systemiske innspill på samlinger og for flere nye hyggelige og inspirerende bekjentskaper. Særlig takk til Trine Eikrem, Jan Stokkebekk og Bård Berthelsen som har hengt med både på ph.d.-kurs til København og som en del av et symposium på en familierapikonferanse til Napoli. For en gjeng!

Kjære stipendiatkollegaer ved VID (og OsloMet), det har vært mange som har kommet og gått og noen som har fulgt meg som kollegaer nesten hele perioden. Jeg har vært så heldig å få i pose og sekk, ved å være en del av et utrolig hyggelig og raust tverrfaglig miljø på VID, samtidig som jeg var så heldig å få med meg tre av mine beste kollegaer fra sosialt arbeid på denne reisen: Turid Misje, Inger Lise Negård og Håvard Åslund. Vi skrev skisser sammen, vi har reist på felles konferanser, lest hverandres tekster, heiet på, og støttet hverandre og kanskje det viktigste er at jeg har kunnet ringe dere i de periodene livet som stipendiat ikke har vært like rosenrødt. Og dere har forstått.

Helt til slutt vil jeg takke familien min. Pappa lærte meg handlekraft, pågangsmot og ureddhet. Mamma, takk for evnen til bare å hoppe uti ting man egentlig ikke skjønner rekkevidden av og tenke at det ordner seg. Dere har aldri stilt forventinger til akademiske prestasjoner, jeg har aldri vært god til å planlegge, men det dere har lært meg er å ikke være redd for å gripe de mulighetene som oppstår underveis. Å gjennomføre en ph.d.-studie var for meg en slik mulighet som jeg er glad for at jeg turte å kaste meg uti. Sist, men ikke minst takk til de tre viktigste gutta i mitt liv; Henrik, Mikkel og Kristian. Takk for at dere har mint meg på hva som tross alt har vært det viktigste i livet mitt disse årene, for at dere har hatt troen på meg og for at dere med stor entusiasme tilrettela og ble med på et fantastisk studieopphold til Australia og New Zealand.

Sammendrag

Avhandlingen bygger på en kvalitativ studie, delt inn i tre delstudier som omhandler familievernets oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Seks foreldre og syv terapeuter med erfaring fra familievernets oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, har blitt intervjuet individuelt og to ganger i separate fokusgrupper. Første delstudie bygget på foreldrenes erfaringer, mens andre delstudie var basert på terapeutenes erfaringer. En medforskergruppe bestående av to foreldre, to terapeuter fra familievernet, to saksbehandlere fra barnevernet og to forskere (i tillegg til meg) har bistått i analysen av det empiriske materialet, og erfaringene fra møtene i medforskergruppen ligger til grunn for avhandlingens tredje delstudie. Den overordnede problemstillingen er: *Hvordan kan vi forstå samarbeidet mellom foreldre, familievernet og barnevernet i oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn?* Avhandlingens teoretiske rammeverk er sosialkonstruksjonisme, som innebærer en forståelse av at virkeligheten er noe som er skapt innenfor sosiale fellesskap, og må forstås i en kontekst. I denne avhandlingen betyr det en forståelse av at virkeligheten skapes gjennom interaksjoner mellom foreldre, familievernet og barnevernet (og forskere), deres lokale kontekst og samfunnet de er en del av. Mitt analytiske fokus har vært samarbeidet mellom deltakere som er en del av et system, og deres kontekst.

Tre artikler beskriver de tre delstudiene. Den første utforsket foreldres utfordringer i etterkant av en omsorgsovertakelse, og deres møte med familievernet som oppfølgingsinstans. Foreldrene beskrev at de befant seg i en posisjon overfor barnevernet som gjorde at de strevde med å forstå hvorfor barna var plassert og at de opplevde en avmakt som gjorde at de valgte å innordne seg barnevernets krav og forventninger. I samarbeidet med barnevernet strevde de med å forstå hvorfor de skulle gjøre det de opplevde de ble instruert til å gjøre. De turte ikke åpne opp for vanskelige temaer i frykt for at det kunne bli brukt mot dem. Deres møte med familievernet var beskrevet annerledes. I dette møtet opplevde de å ikke lenger være en «mislykket forelder», og de turte i større grad å utforske egen historie, posisjon og situasjon.

Den andre artikkelen utforsket terapeutene i familievernet sine erfaringer med å møte foreldre, og hvordan dette møtet utfordret deres praksis. Tre nivåer innenfor terapeutenes praksis ble utviklet for å forklare noen av de mange dilemmaene terapeutene så ut til å stå overfor. Disse var: Det individuelle nivået, det teoretiske nivået og samfunnsnivået. I skjæringspunktet mellom nivåene oppstod det dilemmaer. Det første dilemmaet handlet om at terapeutenes følelsesmessige reaksjoner på foreldrenes historier kunne få dem til å handle på

tvers av deres teoretiske idealer, for eksempel å innta en ekspertposisjon når deres teoretiske idealer innebar å være ikke-ekspert. Det andre dilemmaet handlet om hvordan terapeutene skulle forholde seg til at foreldrene og barnevernet fortalte ulike versjoner av hva som hadde skjedd forut for en omsorgsovertakelse. Det tredje dilemmaet oppstod dersom terapeutene reagerte på hvordan andre aktører i systemet møtte foreldrene, for eksempel barnevernet. Dette skjedde når de hørte historier fra foreldrene om hvordan de var blitt sviktet av barnevernet. De tre dilemmaene viste hvilke utfordrende posisjoner terapeutene sto overfor i møte med både barnevernet og foreldrene i oppfølgingen av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn.

Tema for den tredje artikkelen var hvilken betydning en medforskergruppe hadde hatt for avhandlingen, hvilken betydning de mente det hadde hatt for dem selv å delta i forskning, og hvordan de erfarte samarbeidet seg imellom. Det første funnet viste at samarbeid mellom medforskere med ulik erfarings- og fagbakgrunn kunne være krevende, men at denne ulikheten også kunne føre til at temaer ble utforsket fra ulike perspektiver. Foreldrenes posisjon som medforskere var krevende, fordi de skulle representere en gruppe som ofte hadde mistillit til systemet, samtidig som de skulle samarbeide med forskere som var en del av dette systemet. Foreldrenes erfaringer var også et eksempel på hvordan medforskning ble oppfattet som en prosess som ikke bare bidro til å styrke foreldrene, men som også opplevdes som en moralsk gjenreising av dem som gruppe. Siste funn belyste hvordan medforskerne bidro på ulike måter i forskningsprosessen, men også hvordan forskningsprosessen fikk ulik betydning for dem. Dette ble fortolket som at det var en maktskjevhet i gruppen, men at maktskjevheten kunne føre til demokratisering av kunnskap.

Samlet sett viste avhandlingen at det var et krevende samarbeid mellom foreldre og barnevernet som kunne forklares som at foreldrene ikke forstod hvorfor barna var tatt fra dem, og at de derfor fulgte instruksjoner fra barnevernet som de ikke forstod. Familievernet og barnevernet har ulikt mandat, der barnevernet har beslutningsmyndighet, og dermed et mer evaluerende fokus overfor foreldrene enn familievernet. Dette medfører at familievernet hadde mulighet til å innta en annen, og mindre kontrollerende posisjon overfor foreldrene. Samtidig var foreldrene avhengig av en instans som kunne fatte beslutninger (barnevernet). Dette viste hvor viktig begge de to instansene var i en oppfølging av foreldrene, og betydningen av samarbeid de to tjenestene imellom. Medforskning bidro i denne avhandlingen med å løfte frem ulike perspektiver, som er viktig innenfor felt med maktskjevhet og store interessekonflikter.

Summary

This dissertation is based on three sub-studies concerning the follow up of parents whose children were placed in public care. The Family Counselling Services' (FCS), a national governmental service in Norway offer support to parents as a supplementary service to the Child Protection Services (CPS), who are responsible for this follow-up. In this dissertation, six parents and seven family therapists who were experienced in following up with parents were each individually interviewed once. They were also interviewed twice in separate focus groups. The first sub-study is based on parents' experiences, while the second was based on therapists' experiences. A co-research group consisting of two parents, two family therapists, two child-protection workers and three researchers assisted in the analysis of the empirical material. The experiences from this group's meetings formed the basis of the third sub-study. The overall research question is: how can we understand the collaboration between parents, FCS and the CPS in the follow-up with parents whose children were placed in public care? The theoretical framework is one of social constructionism, which posits that reality is created through interactions in social communities. In this dissertation, the theory suggests that reality is created through interactions among parents, FCS, CPS and the communities they are a part of. The study's analytical focus is the collaboration between system actors, parents and the context of each of these actors.

In this paper, each sub-study will be presented in separate articles. The first explores the challenges parents faced after their children were removed and their subsequent experiences with CPS and FCS as support services. In their communications with CPS, parents said they struggled to understand why their children had been placed in public care and that they felt disempowered. They chose to collaborate with CPS by following the agency's requirements and meeting its expectations. This was a demanding collaboration where parents struggled to understand why they should do what the agency instructed. Their experience of disempowerment lead to them not discussing certain topics out of fear that what they said could be used against them. However, they described their interactions with FCS differently. In these interactions, parents said they did not feel like failures and were comfortable discussing their histories, values and situations.

The second article explores family therapists' experiences of meeting parents and how these meetings challenged their practices. Three levels of therapeutic practice were developed to explain some of the many dilemmas they faced: the individual level, the theoretical level and the system level. At the intersection of these levels, dilemmas arose. Firstly, the

therapists' emotional reactions to parents' stories could lead them to stray from their theoretical ideals, such as assuming an expert position when their theoretical ideals meant that they were non-expert. Secondly, the therapists reflected on how they should relate to the fact that parents and the CPS told different versions of what had happened prior to the parents lost the care of their child. Thirdly, the therapists might experience negative reactions on how other system actors, such as CPS, interacted with the parents, which happened when parents told therapists how CPS had let them down. These categories of dilemmas illustrate the challenges therapists faced in meeting both CPS and parents after children were in care.

The third article explores the impact the co-research group had on the dissertation and its member's experiences with participating in the research. The first finding shows that collaboration between "researchers" with different experiences can be demanding; however, these differences can lead to a thorough, multifaceted exploration of a research problem. Parents' presences in the group is both described as an empowerment process to them, but also as a role-conflict. They represent a demographic that distrusts the system; on the other hand they collaborated with researchers who were part of it. The last finding highlights how the co-research group contributed to the research processes and how those processes had different significance for the co-researchers. While there may be power imbalances between different members of co-research groups, if properly managed, those imbalances can set the stage for a greater democratization of knowledge.

Overall, this dissertation shows that parents and CPS collaborate in demanding ways, which can be explained by the fact that parents do not understand why their children were placed in public care and therefore follow CPS instructions they do not understand. FCS and CPS have different mandates; CPS has decision-making authority and brings a more evaluative focus to parents compared to FCS; for its part, FCS has the opportunity to take a different and less controlling position. At the same time, parents are dependent on CPS, as it makes decisions concerning their child. This shows how important the two bodies are in the process of following up the parents and how crucial it is that they complement- and collaborate with each other. In this dissertation, a co-research group contributed by highlighting different perspectives particularly relevant to fields with power imbalances and major conflicts of interest.

Innhold

1.	Innledning.....	5
1.1.	Begrepsavklaring.....	6
1.2.	Samfunnsmessig og institusjonell kontekstualisering av familievernet og barnevernet	7
1.2.1	Familievernets organisering, lovverk og aktuelle situasjon	7
1.2.1.1.	Organisering av familievernet.	7
1.2.1.2.	Lov om familievernkontorer.....	7
1.2.1.3.	Aktuell situasjon.....	8
1.2.2.	Barnevernets organisering, lovverk og aktuelle situasjon	8
1.2.2.1.	Organisering av det norske barnevernet	8
1.2.2.2.	Lov om barneverntjenester og internasjonale konvensjoner	10
1.2.2.3:	Kritikk av norsk barnevern.....	11
1.2.2.4.	Oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn.....	12
1.2.2.5.	Forslag til nye lovbestemmelser	13
1.3.	Barnevernsstatistikk	14
1.4.	Forskning som har informert avhandlingen.....	15
1.4.1.	Studier om foreldres situasjon og behov for hjelp etter en omsorgsovertakelse	15
1.4.2.	Studier som viser at oppfølging av foreldre er viktig for barna.....	16
1.4.3.	Studier som beskriver samspillet mellom foreldre og barnevernet	17
1.4.4.	Studier av oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse	19
1.4.5.	Studier om systemisk faglig tilnærming i barnevernssaker	21
1.4.6.	Studier om medforskning	23
1.5.	Oppsummering av kunnskapsstatus.....	24
1.6.	Avhandlingens hensikt og problemstillinger	24
1.7.	Oppbygging av avhandlingen.....	25
2.	Teoretisk rammeverk	27
2.1.	Sosialkonstruksjonisme	27
2.1.1.	Diskurser og makt.....	29
2.1.2.	Posisjoneringsteori	30
2.1.3.	Stigma, selvpresentasjon og strategisk samhandling.....	32
2.1.4.	Systemisk teori	33
2.1.4.1.	Etiske posisjoner.....	34
2.1.4.2.	Å befinne seg innenfor ulike domener	35
2.2.	Oppsummering og valg av analyseenhet i avhandlingen	37
3.	Metodologisk utforming.....	38
3.1.	Et kvalitativt forskningsdesign	38
3.2.	Medforskning	38
3.3.	Metoder for produksjon av data.....	40

3.3.1. Kvalitative intervjuer og fokusgrupper – overordnede perspektiver	40
3.3.2. Betydningen av tid, forløp og gjentatte intervjuer og fokusgrupper.....	41
3.3.3. Rekruttering av deltakere.....	43
3.3.3.1. Delstudie 1: Foreldrene	44
3.3.3.2. Delstudie 2: Terapeutene	48
3.3.3.3. Delstudie 3: Medforskergruppen	49
3.4. Fremgangsmåter for analysering av data.....	52
3.4.1. Analyser av intervjuene med foreldrene.....	53
3.4.2. Analyser av intervjuene med terapeutene.....	54
3.4.3. Analyser av møter i medforskergruppen og intervjuer med medforskerne	56
3.5. Fremgangsmåter for å kvalitetssikre resultater.....	57
3.6. Forskningsetikk	58
3.7. Å forske i eget felt	60
3.8. En krevende forskerrolle	61
3.9. Forskerens forforståelse.....	61
3.10. Om å utforske sensitive temaer som forsker.....	62
4. Sammendrag av artiklene.....	64
4.1. Delstudie 1: To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services	64
4.2. Delstudie 2: To Navigate the Normative and the Not-Normative: Family Therapists Negotiating Their Professional Identities with Parents Whose Children are Placed in Public Care	66
4.3. Delstudie 3: Når barnevernsforeldre, fagpersoner og forskere forsker sammen - maktskjevhet eller demokratisering av kunnskap?	69
4.4. Oppsummering av studiene	71
5 Diskusjon	73
5.1. Å samarbeide uten å forstå	73
5.1.1. Foreldre innordner seg barnevernets forventninger.....	73
5.1.2. Når barnevernet inntar en ekspertposisjon overfor foreldrene	76
5.1.3. Forklaringer på og konsekvenser av å posisjonere seg som ekspert i barnevernet.....	77
5.1.4. Å kombinere en posisjon som trygg og åpen i barnevernet.....	79
5.2. Samarbeid mellom familievernet og barnevernet.....	81
5.2.1. Terapeutene påvirkes av foreldrenes historier.....	81
5.2.2. Når familievernet og barnevernet møter foreldrenes historier ulikt	82
5.2.3. Når foreldrene ikke inntar posisjonen som ekspert på eget liv.....	83
5.2.4. Hvordan barnevernet og familievernet kan utfylle hverandre	84
5.3. Å skape kunnskap gjennom medforskning.....	87
5.3.1. Å ha en arena for å diskutere krevende samhandling	87
5.3.2. Medforskning som legitimering av kunnskap i felt med mye makt	88
6. Avslutning: Implikasjoner for forskning og praksis, styrker og svakheter ved studien og spørsmål til videre forskning.....	92

6.1. Implikasjoner for forskning og praksis.....	92
6.1.1. Samarbeidet mellom barnevernet og foreldrene.....	92
6.1.2. Samarbeidet mellom familievernnet og foreldrene	92
6.1.3. Samarbeidet mellom barnevernet og familievernnet.....	93
6.1.4. Å utvikle kunnskap gjennom medforskning.....	93
6.2. Avhandlingens mulige styrker og svakheter og anbefalinger til videre forskning.....	94
6.3. Avsluttende kommentarer	95
7. Litteratur.....	97
Artikkel 1:.....	109
Artikkel 2:.....	118
Artikkel 3:.....	129
Intervjuguide	143
Samtykke til å delta som informant	146
Samtykke til å delta som medforsker	148

1. Innledning

Det er våren 1998. Jeg er nyutdannet sosionom og får min første jobb i barnevernet. Da blir jeg kjent med «Elin» og hennes fjorten år gamle sønn, «Thomas». Jeg får vite mye om Elin og hennes strevsomme liv, men én stor hemmelighet delte Elin og Thomas: Det var alle vodkaflaskene som lå gjemt rundt i leiligheten. Eller som Thomas kalte det «mammans sykdom blackout». Hemmeligheten sprakk og Thomas måtte flytte fra sin mor. I likhet med andre barn som flyttes fra sine foreldre, følte Thomas et ansvar for å ta vare på moren sin. Dette ansvaret klarte ikke vi i barnevernet å frigjøre Thomas fra. Elin kom seg aldri ut av sitt alkoholproblem. Et halvt år senere var Elin død.

Denne historien var en av mange som skapte et engasjement i meg over 20 år tilbake i tid da jeg startet å jobbe i barnevernet. Båndene mellom barn og deres foreldre opphører sjelden selv om barna plasseres av barnevernet. Elin fikk ingen oppfølging etter at Thomas ble plassert i fosterhjem. Hun ønsket det heller ikke. Til tross for at det er gjort innskjerpinger i barnevernloven i løpet av disse 20 årene, viser norske og internasjonale studier at oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen fremdeles er mangelfull (Boddy et al., 2014; Ellingsen, Slettebø, Studsrød, Farstad & Herland, 2018). Barnevernet har en krevende dobbeltrolle når de først skal ta fra foreldrene omsorgsansvaret for deres barn (ofte mot deres vilje), for så i etterkant bistå foreldrene som støtteinstans (Schofield et al., 2011). Dette er noe av bakgrunnen for at det norske familievernet har fått i oppgave å etablere et frivillig oppfølgingstilbud for foreldre etter en omsorgsovertakelse (NOU2012:05).

Temaet for avhandlingen er oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen for barna sine. I utgangspunktet var fokuset mitt familievernets oppfølging av foreldre. Jeg ble tidlig i forskningsprosessen oppmerksom på at familievernets oppfølging ikke lot seg gjennomføre løsrevet fra barnevernet. Dermed ble fokuset, allerede etter første fokusgruppe (juni, 2016) utvidet til å handle om møtet mellom foreldre, familievernet og barnevernet i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Det empiriske materialet bygger på individuelle intervjuer og fokusgrupper med foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter fra familievernet, samt diskusjoner i medforskergruppen jeg etablerte for å skape praksisnær forskning. I medforskergruppen deltok to foreldre, to terapeuter fra familievernet, to saksbehandlere fra barnevernet og to forskere (i tillegg til meg).

Avhandlingen har et utforskende og fortolkende design med en antakelse om at det ikke finnes én objektiv virkelighet som befinner seg der ute, men at virkeligheten er noe som skapes gjennom interaksjoner, relasjoner og dialoger innenfor sosiale og kulturelle fellesskap (Gergen, 2015). Det betyr ikke at det ikke finnes noe som er virkelig, men at virkeligheten kan forstås ulikt alt ettersom hvilke sosiale fellesskap man er en del av, og måten man snakker om virkeligheten innenfor det bestemte fellesskapet (Berger & Luckmann, 1966). Som forsker betyr det at jeg ikke bare har forstått samarbeidet mellom aktørene som en gjensidig prosess der kunnskap ble konstruert og utviklet innenfor «diskursive fellesskap». Det betyr også at jeg som forsker har vært i en gjensidig dialog med aktørene i studien der vi konstruerte og utviklet kunnskap sammen (Bernier-Rodoreda et al., 2020). Å ha fokus på relasjonelle prosesser som konstruerer vår oppfatning av verden er en annen type forskning enn forskning som tar mål av seg å skulle oppdage eller avdekke hvordan verden «egentlig» er. Dette inviterer til en annen samtale enn den som handler om hva som er «beste praksis» i forskning. På denne måten løfter man frem noe, samtidig som noe annet utelukkes når man velger en forskningstilnærming (McNamee, 2010). For min avhandling har dette ført til at jeg har utforsket forholdet *mellom* familievernet, barnevernet og foreldre i oppfølgingen av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, og hvordan de sammen forhandlet om og forsøkte å skape mening. Jeg har ikke tilstrebet å komme frem til endelige sannheter om denne samhandlingen.

Hensikten med studien var å bidra med kunnskap til sosialt arbeid, barnevern og familieterapi både som forsknings- og praksisfelt. Avhandlingen er gjennomført ved VID vitenskapelige høyskole, og skriver seg inn i ph.d.-programmet Diakoni, verdier og profesjonell praksis. Den består av denne kappen og tre vitenskapelige artikler. Første artikkel undersøkte foreldrenes behov for oppfølging og deres erfaringer med familievernet i etterkant av en omsorgsovertakelse. Andre artikkel handlet om terapeutene i familievernet sine erfaringer med å følge opp foreldrene. I tredje og siste artikkel ble samarbeidet i medforskergruppen utforsket, og hvilken betydning det hadde hatt for avhandlingen å ha med en medforskergruppe.

1.1. Begrepsavklaring

Familieterapi og *systemisk praksis* er gjennomgående begreper i denne avhandlingen. De brukes ofte i sammenheng med hverandre. I denne avhandlingen forstår jeg begge begrepene som en praksis som bygger på systemisk teori, som vil bli redegjort for i teorikapitlet.

1.2. Samfunnsmessig og institusjonell kontekstualisering av familievern og barnevern

Avhandlingen handler om møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for barna sine, terapeuter i familievern og saksbehandlere i barnevern. Jeg vil nå redegjøre for familievern og barnevern både når det gjelder organisering, lovverk og aktuelle lovendringer.

1.2.1 Familievernets organisering, lovverk og aktuelle situasjon

1.2.1.1. *Organisering av familievern*

Det norske familievern ble opprettet i 1958 i regi av Norsk menighetsinstitutt, og ble senere til det som i dag kalles Kirkens familievern. Året etter ble det første offentlige kontoret opprettet. Kontorene var tidligere organisert som selvstendige enheter i regi av den gang landets 19 fylker. I 2004 ble de innlemmet i nyopprettelsen av den statlig organiserte Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) under felles ledelse med barnevern (NOU 2019:20). Dette gjaldt familievern som helhet, både kontorene under offentlig og kirkelig ledelse. Kontorene har fremdeles ulikt eierskap (stat og kirke), men felles administrativ ledelse (Bufetat), og de har hatt en felles faglig utvikling der de fremstår som en enhetlig tjeneste med spisskompetanse på samlivs- og relasjonsproblemer (Kummen, 2015). Familievern består i dag av 41 kontorer, med i alt 90 lokasjoner. 17 kontorer er eid av Stiftelsen kirkens familievern (SKF), og 24 av kontorene er statlige (NOU 2019:20). Tjenesten er gratis, og den skiller seg fra andre behandlingstjenester ved at klientene ikke diagnostiseres (Kummen, 2015). Dette gjør tjenesten unik sammenliknet med andre offentlige tjenester i det norske hjelpeapparatet. Familievern slik tjenesten er organisert i Norge, finnes ikke utenfor landets grenser. Den faglige plattformen familievern er tuftet på er familieterapi- og systemisk teori (NOU 2019:20).

1.2.1.2. *Lov om familievernkontorer*

Det norske familievern er regulert gjennom Lov om familievernkontorer (LOV), som ble iverksatt i 1967 og sist endret i 1997 (og trådte i kraft 1998). Familievern er en frivillig lavterskel spesialisttjeneste som gir tilbud om mekling, behandling og rådgivning til alle som opplever vansker, konflikter eller kriser i familien (LOV, §1). Familievernets mandat er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien og å styrke familierelasjoner og barns oppvekstvilkår (NOU 2019:20).

1.2.1.3. *Aktuell situasjon*

Organiseringen av familievern og barnevern under felles administrativ ledelse ved opprettelsen av Bufetat var begrunnet i et ønske om at de to tjenestene skulle knyttes tettere til hverandre. Etter modell fra barnevernets kompetanseplan ble det i 2015 opprettet tre spisskompetansemiljøer i familievern der lokale miljøer innenfor familievern ble gitt et nasjonalt ansvar for opplæring, kvalitetssikring og veiledning av faglig praksis i tjenestene knyttet til avgrensede fagområder. Fagområdene var vold i familien, mekling i saker med høykonflikt mellom foreldre etter brudd, og oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn (NOU 2019:20). For å sikre praksisnær utvikling og kompetanse skulle miljøene etablere et samarbeid med relevante kunnskapsmiljøer og brukerorganisasjoner. I NOU 2019:20 *En styrket familietjeneste. En gjennomgang av familievern tjenesten*, kritiseres dagens spisskompetansemodell for at den oppleves av de ansatte i familievern som en toppstyring fra direktoratet. I NOU 2019:20 anbefaler eksperutvalget bak rapporten å utrede spisskompetansemodellen og de mener at familievern bør jobbe med deres kjerneoppgaver, som ikke omfatter et spesifikt fokus på foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Dette kan tolkes som et forslag om at foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn ikke bør ha en spesiell prioritet i familievernets arbeid.

1.2.2. Barnevernets organisering, lovverk og aktuelle situasjon

1.2.2.1. *Organisering av det norske barnevernet*

Barneverntjenesten i Norge kan defineres som et familieorientert system, der hovedprinsippet er at barn og familier som trenger hjelp skal kunne motta frivillige velferdstjenester som for eksempel barnehage, økonomisk støtte og råd og veiledning (Læret & Skivenes, 2019). Det er kun hvis hjelpetiltak ikke fungerer som tilstrekkelig hjelp at barnevernet kan gå inn med sterkere tiltak, som å flytte et barn mot foreldrenes vilje. Dette store innslaget av frivillighet kan være en grunn til at barn og foreldre i høy grad er fornøyde med tiltakene de mottar fra det norske barnevernet (Christiansen, 2015). Dette henger igjen sammen med prinsippet om at frivillige tiltak i første omgang skal tilbys de som trenger hjelp, slik at frivillige hjelpetiltak som regel har vært forsøkt over lengre tid i de aller fleste familier der det besluttes å gjennomføre en omsorgsovertakelse. På denne måten har barnevernet en todelt rolle; de skal hjelpe og støtte barn og foreldre for å øke barns omsorgsbetingelser, samtidig som de skal føre kontroll med at alle barn lever under gode nok omsorgsbetingelser (Havik, Larsen,

Nordstoga & Veland, 2004). Järvinen & Mik-Meyer (2012) omtaler denne dobbeltrollen mellom hjelp og kontroll som en av de mest krevende innenfor sosialt arbeid.

En omsorgsovertakelse innebærer at den kommunale barneverntjenesten overtar det daglige omsorgsansvaret for barnet, mens foreldrene fortsetter å ha foreldreansvaret. En omsorgsovertakelse er en omfattende prosess, der barnevernet gjør en grundig kartlegging av barnas omsorgssituasjon som de fremmer for en fylkesnemnd, som igjen skal fatte en beslutning om omsorgsovertakelsen (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Saksbehandlere i barnevernet opplever omsorgsovertakelser som en av de vanskeligste beslutningene å fatte (Christiansen, Iversen & Kojan, 2019). Det er samtidig få felles beslutningskriterier å følge når omsorgen skal vurderes, blant annet fordi risikofaktorene ved barnas situasjon er ulike (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). Dette er særlig komplisert når det foreligger saker som mangler dramatiske og øyenfallende hendelser som intuitivt anses som skadelige for barn. Bunkholdt & Kvaran (2015) omtaler disse sakene som «grå omsorgssvikt», og forklarer disse som at de kan inneholde mer diffuse og uklare problemer ved foreldrenes omsorgsutøvelse som kan ha preget barnas dagligliv over tid. Slik type omsorgssvikt kan være vanskelig å konkretisere, og en slik vurdering kan dermed være vanskelig å forstå for de foreldrene som rammes av denne. I den komplekse vurderingen en omsorgsovertakelse innebærer, vil dermed bruk av skjønn være sentralt (Havik et al., 2004). Spenningen mellom skjønn og standardisering er komplisert i disse vurderingene. På den ene siden har Norge fått kritikk av FNs komite for barns rettigheter i juli 2018, der de påpekte at Norge burde ha økt fokus på å eliminere regionale forskjeller, noe som kan innebære en økende standardisering av barnevernets praksis (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). En slik eliminering av regionale forskjeller er også et av kvalitetsmålene til barnevernet, der *barnevernet skal sørge for likeverdige tjenester* (BLD, 2012-2013, s. 50). På den andre siden er disse sakene så komplekse at det er behov for å se hver enkelt sak i sin kontekst, og dermed tillate utstrakt bruk av skjønn. Dette innebærer at vurderinger av hva som er uakseptable omsorgsbetingelser er påvirket av både subjektive og objektive normative og kulturelle forhold (Christiansen, Iversen & Kojan, 2019).

Den formelle rammen for når barn plasseres er ulik, for eksempel når det gjelder frivillighet eller tvang eller hvorvidt plasseringen er planlagt eller ikke. Til tross for at det har vært noe nedgang den siste tiden, er det et slående trekk ved omsorgsovertakelser i Norge at det er et stort innslag av akutt plasseringer (Christiansen et al., 2019). Slike akutt plasseringer oppleves ofte som traumatiserende for både barn og foreldre, og deres muligheter for

medvirkning og til å få oversikt over hva som faktisk skjer kan være begrenset (Baugerud & Melinder, 2012; Storhaug & Kojan, 2017).

1.2.2.2. *Lov om barneverntjenester og internasjonale konvensjoner*

Det norske barnevernet er regulert av Lov om barneverntjenester (bvl.), som trådte i kraft i 1953 og ble endret i 1992 (og iverksatt i 1993). Lovens formål er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (bvl. § 1-1). Da Lov om barneverntjenester ble endret i 1992 var noen av hovedtrekkene at den styrket barnets behov for beskyttelse, samtidig som den ble mer familie- og foreldreorientert (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). Barn ble regnet som selvstendige borgere. Denne rettighetsbaserte tilnærmingen til omsorg og beskyttelse av barn ble videreført og trådte i kraft 1. juli 2018, ved at Lov om barneverntjenester ble en rettighetsfestet lov for barn (BLD, 2016-2017). Ettersom loven utviklet seg etter 1992, har internasjonale menneskerettigheter fått økt innflytelse.

Norge ratifiserte FN's barnekonvensjon (United Nations Convention of the Rights of the Child (UNCRC)) i 1991 og inkorporerte den i norsk lov (Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)) i 2003. Menneskerettsloven stadfester at statlig praksis i barnevernet ikke kan overskride menneskerettighetene (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). Det overordnede prinsippet i Lov om barneverntjenester er at en vurdering av *barnets beste* skal legges til grunn når tiltak iverksettes (bvl., § 4-1). *Barnets beste* er også et anerkjent rettsprinsipp både nasjonalt og internasjonalt. Allerede i bvl. av 1953 § 17 ble det fastslått at *når helse og sosialstyret skal avgjøre hvilke åtgjerder som skal tas, skal det holde seg barnets beste for øye*. På Grunnlovs nivå kom prinsippet om barnets beste til uttrykk først etter grunnlovsendingene i 2014. Grunnloven § 104 andre ledd fastsetter at *ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn*. UNCRC understreker at all form for adskillelse fra foreldre må være til barnets beste, og at foreldre skal motta nødvendig støtte for å unngå separasjon mellom barn og deres foreldre (UNCRC, § 21a). Norsk barnevernlovgivning, UNCRC, Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og Grunnloven har det til felles at den biologiske familien ses som utgangspunktet for barns omsorg og oppvekst (Skivenes, 2011). Dette omtales som *det biologiske prinsipp* og er også et viktig prinsipp i barnevernet. Det biologiske prinsipp er underordnet prinsippet om barnets beste (Oftad & Skar, 2015). Begge prinsippene har betydning ved tolkningen av loven og i skjønnsutøvelsen, og som

begrunnelse for lovens bestemmelser (Sandberg, 2003). Hvorvidt Norge har fulgt disse prinsippene, som de har forpliktet seg til gjennom internasjonale konvensjoner har vært diskutert og kritisert (Sørensen, 2020). Jeg vil nå presentere noe av den kritikken det norske barnevernet har vært utsatt for i den senere tid.

1.2.2.3: Kritikk av norsk barnevern

Det norske barnevernet har fått alvorlig kritikk både nasjonalt og internasjonalt. Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) ga derfor Statens helsetilsyn i 2016 i oppdrag å gjennomgå et utvalg barnevernssaker som hadde ført til akuttiltak eller omsorgsovertakelser. I alt 106 saker fra 60 ulike kommuner ble systematisk gjennomgått (Helsetilsynet, 2019). Rapporten rettet en kritikk mot barnevernet som blant annet handlet om at de ikke forsikret seg godt nok om at foreldrene forstod det de ønsket å formidle, og at det gjennomgående var behov for bedre analyser, vurderinger og dokumentasjon av barns behov.

Det norske barnevernet ble i juli 2018 kritisert i en rapport fra FNs barnekomité for ikke å legge til rette for tilstrekkelig samarbeid og informasjonsflyt med foreldre som var fratatt omsorgen, at flytting ikke alltid så ut til å være i barnets interesse, og at foreldrene ikke fikk tilstrekkelig oppfølging etter en omsorgsovertakelse (FN, 2018). Høsten 2019 og våren 2020 har nyhetsbildet i Norge, og i Europa for øvrig vært preget av flere norske barnevernssaker som har vært anket i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). I flere av disse sakene er det konstatert brudd på retten til familieliv (artikkel 8) i EMK, og brudd i forhold til begrensning av samvær (Sørensen, 2020). EMK vektlegger retten til familieliv stor betydning i omsorgsovertakelser. Retten til familieliv er ikke konkretisert i bvl., men lovens utgangspunkt er at foreldrene selv skal sørge for sine barn, jf. det biologiske prinsipp (Ofstad & Skar, 2015).

Norge ble også kritisert av EMD for ikke å følge opp plikten til å jobbe aktivt for familiegjenforening etter en omsorgsovertakelse (Sørensen, 2020). I sin gjennomgang av flere norske barnevernssaker som har vært under behandling av EMD, diskuterer Sørensen (2020) hvorvidt norsk rett ivaretar det EMK-rettslige gjenforeningsmålet i norske barnevernssaker. Han konkluderer med at foreliggende praksis fra EMD gir grunn til å konstatere at norske regler og prinsipper som ligger til grunn for en omsorgsovertakelse ikke ivaretar de menneskerettslige forpliktelsene om at omsorgsovertakelser skal være midlertidige. Dette ble også diskutert i NOU 2016:16, der det ble sådd tvil om hvorvidt barnevernets positive plikt til

å tilrettelegge for familiegenforening fremgikk i gjeldende lov, og i barneverntjenestens praksis. På bakgrunn av blant annet disse diskusjonene har det blitt foreslått endringer i Lov om barneverntjenester (BLD, 2016-2017), og flere av endringene har trådt i kraft. Jeg vil kort redegjøre for aktuelle lovbestemmelser som ligger til grunn for oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Deretter vil jeg gi en oversikt over aktuelle lovendringer som er foreslått og vedtatt, som jeg mener er relevante for temaet i denne avhandlingen.

1.2.2.4. Oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn

Utslag av det biologiske prinsipp finnes i Lov om barneverntjenester § 4-16, som var en lovendring som trådte i kraft i 2006 i kjølevannet av Befringutvalgets utredning (NOU 2000:12). Denne utredningen foreslo at barnevernet skulle ha en aktiv rolle i å oppsøke foreldre for å tilby hjelp etter en omsorgsovertakelse. I dagens bvl. § 4-16 står følgende:

Barneverntjenesten har etter omsorgsovertakelsen et løpende og helhetlig ansvar for oppfølgingen av barnet, herunder et ansvar for å følge utviklingen til barnet og foreldrene. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal, der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken. Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. § 4-21.

I NOU 2012: 5: *Bedre beskyttelse av barns utvikling*, ble det foreslått at familievernet burde få en sentral rolle i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. I den forbindelse ble det opprettet et spisskompetansemiljø i regi av familievernet, som bestod av terapeuter fra familievernet, saksbehandlere fra barnevernet, og foreldre med erfaring fra å bli fratatt omsorgen. Spisskompetansemiljøet lanserte i 2017 en faglig veileder som skulle fungere som retningslinjer for denne oppfølgingen for samtlige av landets familievernkontor (Bufdir, 2017). Veilederen skulle bestrebe seg på å utvikle en «beste-praksis norm» på feltet (Falch-Eriksen, 2016). Regjeringen ønsket med dette å styrke oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse, først og fremst begrunnet i barnas behov.

I familievernets mandat for oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen, formulert i den nasjonale veilederen fra 2017 står det følgende:

Familievernet kan gi foreldre hjelp til å mestre hverdagen etter at barnet har flyttet, bearbeiding av følelser og opplevelser knyttet til situasjonen. Familievernet kan også gi foreldreveiledning om den nye rollen som samværsforeldre eller råd og veiledning som kan bidra til bedre kommunikasjon og samarbeid med barneverntjenesten og fosterforeldrene.

Det presiseres i veilederen at det er barneverntjenesten som har det formelle ansvaret for oppfølgingen av foreldrene etter en omsorgsovertakelse, jf. bvl., § 4-16. Familievernet har ikke ansvar for en slik oppfølging, men skal etablere et frivillig tilbud til foreldrene. Som det fremgår av veilederens ordlyd innebærer det blant annet at familievernet ikke har noen beslutningsmyndighet i disse sakene.

1.2.2.4. Forslag til nye lovbestemmelser

I Høringsnotat – Forslag til ny barnevernlov (BLD, 2019) foreslår barne- og likestillingsdepartementet i hovedsak å videreføre dagens § 4-16 om oppfølging etter omsorgsovertakelse i ny barnevernlov, men med enkelte tilføyelser. En slik tilføyelse er at omsorgsovertakelser i utgangspunktet skal være midlertidige, og at dersom hensynet til barnet ikke taler mot det skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen. Denne presiseringen ble lagt til i bvl. § 4-16 den 1. juli 2018. Departementet mener en presisering i loven vil tydeliggjøre barneverntjenestens ansvar for tilbakeføring og ivaretagelse av internasjonale forpliktelser, og må derfor ses i sammenheng med barnevernets forpliktelse etter EMK artikkel 8 og praksis fra EMD (BLD, 2019). Samtidig understrekes det at denne presiseringen ikke må føre til en praksis som går på bekostning av barnets behov for ro og stabilitet (som flere av høringsinstansene har påpekt). Hva som skal være formålet med oppfølgingen av foreldrene må vurderes i den enkelte sak, der hensynet til barnets beste vil være avgjørende (NOU, 2016:16). Dette innebærer at barneverntjenesten må arbeide systematisk og ha rutiner for hvordan de skal følge opp både barn og foreldre (NOU, 2016:16). Der tilbakeføring ikke er mulig, vil et sentralt formål med oppfølgingen være å tilrettelegge for at barnet kan opprettholde eller eventuelt utvikle kjenskap til sine foreldre slik at de kan ha en god relasjon, og at foreldrene er forberedt på å ta imot dem når de er 18 år og eventuelt vil flytte hjem (NOU 2016:16).

Det foreslås også at det skal lovfestes at det legges en plan for oppfølging av foreldre i etterkant av akutt plasseringer. Nytt i § 4-16 fra 1. juli 2018 er også at søsken får partsrettigheter i forhold til samvær med barn som er plassert. Departementet viser også til at gjennom kompetansestrategien i barnevernet skal ansatte i barnevernet få tilbud om etter- og videreutdanning som blant annet skal bidra til å bedre kvaliteten i samarbeidet med familier. Dette vil kunne øke barnevernets kompetanse i disse komplekse sakene. I Prop. 169L (2016-2017) ble det uttalt at departementet ikke ville følge opp flertallet i utvalget sitt forslag om å innføre en offentlig støtteperson for foreldre etter en omsorgsovertakelse (etter modell fra Danmark), med en begrunnelse om at det var usikkerhet knyttet til om en slik støtteperson ville kunne bidra til å styrke samarbeidet mellom foreldre og barnevernet, og at barnevernets insentiver med å følge opp foreldre dermed ville kunne svekkes. I Høringsnotatet – Forslag til ny barnevernslov (2019) støttes dette med en begrunnelse om at familievernnet vil kunne ha en slik uavhengig oppfølgingsrolle, som gjør at de lettere vil kunne etablere en tillitsrelasjon til foreldrene. Departementet mener familievernnet er et godt tilbud til foreldre som er fratatt omsorgen og at det er viktig å gjøre tilbudet mer kjent, samtidig som de vil avvente forslag fra NOU 2019:20 i forhold til familievernnets videre oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse (BLD, 2019).

Denne gjennomgangen av familievernnet og barnevernet viser at det er usikkerhet knyttet til familievernnets videre oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen og at det er kompliserte prosesser knyttet til barnevernets arbeid med omsorgsovertakelser. Den viser også at oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse er et høyst aktuelt politisk tema med mye usikkerhet knyttet til seg. Før jeg går gjennom tidligere forskning på feltet, vil jeg presentere statistikk om barnevernets arbeid knyttet til omsorgsovertakelser.

1.3. Barnevernsstatistikk

Tall fra statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det i 2018 var 10 036 barn som var plassert under barnevernets omsorg. Dette utgjorde til sammen 19% av barn og unge i gruppen 0-17 år som ble fulgt opp med tiltak fra barnevernet. Antall barn og unge i denne aldersgruppen som var under omsorg økte med 53% fra 2003 til 2016. Deretter var det en nedgang på 3 prosent fra 2016 til 2018.

I følge bvl. § 4-12 skal det ikke foretas omsorgsovertakelser dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved frivillige hjelpetiltak. Til tross for at det ikke foreligger

statistikk på hvorvidt familier har mottatt frivillige hjelpetiltak i forkant av en omsorgsovertakelse, eller hvilke hjelpetiltak dette i så fall er, er det ifølge barnevernloven grunn til å anta at flere familier har mottatt frivillige hjelpetiltak i forkant av en omsorgsovertakelse. Ved utgangen av 2018 ble det gitt mer enn dobbelt så mange tiltak som det var registrerte familier i barnevernet (Bufdir, 2020; SSB, 2020). Det betyr at mange familier mottok flere tiltak samtidig. «Foreldres manglende foreldreferdigheter» og «konflikt i hjemmet» var de hyppigste begrunnelsene for tiltak (Bufdir, 2020; SSB, 2020). Råd og veiledning var det mest brukte hjelpetiltaket. Selv om det per i dag ikke eksisterer statistikk på hvorvidt foreldre har mottatt frivillige hjelpetiltak eller hva slags tiltak foreldre har mottatt i forkant av en omsorgsovertakelse, er SSB i gang med å utvikle en slik forløpsdatabase på oppdrag fra Bufdir. Jeg vil nå redegjøre for forskning som har informert avhandlingen.

1.4. Forskning som har informert avhandlingen

I denne delen vil jeg redegjøre for forskning som er relevant for avhandlingen, og som har informert den og gitt den retning. Jeg har delt studiene i denne forskningsgjennomgangen inn etter fem ulike temaer jeg finner relevant for avhandlingen. De er: (1) Studier knyttet til foreldres behov for hjelp etter en omsorgsovertakelse, (2) studier som utforsker samspillet mellom foreldre og barnevernet, (3) studier som viser innholdet i oppfølgingen foreldre mottar, og utfordringer knyttet til denne, (4) studier om systemisk faglig tilnærming i barnevernssaker, og (5) studier om medforskning. Det er viktig å understreke at forskning fra ulike land er tuftet på ulik organisering både av barneverntjenesten og velferdsstaten som helhet. De nordiske landene har et høyt velferdsnivå og en godt utbygd velferdsstat, der barnevernet er organisert som et todelt system, der en stor del av barnevernets arbeid handler om frivillig støtte og hjelp (Læret & Skivenes, 2019). Denne todelte modellen skiller de nordiske landene fra flere andre sammenlikningsland, som for eksempel USA, øst-europeiske land, England og Australia, som har et barnevern som kun jobber med å vurdere omsorgen i de mest alvorlige sakene (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019).

1.4.1. Studier om foreldres situasjon og behov for hjelp etter en omsorgsovertakelse

Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn har vært en oversett gruppe både i forskning og i praksis (Schofield et al., 2011). I en britisk litteraturgjennomgang av Neil (2017), ble det pekt på at flere foreldre som var fratatt omsorgen ofte hadde en lang historie av problemer, som for eksempel relasjonelle utfordringer, vold, misbruk, psykiske problemer, fattigdom og

rus. Disse problemene ble ofte forverret ved tapet av barnet, slik at foreldrenes kapasitet til å håndtere tapet ble redusert. Til tross for at jeg i denne forskningsgjennomgangen presenterer forskning hentet fra land med ulike velferdssystemer der barneverntjenestene er ulikt organisert, er det likevel mange fellestrekk som går igjen når det gjelder foreldrenes behov etter en omsorgsovertakelse. Noen ulikheter kan også spores, som for eksempel at forskning fra Storbritannia, der de materielle ulikhetene er større enn i de skandinaviske landene, også har mer fokus på foreldres materielle forhold både før og etter en omsorgsovertakelse (Morris, Featherstone, White & Gupta, 2018; Featherstone, Gupta, Morris, & Warner, 2018). En kvalitativ studie fra Storbritannia (Morgan, Nolte, Rishworth, & Stevens, 2019) løftet frem foreldrenes psykiske behov etter en omsorgsovertakelse, mens studier både fra Norge (Slettebø, 2013) og USA (Lalayants, 2017) har vært opptatt av foreldrenes sosiale og relasjonelle behov, som for eksempel behovet for nettverk og sosial støtte. Til tross for at flere kjennetegn ved foreldrene og flere av de samme behovene går igjen i mange av studiene, understreker forskningen at dette ikke er en homogen gruppe med sammenfallende problematikk og behov. Derfor er det behov for et oppfølgingstilbud som dekker blant annet foreldrenes behov for psykisk hjelp, sosiale og relasjonelle behov, materielle behov, og at oppfølgingen kan foregå på ulike måter, som for eksempel individuelt og i gruppe (Ellingsen et al., 2018).

1.4.2. Studier som viser at oppfølging av foreldre er viktig for barna

Flere studier har pekt på at det er viktig for barna som er plassert at deres foreldre får støtte og oppfølging. Broadhurst og Mason (2017) i Storbritannia har vist at det var en høy frekvens av foreldre som ble fratatt omsorgen som gikk igjen i rettssystemet i håp om å få barna tilbakeført, uten at det hadde skjedd noen endringer i deres situasjon. Dette kunne føre til at det ble vanskeligere for barna deres å slå seg til ro i sitt nye hjem.

Båndene mellom barn og foreldre slutter ikke å opphøre selv om barna flytter, eller selv om omsorgssituasjonen til barna har vært problematisk. En britisk kvalitativ studie basert på livshistorien til 16 unge mellom 17-25 år som tidligere hadde vært under omsorg av barnevernet, viste at barn ofte hadde sterke, men motstridende følelser for sine foreldre, og i mange tilfeller var de urolige for dem (Holland & Crowley, 2013). Tilsvarende historier ble også referert i en svensk, kvalitativ studie av Westberg og Tilander (2010), som pekte på at mange av de 56 ungdommene de intervjuet beskrev en uro for sine foreldre i forbindelse med plasseringen. Denne studien viste også at barna var bekymret for at foreldrenes situasjon ble

forverret når de ble plassert utenfor hjemmet.

En tverrnasjonal, kvalitativ litteraturgjennomgang av hvordan barnevernet praktiserte oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse i de fire europeiske landene Frankrike, Nederland, Danmark og England, viste at saksbehandlere i alle landene var opptatt av at foreldrene skulle få oppfølging (Boddy et al., 2014). Likevel viste studien at en slik oppfølging var lite systematisert og vanskelig å få gjennomført i praksis. Det var utfordrende for barnevernet å skape en god relasjon til foreldrene etter en omsorgsovertakelse, og saksbehandlerne var også usikre på om foreldreinvolvering var til barnets beste i alle omsorgsovertakelsessaker (Boddy et al., 2014).

1.4.3. Studier som beskriver samspillet mellom foreldre og barnevernet

Samspillet mellom foreldre og barnevernet etter en omsorgsovertakelse er både i internasjonale og norske studier beskrevet som utfordrende (Schofield et al., 2010; Ellingsen, 2007; Sykes, 2011). En av grunnene til dette er barnevernets krevende dobbeltrolle; de tok først barna fra foreldrene etter en omfattende rettssak der de dokumenterte foreldrenes utilstrekkelighet, for deretter å skulle støtte foreldrene i det videre arbeidet (Schofield et al., 2011). I Schofield et al. (2011) sin kvalitative sammenlikningsstudie av de tre europeiske landene England, Norge og Sverige fant de at foreldrene ble beskrevet som sinte av saksbehandlerne i barnevernet, mens foreldrene selv beskrev sine følelser som reaksjoner på å bli fratatt et barn. De mente også at de ikke ble lyttet til av saksbehandlerne. Saksbehandlerne som var intervjuet mente foreldrene i liten grad reflekterte over den smerten de hadde påført sine barn, og at det viktigste for dem så ut til å være å vinne kampen mot barnevernet. Sykes (2011) beskrev, i sin kvalitative studie fra USA samspillet mellom 16 mødre og deres saksbehandlerne i barnevernet i etterkant av omsorgsovertakelser. Hun viste hvordan mødre utviklet strategier for å unngå å bli stemplet som «dårlige foreldre». Disse strategiene førte til et lite produktivt samspill der saksbehandlerne var frustrerte over at foreldrene tok lite ansvar for det de hadde påført barna sine, mens foreldrene så ut til å bruke sin energi til å forsvare seg selv. Et noe lignende samspill ble problematisert i den norske studien til Ellingsen (2007). Dette var en kvalitativ studie der åtte mødre var intervjuet, og et sentralt tema var hvordan sorg og skam vanskeliggjorde det å ta imot oppfølging. Studien argumenterte for at det var behov for mer kunnskap om innholdet i den oppfølgingen som ble gitt foreldrene etter en omsorgsovertakelse, samtidig som det var vanskelig å få tak i foreldrenes behov når disse ikke ble uttrykt.

I en svensk, kvalitativ studie der 13 foreldre som var fratatt omsorgen var intervjuet, beskrev Höjer (2011) sammenhengen mellom makt og samarbeid. Hun fant at foreldrene erfarte å være i en maktesløs posisjon overfor barnevernet, der de opplevde å bli straffet for den omsorgssvikten barnevernet påstod at de hadde påført sine barn. De mente selv at deres sorg ikke ble sett eller forstått, og at barnevernet hadde mer fokus på barna enn på dem. De foreldrene som beskrev et positivt samspill med barnevernet fortalte at de opplevde å bli lyttet til, og at barnevernet fokuserte på deres styrker som foreldre. I disse sakene så det også ut til at foreldrenes rolle i barnas liv ble mer positiv.

Hvordan maktbalansen påvirket foreldres erfaringer med barnevernet ble også utforsket i en canadisk, kvalitativ studie av Dumbrill (2006) der 18 foreldre fortalte om sine erfaringer med å motta hjelp fra barnevernet. To former for maktutøvelse ble identifisert; makt som kontroll og makt som støtte. Når makten ble opplevd som kontroll så det ut til at foreldrene tenderte til enten åpent å kjempe imot eller å spille med ved å late som de var samarbeidsvillige. Når foreldrene opplevde makten som støtte var det oftere at de fikk til et samarbeid med barnevernet. Til tross for at foreldrene i denne studien ikke bare bestod av foreldre som var fratatt omsorgen, viste den relevante sammenhenger mellom barnevernets måte å posisjonere seg på og samarbeidet mellom barnevernet og foreldre.

Samarbeidet mellom foreldre og barnevern var også et av temaene i en svensk studie av Weitz (2016), der hun intervjuet 16 foreldre som var fratatt omsorgen. Hun beskrev hvordan foreldrene valgte å holde seg på godfot med barnevernet for å få informasjon om barna sine. Foreldrene i denne studien beskrev at de ønsket oppfølging, særlig i form av praktisk og økonomisk bistand, som for eksempel hjelp til å skaffe bolig. De ønsket også innsikt i hva som gjorde at barna ble plassert for å kunne endre seg og sin situasjon. Weitz (2016) pekte på at det var et paradoks at foreldrene ønsket endring i livsbetingelsene sine, mens sosialtjenesten hadde mest fokus på individuell endring hos foreldrene. Dette viser, som vist over, hvor komplekse foreldrenes hjelpebehov er. I fokusgrupper med ansatte fra tre barneverntjenester i samme studie, fortalte deltakerne at en av utfordringene med oppfølging av foreldre var at de ikke ønsket å ta imot hjelp fra de samme saksbehandlerne som hadde plassert deres barn, at de ofte ønsket et tilbud barnevernet ikke kunne tilby, og at manglende ressurser førte til en nedprioritering av dette arbeidet. Studien konkluderte med at foreldrene måtte bli møtt med et helhetsblikk, at behovene var komplekse, og at de trengte støtte, ikke bare kontroll.

To kvantitative, britiske studier viste at foreldre som blir fratatt omsorgen ble utsatt for

betydelig psykisk stress (Brodzinsky & Smith, 2014; Neil, 2013). Neil (2013) sammenliknet foreldrenes stressbelastning med en kontrollgruppe som ikke hadde vært utsatt for omsorgsovertakelse, og fant betydelige forskjeller. Når foreldrene var i en slik stressbelastende situasjon argumenterte forskerne for at det viktigste for foreldrene var at de følte seg forstått og ble møtt av saksbehandlere på en imøtekommende måte. Dette var spesielt viktig for foreldre som var fratatt omsorgen, fordi de tidligere hadde opplevd å bli fordømt av hjelpeapparatet. Studien viste videre at den psykiske belastningen foreldrene ble utsatt for kunne føre til reaksjoner som kunne forstås av barnevernet som negative karaktertrekk ved foreldrene.

Dette samsvarer med en norsk, kvalitativ studie av Moldestad og Skilbred (2010) om samarbeidet mellom foreldre og barnevernet etter en omsorgsovertakelse. Basert på intervjuer med 10 foreldre som var fratatt omsorgen, mente foreldrene at barnevernet forventet at de skulle handle rasjonelt i en situasjon der skyld og maktesløshet var sterke følelser. Foreldrene opplevde at opptrapping av rus og aggresjon mot barnevernet ble tolket som et bevis på at barnevernet hadde fattet riktig vedtak, fremfor at disse handlingene ble tolket som naturlige i en krisesituasjon. En annen studie fra New Zealand viste hvordan fattigdom førte til en vanskelig familiedynamikk, som ble tolket av barnevernet som dårlig omsorgsevne (Hyslop & Keddell, 2018). Dette understreker behovet for en kontekstforståelse av samspillet i en familie. Disse studiene viste til den vanskelige dobbeltrollen saksbehandlere i barnevernet hadde når de både skulle sørge for at barn ble tilstrekkelig ivaretatt, ivareta foreldre og få etablert et godt samarbeid med dem. I en studie fra Storbritannia argumenterte Featherstone et al. (2018) for hvordan en slik vanskelig dobbeltrolle kunne føre til at saksbehandlere i barnevernet ble lammet av redsel for ikke å ta risikosaker på alvor. Barnevernets behov for å sikre at barna ble ivaretatt førte til at de plasserte barna vekk fra risikosituasjoner i familien, fremfor å foreta en bred kartlegging av familiens livsbetingelser.

1.4.4. Studier av oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse

For å imøtekomme foreldres behov etter en omsorgsovertakelse har det blitt utviklet ulike oppfølgingstilbud. I følge Boddy et al. (2014) var flere av disse oppfølgingstilbudene lite systematiserte eller nasjonalt forankret. Studier som omhandlet innholdet i denne oppfølgingen kan deles inn i kvalitative studier som utforsker foreldres behov og hvordan disse har blitt ivaretatt i mindre strukturerte oppfølgingstiltak, som for eksempel studiene til Morgan et al. (2019) og Memarnia, Nolte, Norris, & Harborne (2015), eller studier som

evaluerte konkrete oppfølgingsprogram for foreldre som for eksempel studien til Frame, Conley og Berrick (2006). Disse skal jeg nå gå igjennom.

Memarnia et al. (2015) intervjuet syv mødre rekruttert fra en gruppe av mødre i Storbritannia som var fratatt omsorgen for barna sine. Målet med studien var å utforske virkningen av mødrenes separasjon fra sine barn, deres opplevelse av identitet etter en omsorgsovertakelse og deres kontakt med, og støtte fra hjelpeapparatet. De fant at mødrene følte seg alene om å håndtere sin sorg, at de tok avstand fra sine følelser når de snakket om sine erfaringer, at det var vanskelig å gjenfinne en identitet som mor, og at selv om barna var plassert var de viktige for dem. Samarbeidet med hjelpeapparatet ble beskrevet som kompleks. Studien konkluderte med at oppfølgingstilbudet til foreldrene burde være mangefasettert, og de foreslo en dialogpreget oppfølging basert på systemisk teori. Mange av de samme temaene gikk igjen i en kvalitativ studie av Morgan et al., (2019) som utforsket fem mødres erfaringer med et bestemt rådgivningstilbud til foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn også i Storbritannia. Temaene som gikk igjen i studien var at foreldrene følte seg mindre alene, mindre dømt og mindre stigmatisert etter å ha vært med i gruppen, at barna fremdeles var en viktig del av deres liv, men at det tok tid å bearbeide den psykiske belastningen knyttet til omsorgsovertakelsen.

Det er også utviklet en rekke lokale, mer strukturerte foreldreprogrammer som bygger på tanken om at foreldrene skal gå gjennom et spesifikt opplæringsprogram for å styrke sine foreldreferdigheter og forstå sin situasjon og rolle. Et av disse programmene (Mendocino County Family Services Center) er beskrevet i en amerikansk studie av Frame et al. (2006). Målet med programmet var at foreldrene skulle gjennom ulike opplæringssekvenser for å lære foreldreferdigheter, stå til ansvar for situasjonen de hadde havnet i, og komme seg ut av offerrollen de så ut til å ha inntatt. Programmet var også opptatt av at foreldrene i gruppen kunne fungere som en støtte og motivatorer for hverandre. En liknende fase-modell ble beskrevet i den norske kunnskapsoppsummeringen til Falch-Eriksen (2016) som omhandlet forslag til familievernets oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen. Her beskrev han tre faser foreldre så ut til å gå gjennom etter en omsorgsovertakelse. Disse var en krisefase, en vente/endringsfase, og en tredje fase han kalte den andre krisen, eller det lange omsorgstiltaket. Han understreket at de ulike fasene krevde ulike tiltak og ulik oppfølging, og han foreslo en rekke programmer hentet fra barnevernets tiltaksapparat, som for eksempel motiverende intervju, løsningsfokusert terapi og styrkebasert tilnærming. To kvantitative RCT-studier fra USA som begge omhandlet tilbakeføring av barn, viste at sjansene for

tilbakeføring av barna økte ved bruken av familieråd (Wang et al., 2012), og at dersom foreldreveiledningen var rettet inn mot å styrke foreldrenes ferdigheter, økte sjansene for tilbakeføring (Brook, McDonald, & Yan, 2012).

Noe som gikk igjen i flere av disse studiene var at tiltakene ble anbefalt å være familie- og relasjonsorienterte, og at de var bygget på foreldrenes ressurser og styrker (Toros, DiNitto, & Tiko, 2018). En kvalitativ studie fra USA av 15 mødre som ble fratatt omsorgen og senere gjenforent med sine barn, viste at asymmetrien i maktforholdet til barnevernet virket mindre presserende dersom barnevernet fokuserte på foreldrenes styrker og ressurser (Lietz & Strength, 2011). En studie av 11 foreldre som hadde stoppet å gjenoppta sin sak om tilbakeføring av barna i rettssystemet, antydte at dette var noe de hadde klart fordi de hadde fått en oppfølging som fokuserte på deres ressurser og styrker (Broadhurst & Mason, 2017). Dette kan tolkes som at kampen de førte mot barnevernet dempet seg, fordi de ble anerkjent som foreldre.

En annen faktor som har vært viktig i organiseringen av oppfølgingstiltak for foreldre som er fratatt omsorgen, har vært å dekke deres behov for sosial støtte. Mye av oppfølgingsarbeidet har derfor foregått i form av grupper. Ellingsen et al. (2018) har foretatt en landsomfattende kartleggingsstudie av gruppetilbudet i Norge for foreldre som var fratatt omsorgen. Studien viste at gruppene var organisert ulikt både i forhold til styring og struktur, der det viktigste formålet i noen av gruppene var å møte foreldre i samme situasjon, mens det i andre grupper forelå bestemte program med bestemte formål. At foreldre med erfaring fra å bli fratatt omsorgen involveres i oppfølgingsarbeid med andre foreldre er beskrevet i flere studier. Moon, Damman, & Romero (2018) gjennomførte en litteraturgjennomgang av 17 studier basert på 10 intervensjoner primært fra Canada og USA. Studien antydte at samhandlingen mellom foreldre og barnevern ble bedre ved at foreldre med egenerfaring deltok. I en studie fra USA antydte Lalayants (2017) at til tross for at det var positivt for foreldrene at foreldre med egenerfaring bidro som representanter i foreldreprogrammer, kunne det virke som om de ansatte i barnevernet hadde negative holdninger til deres deltakelse på bakgrunn av den omsorgssvikten de tidligere hadde påført sine barn.

1.4.5. Studier om systemisk faglig tilnærming i barnevernssaker

Siden avhandlingen utforsket både familievernets-, men også barnevernets oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, og familievernets teoretiske og praktiske

plattform i stor grad er basert på familierapi og systemisk teori (NOU2019: 20), har jeg innlemmet relevante studier som utforsker en systemisk faglig tilnærming i barnevernssaker. Jeg har ikke kommet over studier innenfor familierapifeltet som omhandler oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen.

Flere av studiene i denne forskningsgjennomgangen har foreslått en familie- og relasjonsbasert oppfølging (Toros et al., 2018), med fokus på foreldrenes styrker (Boddy et al., 2014), eller oppfølging basert på systemisk familierapi (Memarnia et al., 2015; Hall & Slembrouck, 2011). Systemisk familierapi fokuserer både på relasjoner og kontekst, samtidig som den retter seg mot foreldrenes styrker og ressurser (Bateson, 1972; Cecchin, 1987). I Storbritannia er det gjennomført flere studier av forsøk på å implementere systemisk praksis i barnevernsfeltet. Denne implementeringen kom som et resultat av en granskning av det britiske barnevernet i etterkant av flere barnedødsfall forårsaket av omsorgssvikt.

Granskingen ble gjennomført av Munro (2012), og i hennes rapport ble det foreslått å organisere barnevernet i tråd med systemisk teori. I et temanummer (nr. 3/2019) i familierapitidsskriftet *Journal of Family Therapy* er flere av disse studiene omtalt. Jeg vil redegjøre for et par av disse. Bingle og Middelton (2019) har analysert innføringen av systemisk orientert veiledning i barnevernet gjennom grupperefleksjon og argumenterte for at det var en spenning mellom systemisk tenkning og den faglige tenkningen i barnevernet, der en søken etter ett riktig svar ofte dominerte barnevernets tenkning og praksis. Å fremme flere hypoteser viste seg å være vanskelig innenfor et paradigme der behovet for *ett riktig svar* var fremtredende. Studien viste hvordan saksbehandlerne i barnevernet ble dratt mot en lineær årsak-virkning forståelse preget av behovet for sikkerhet. De henviste til Broadhurst, Hall, Wastell, White og Pithouse (2010), som argumenterte for at en slik forståelse ofte var lett å godta, men at den sjelden fikk frem kompleksiteten i en sak. En norsk studie av hvordan saksbehandlere i barnevernet vurderte hva som ble regnet som fakta i barnevernssaker, viste at saksbehandlere i liten grad reflekterte over eget bidrag i konstrueringen av fakta (Langsrud, Fauske, & Lichtwarck, 2017). I Watson (2019) sin studie av begrepet autoritet i barnevernet (fra temanummeret over), argumenterte hun for at det var særlig viktig å reflektere over ulike forklaringer og ikke ta ett svar for gitt innenfor en kontekst som barnevernet, der makt spilte en så sentral rolle. Dette ble støttet av Munro (2010) som mente en overforenkling kunne gjøre vondt verre i barnevernets praksis. Studiene over viser til en praksis basert på systemisk teori i barnevernet, og det ble argumentert for at en slik praksis kunne være viktig i en kontekst der makt var fremtredende. Systemisk praksis var også komplisert innenfor en

praksis der behovet for kontroll og sikkerhet dominerte (Featherstone et al., 2018).

1.4.6. Studier om medforskning

For å skape praksisnær forskning sammen med de som berøres av forskningen har det blitt stilt krav om, og det har blitt mer vanlig å involvere både profesjonelle som utøver tjenesten det forskes på, og de som er berørt av tjenesten i forskningen (Askheim, Lid, & Østensjø, 2019). Det er gjennomført noen studier om medforskning i barnevernet, men det er fortsatt behov for forskning om denne måten å forske på innenfor et felt med stor grad av maktskjevhet og der konfliktnivået ofte er høyt. I studien til Morgan et al. (2019) ble det rekruttert en forelder som hadde erfaring med å motta veiledning etter å ha blitt fratatt omsorgen for sine barn til å delta som medforsker. Dette ble begrunnet som en måte å utjevne maktbalansen for en gruppe som ofte ble stigmatisert. Studien beskrev at forelderen hadde mye å bidra med i forskningen. Utfordringene ble beskrevet som at studien måtte tilrettelegges for forelderen, blant annet med å bruke et tilpasset språk. I studien til Cossar og Neil (2015) bidro til sammen 13 foreldre og en besteforelder som hadde mistet omsorgsretten som medforskere. Studien viste at gruppen utfordret forskningsdesignet og bidro med viktige innspill til analysen. Deres motivasjon med å bidra var å hjelpe andre i samme situasjon, kunne kanalisere sitt sinne til noe konstruktivt, lære mer og møte andre med tilsvarende erfaringer. Kostnadene ved å involvere medforskere handlet om tid, ressurser og at det kunne være emosjonelt krevende. Flere av studiene som er gjort om medforskning har løftet frem den skjeve maktbalansen som er tilstede når personer uten forskningserfaring skal delta som forskere (Beresford, 2002; McLaughlin, 2010), og faren for at denne skjevheten kan føre til at medvirkningen blir mer symbolsk enn reell (Eriksson, 2018; Seim & Slettebø, 2011). Samtidig løfter Slettebø (2008) i sin avhandling frem at maktskjevheten var mer kompleks enn at den utelukkende handlet om en interessekonflikt mellom brukere og fagfolk. I hans studie hadde han etablert en brukergruppe som bistod i fagutvikling som blant annet bestod av foreldre som var fratatt omsorgen. Jeg har ikke kommet over studier som utforsker betydningen av en blandet medforskergruppe på tvers av fag- og erfaringskompetanse, og denne kunnskapsstatusen viser at det er behov for utforskning av en slik gruppes erfaringer og hvilken betydning det har for forskningen å innlemme medforskere, særlig innenfor et felt som barnevernet der makt og kontroll er sentrale temaer (Holland, Renold, Ross, & Hillman, 2010).

1.5. Oppsummering av kunnskapsstatus

Oppsummert viser disse studiene at foreldre har et komplekst og sammensatt behov for oppfølging etter en omsorgsovertakelse, som innbefatter blant annet psykiske, sosiale, relasjonelle og materielle vansker. Dette krever et oppfølgingstilbud som er fleksibelt og mangefasettert. Flere studier har vist at en oppfølging er viktig for barna, samtidig som det også problematiseres hvorvidt involvering av foreldre i barns liv er til barnets beste i alle saker. Flere studier har hevdet at barnevernet har en komplisert dobbeltrolle der de først skal ta fra foreldrene deres barn mot deres vilje, for så å følge dem opp. Dette kan være en grunn til at samarbeidet mellom barnevernet og foreldrene er beskrevet som vanskelig i flere studier. Samarbeidet er beskrevet som at det bærer preg av anklagelser, benektelse og manglende forståelse. Det kan se ut som om barnevernets fortolkning av foreldrenes reaksjoner, slik foreldrene opplever det, ikke tar høyde for deres situasjon og kontekst. Dette underbygger behovet for et relasjonsorientert fokus i forskning der konteksten er en viktig del av analysen. Oppfølging av foreldre har foregått i form av lokale tiltak, både som strukturerte opplæringstiltak og mindre strukturerte, mer terapeutiske tiltak. Noe som går igjen er en anbefaling om at den faglige tilnærmingen overfor foreldrene har blitt anbefalt å være familie- og relasjonsorientert. Likevel var det ingen av disse studiene som har utforsket en familie- og relasjonsorientert tilnærming (eller systemisk tilnærming) i møtet med foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Det var heller ingen av oppfølgingstilbudene som så ut til å være nasjonalt forankret. Studier av medforskning har vist at det er behov for mer forskning om denne måten å forske på, og at det er et utforsket felt innenfor barneverns- og familieterapifeltet. Jeg vil nå beskrive avhandlingens hensikt og problemstillinger som blant annet har blitt formet av studiene jeg nå har gjennomgått.

1.6. Avhandlingens hensikt og problemstillinger

Hensikten med studien var å utvikle kunnskap om, og få innsikt i familievernets oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Forskningsgjennomgangen viste at en slik oppfølging var kompleks, og at det var viktig å forstå samarbeidet mellom de aktuelle aktørene som var involvert i oppfølgingen. Jeg har valgt å bruke begrepet *samarbeid*. Samarbeid kan forstås som at det er et felles mål, at arbeidsoppgaver er fordelt mellom partene, og at det er en gjensidighet. Strong, Sutherland og Ness (2011) definerte samarbeid som noe som ikke var definert på forhånd, men at både innhold og relasjon ble forhandlet om i selve samarbeidsrelasjonen. Når jeg i første artikkel beskrev samarbeidet mellom foreldre og

barnevern brukte jeg både begrepet «collaborate» og «collude» for å understreke at samarbeidet mellom foreldre og barnevernet kunne bære preg av foreldre som innordnet seg et system (Syrstad & Slettebø, 2020). Jeg vil i avhandlingen bruke begrepet samarbeid som en fellesbetegnelse på interaksjonen mellom de ulike aktørene i studien, men presiserer at min forståelse av samarbeid ikke nødvendigvis innebærer felles mål eller at arbeidsoppgavene er fordelt mellom partene, og at samarbeidets form og innhold ikke er en gitt størrelse, men noe som forhandles om mellom aktørene (Ness, Borg, Semb, & Karlsson, 2014). Avhandlingens overordnede problemstilling er:

«Hvordan forstå samarbeidet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse?»

Med utgangspunkt i problemstillingen ble følgende forskningsspørsmål utviklet:

2. Hvilke utfordringer beskrev en gruppe foreldre etter en omsorgsovertakelse? Hvordan erfarte de sitt møte med familievernet? (artikkel 1)
3. Hvilke dilemmaer erfarte en gruppe terapeuter fra familievernet i møtet med foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn? Hvordan så de ut til å løse disse dilemmaene? (artikkel 2)
4. Hvilken betydning hadde forskningsprosessen i en medforskergruppe for et ph.d.-prosjekt, og for medforskerne som deltok i gruppen? Hvilke erfaringer hadde gruppen med å forske sammen på tvers av fag- og erfaringskompetanse? (artikkel 3)

1.7. Oppbygging av avhandlingen

I denne innledningen har jeg forklart bakgrunnen for, og hensikten med studien, valg av tema og hvordan jeg har posisjonert både studien og meg som forsker. Jeg har redegjort for tidligere forskning og argumentert for at det er et behov for forskning om oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Innledningen ble avsluttet med en presentasjon av avhandlingens problemstilling. Neste kapittel er en gjennomgang av avhandlingens teorigrunnlag. Deretter vil jeg presentere metodiske veivalg, for så å beskrive hvordan studien er gjennomført. Etske refleksjoner inngår som en del av dette kapittelet. De tre studiene som lå til grunn for avhandlingen vil bli redegjort for, og foreligger som empiri for den avsluttende

drøftingen av avhandlingen. Helt til slutt vil jeg vurdere avhandlingens betydning for praksis og forskning, styrker og svakheter ved studien og forslag til videre forskning.

2. Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de sentrale teoriene som belyser problemstillingene i avhandlingen. Jeg har valgt sosialkonstruksjonisme som overordnet teoretisk rammeverk til å forstå samarbeidet mellom foreldre som er fratatt omsorgen, terapeuter i familievernnet og saksbehandlere i barnevernet (og forskere). I tillegg har jeg anvendt diskursbegrepet, posisjoneringsteori, Goffmans teorier om stigma, selvpresentasjon og strategisk samhandling, systemisk teori og teoretiske begreper innenfor systemisk teori. Jeg har delt inn avsnittene i dette kapitlet etter teoretiske nivåer, slik at sosialkonstruksjonisme blir et overordnet teoretisk rammeverk til øvrige teorier, og at systemisk teori er overordnet systemiske begreper.

2.1. Sosialkonstruksjonisme

I avhandlingen har sosialkonstruksjonisme to funksjoner; som teoretisk rammeverk og som vitenskapsteoretisk ståsted. Sosialkonstruksjonisme som teoretisk rammeverk handler om hvordan jeg beskriver det empiriske materialet og benyttes for å reflektere over og drøfte avhandlingens resultater. Som vitenskapsteoretisk ståsted handler sosialkonstruksjonisme om hvordan jeg posisjonerer meg i forhold til hvordan jeg forstår at kunnskap utvikles og forskning forstås, samt hvordan forskningsprosessen beskrives. I dette kapitlet vil jeg fokusere på det teoretiske rammeverket, mens jeg kommer tilbake til sosialkonstruksjonisme som vitenskapsteoretisk ståsted i metodekapitlet. Sosialkonstruksjonismen bidrar i denne avhandlingen med et teoretisk perspektiv om at virkeligheten kan forstås og fortolkes ulikt (Gergen, 2015). Det betyr at ulike perspektiver vil kunne gi rom for beskrivelser, fortolkninger og forståelser av samarbeidet mellom foreldre, familievernnet og barnevernet (og forskere) som kan åpne opp for et mangfold av forståelsesmåter, fremfor å konkurrere om dominerende «sannheter» på hvordan noe er. En slik tilnærming kan bidra til at dette samarbeidet ikke er noe som blir forstått som noe entydig, klart definert, men noe som forstås i sin kontekst, og utfra ulike perspektiver. Det som er viktig innenfor sosialkonstruksjonisme er en bevissthet om at vår forståelse av verden ikke er en indre prosess men at den skapes i sosiale og kulturelle fellesskap i samhandling med de personene vi omgås (Burr, 2015). En naturlig følge av dette er at vår forståelse av virkeligheten er i kontinuerlig endring (Frank, 2005), og at språket bidrar til en utvikling av en felles virkelighetsforståelse innenfor sosiale fellesskap. Verden er ikke noe som foreligger «der ute» ferdig til og oppdages; vi forstår verden gjennom hvordan vi snakker

om den (Gergen, 2015). Dette gjør at måten vi snakker om verden vil variere innenfor ulike sosiale fellesskap. De ulike aktørene i denne avhandlingen kan forstås som at de er en del av ulike sosiale fellesskap. Måten vi snakker om ting på er med på å skape ulike fellesskap, med meningsfulle sammenhenger for de som er en del av det. Samhandlingen innad og mellom fellesskapene skjer primært gjennom språket (Alvesson & Sköldberg, 2010).

Det kan være vanskelig å forstå et fellesskaps normer og regler når man ikke selv er en del av fellesskapet (Berger & Luckmann, 1966). Normer og regler varierer mellom ulike fellesskap, og Foucault (1999) sitt diskursbegrep kan bidra med en utdyping av hvordan ulike samfunn konstruerer ulike måter å snakke på, forstå ting på, og legge til grunn for sine resonnementer. Slike diskurser kan forstås som lokale normer eller praksiser som kan være vanskelig å forstå for de som ikke er en del av det diskursive fellesskapet eller den bestemte konteksten disse normene og praksisene blir etablert innenfor.

I avhandlingen ligger sosialkonstruksjonisme og forståelsen av diskursive fellesskap til grunn for min utforskning av samarbeidet mellom ulike aktører, og hvorfor det kunne være vanskelig å forstå hverandre på tvers av diskurser og sosiale fellesskap. Å bli, og å være, en del av samfunnet sine normer og regler, kan gjøre det lettere å forstå og å oppfatte samfunnet som meningsfullt (Berger & Luckmann, 1966). Det betyr at vår forståelse av virkeligheten henger sammen med en virkelighet som er sosialt definert av samfunnet. Dersom vår forståelse ikke står i forhold til en virkelighet som er sosialt definert av samfunnet, kan det være vanskelig å begripe den virkeligheten som samfunnets normer er bygget på. For eksempel kunne dette være tilfelle for foreldrene i avhandlingen når de sa at de ikke forstod hvorfor barna var tatt fra dem, men også for saksbehandlerne fra barnevernet og terapeutene fra familievernnet som også ga uttrykk for at de strevde med å forstå hverandre og å forstå foreldrene. Dermed ble språket et viktig redskap for å oppnå forståelse for hverandres praksis, og for å tilpasse seg hverandres virkelighet. Når forståelsen ikke er den samme i de ulike sosiale fellesskapene (som for eksempel fellesskapet til foreldre som er fratatt omsorgen og barnevernet) kan det oppstå en «kamp» mellom forståelser og virkelighetsoppfatninger. Foucault (1999) viste hvordan en slik kamp mellom forståelser var styrt av makt og kunnskap, slik at noen sosiale fellesskap hadde en annen definisjonsmakt, og dermed en annen status.

2.1.1. Diskurser og makt

For å forsøke å forstå hvordan de ulike deltakerne i studien erfarte sin virkelighet, og hvordan ulike virkelighetsoppfatninger hadde ulik innflytelse, ble diskurser og makt valgt ut som sentrale temaer i avhandlingen. Til tross for at Michel Foucault (1926-1984) ikke ønsket å bli plassert innenfor en bestemt posisjon, har hans diskursbegrep mange felleselementer med sosialkonstruksjonistisk teori (Burr, 2015). De delte ideen om at «virkeligheten» ble skapt innenfor sosiale fellesskap. Fellesskapene vi skapte denne virkeligheten gjennom, kalte Foucault (1999) for diskurser. Diskursene fungerte som rammer som til enhver tid regulerte hva som var lov å si når og til hvem, hva som ble regnet som normalt/ikke normalt, meningsfylt/ ikke meningsfylt, og sant/ikke sant. Et samfunns definisjon av omsorgssvikt kan være et eksempel på en slik ramme. Det betyr ikke at omsorgssvikt ikke forekom før begrepet ble definert, men når et begrep konstrueres kan det føre til nye tenkemåter og diskursive praksiser som gjør det mulig å avgrense, avdekke og oppdage fenomener som man tidligere ikke var oppmerksom på (Thomassen, 2005). Dermed gir diskursene oss et handlingsrepertoar og et «mulighetsfelt» (som for eksempel barnevernets mulighet til å gjennomføre en omsorgsovertakelse) og de representerer «sannheter» vi etter hvert tar for gitt. For å konstruere «sannheter» som oppnår betydning og blir opprettholdt, må man være i posisjoner der man har makt. Denne makten oppnår man blant annet gjennom kunnskap. Makten opprettholdes så lenge diskursen blir praktisert. Dermed var det et gjensidig forhold mellom makt, kunnskap og utøvende praksis (Foucault, 2007). De diskursive fellesskapene hadde ulik grad av legitimitet og ga rom for ulike posisjoner knyttet til makt og kunnskap. For eksempel var barnevernet i en annen maktposisjon enn foreldrene, fordi deres normer og regler var definert av samfunnet. Dermed hadde deres normer og regler en annen status, og en annen legitimitet enn foreldrene sine.

Foucault (1999) pekte på mangfoldet av disiplinerende mekanismer som styrte individene. Denne styringen handlet om å innrette individet etter en norm som ble definert av de som hadde makt innenfor den rådende normen eller diskursen. På denne måten fremstod makt som noe produktivt. Makten profesjonsutøvere hadde kan anses som en ny prestemakt eller det Foucault kalte *pastoral makt* (Dean, 2006). En slik makt var en videreføring av religionens moraliserende prosjekter, der de skilte mellom godt og ondt, rent og syndig, normalt og avvikende gjennom veiledning og omsorg (Askheim, 2018). Denne formen for makt var særlig interessant i drøftingen av samarbeidet mellom foreldrene, barnevernet og familievernnet i denne avhandlingen fordi barnevernets og familievernets styring blant annet

skjedde gjennom veiledning og omsorg. Diskurser åpnet også opp for, og begrenset måter et individ kunne posisjonere seg. Foucault sin beskrivelse av makt og diskurser handlet om at individet ble begrenset av ytre rammer. På denne måten ble det styrt av ytre strukturer, og hadde begrensede muligheter til selv å styre sitt liv (Uggla, 1994). Begrepet subjektposisjoner er hentet fra Foucault sitt diskursbegrep og viste hvilke posisjoner et individ kan innta innenfor en bestemt diskurs (Willig, 2001). Et vesentlig skille innenfor posisjoneringsteorien, var at subjektet eller individet var underlagt ytre strukturer, men at de også var i stand til å velge sine posisjoner. På bakgrunn av dette har posisjoneringsteori blitt sentral i denne avhandlingen.

2.1.2. Posisjoneringsteori

Posisjoneringsteori regnes ikke som en generell teori med forhåndsbestemte sammenhenger mellom fenomenene, men som et utgangspunkt for refleksjon rundt hvordan mennesker er posisjonert i forhold til hverandre (Harré & Langenhove, 1998). Begrepet posisjonering ble først introdusert innenfor samfunnsvitenskapen av Hollway (1984) i hennes analyser av konstruksjoner av subjektivitet i heteroseksuelle relasjoner. Her snakket hun om å posisjonere seg selv og å ta opp posisjoner, og at diskurser var avgjørende for hvilke posisjoner en kunne gå inn i. I denne avhandlingen er dette vist gjennom hvordan saksbehandlerne i barnevernet og terapeutene i familievernet hadde ulike muligheter til å posisjonere seg overfor foreldrene som for eksempel ekspert eller ikke-ekspert. Posisjoner står alltid i forhold til andre mennesker (Hollway, 1984). Et eksempel fra avhandlingen var hvordan barnevernets maktposisjoner kunne sette foreldrene i det de opplevde som avmaktsposisjoner. På samme måte ble saksbehandlerne og terapeutenes posisjoner også påvirket av de posisjonene foreldrene inntok. For eksempel var det vanskelig for terapeutene å posisjonere seg som ikke-eksperter når foreldrene ikke inntok en ekspertposisjon (dette vil jeg komme tilbake til senere i kapitlet).

Synet på posisjoner som noe man både fikk tildelt og aktivt og strategisk valgte, ble videreført av Harré og Langenhove (1991). Hvorvidt en valgte sin posisjon eller ble posisjonert av andre, kunne være avgjørende for egen identitetsdannelse. For eksempel kunne en frivillig posisjonering være en strategisk måte å fremme egen identitet, mens en påtvunget posisjonering i verste fall kunne fremstå som fremmedgjørende. Foreldrenes posisjon som «mislykket forelder» (foreldrenes egen betegnelse) var et eksempel på en slik påtvunget posisjon som de så ut til å protesterte mot. Påtvungne posisjoner var en form for

maktutøvelse, og viste hvilken betydning det kunne få for de involverte om posisjoneringen var symmetrisk eller asymmetrisk, frivillig eller påtvungen (Harré & Langenhove, 1998). Dette ble brukt i mine analyser av hvilken betydning det hadde for foreldrene om profesjonsutøverne var posisjonert i et symmetrisk eller asymmetrisk forhold til dem, og hvorvidt deres posisjon var frivillig eller påtvungen.

Posisjoner kan betraktes som flytende og dynamiske, i et gjensidig avhengighetsforhold til vår identitet (Harré & Langenhove, 1998). Når vår posisjon endres, vil det få betydning for vår identitet, og når identiteten endres vil det kunne føre til endringer i våre posisjoner. Dermed var det et gjensidig forhold mellom vår identitet, vår posisjon og våre omgivelser. Sammenhengen mellom identitet og posisjon ble tydelig i mine analyser da en av mødrene reflekterte rundt hvorvidt hennes datter kunne ha det bedre ved å bli boende i fosterhjem fremfor å bo hos henne. Min fortolkning var at dette kunne handle om en endring av hennes posisjon som førte til at hun ikke lenger trengte å forsvare sin identitet som god mor. Samtidig var hennes posisjon dynamisk, og hun sa senere at når hun tenkte slike tanker ble hun trist, og motstridende tanker fikk henne til å tenke at hun skulle vise barnevernet og datteren at hun var en god mor som kjempet om tilbakeføring. Dette eksempelet viser hvordan posisjoner kan være tett knyttet til identitet, og at de kan skifte i takt med hva vi opplever at vi trenger her og nå og hvilke muligheter vi har til å posisjonere oss på et gitt tidspunkt. Dersom den gjensidige posisjoneringen mellom individet og individets omgivelser ikke lenger fungerer, eller er nødvendig, som for eksempel at moren i eksempelet over ikke lenger trengte å beskytte sin identitet, vil et skifte kunne forekomme. Dette kan betegnes som et skifte fra førsteordens til annenordens posisjon (Harré & Langenhove, 1991). Skillet mellom første-, andre-, og tredjeordens posisjonering viser hvordan og når posisjoner endres.

- *Førsteordens posisjonering:* Når en person handler i overensstemmelse med den definerings som foretas av en av partene. For eksempel når A ber B om å gjøre noe, og B gjør det han blir bedt om. Posisjoneringen opprettholdes.
- *Andreordens posisjonering:* Når en person ikke godtar sin posisjon, eller ikke lenger ønsker å posisjonere seg på den måten som er forventet av den andre, vil en annenordens posisjonering kunne tre i kraft. Posisjoneringen endres.
- *Tredjeordens posisjonering:* Når en person diskuterer sin posisjonen i et annet forum (en annen samtale). For eksempel at en forelder diskuterer sin posisjon overfor barnevernet i en samtale med en terapeut. Andre aktører kan være involvert, men det er ikke et kriterium. En tredjeordens posisjonering handler om hvordan posisjoner

endrer seg ved å reflektere over dem i et fellesskap på et meta-nivå.

Posisjoneringsteori bidrar med en forståelse av de posisjonene foreldre, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet fikk overfor hverandre, og hvordan deres posisjoner påvirket hverandres posisjoner i et gjensidig samspill. Å reflektere rundt egne posisjoner var også sentralt i flere av teoriene hentet fra familieterapi- og systemisk praksis, som jeg vil presentere. På denne måten har posisjoneringsteori klare paralleller til systemisk og sosialkonstruksjonistisk teori. Før jeg redegjør for systemisk teori og begreper vil jeg presentere en annen teoretiker som har vært sentral for mine analyser.

2.1.3. Stigma, selvpresentasjon og strategisk samhandling

Erwin Goffmans teorier om *stigma* (1968) og *presentasjon av en selv* (1959) supplerte analysene i denne avhandlingen med en forståelse av hvordan diskurser påvirker mennesker konkret, og hvordan merkelappen avvik og normalitet har innvirkning på menneskers liv og handlingsrepertoar. Goffmans teorier har dermed vært nyttige for å forstå den posisjonen foreldrene opplever å befinne seg i, som for eksempel deres opplevelse av manglende forståelse for hvorfor barna var plassert av barnevernet, avmakten de følte overfor barnevernet, hvilke valg de opplevde å stå overfor og valgene de foretok seg.

Goffman beskrev begrepet stigma som et individuelt negativt stempel man ble påført av samfunnet som et resultat av en egenskap, atferd eller et rykte (Goffman, 1968, s. 13/14). Goffman så stigma som en samhandling mellom mennesker, der andres reaksjoner ødela individets identitet. Dette førte til at individet ble knyttet til en negativ stereotypi, som kunne være utfordrende for den som ble rammet av dette. Goffman hevdet at enhver forsøker å presentere seg selv på best mulig måte, han mente man trengte å opprettholde et selvbilde man kunne leve med (Goffman, 1959). Dette beskrev han som å stå på en teaterscene. Ikke bare forsøkte man å vise seg fra sin beste side, men sceneshowet ble også tilpasset etter hvilket publikum en hadde (Goffman, 1959). Dermed kunne det å ikke forstå være en posisjon foreldrene strategisk valgte å innta overfor barnevernet (og omverdenen) for å bevare en verdighet der de ikke ble fremstilt som «dårlige foreldre» (foreldrenes eget berep). Goffmans (1970) begrep *strategisk samhandling* (*strategic interaction*) er hentet fra spillteori og viser hvordan man handler i tråd med hva en tenker er strategisk i forhold til den andres neste trekk. Dermed vil en alltid vurdere hva som er en strategisk handling innenfor en bestemt ramme eller diskurs man er omgitt av. Hva og hvordan informasjon man velger å gi til den andre vil også være et resultat av en strategisk vurdering (Goffman, 1970, s.10). En slik strategisk modell ble

brukt til å forstå hvorfor foreldrene valgte å samarbeide med barnevernet, og innenfor hvilke rammer et slikt samarbeid foregikk.

2.1.4. Systemisk teori

Kjernen i systemisk teori er at problemer forstås som relasjonelle, sirkulære prosesser, og ikke noe som er inni, eller som kan forklares som egenskaper ved mennesker (Cecchin, 1987; Hoffman & Conway, 1981). Systemisk teori handler om at problemer forstås i sin kontekst, og at individets handlinger ses i lys av det systemet de er en del av (Bateson, 1972). Denne tenkningen har etter hvert innlemmet sosialkonstruksjonistiske perspektiver (Lorås, Bertrando, & Ness, 2017), som blant annet legger til grunn at virkeligheten ikke er gitt, men at den skapes og blir opprettholdt i et sosialt samspill (Gergen, 2015). Faglige tilnærminger tuftet på systemisk teori handler om å være åpen for å forstå virkeligheten ulikt, at problemer blir definert av klienten, og at profesjonsutøveren (terapeuten) bygger på klientens ressurser som en måte å skape endringer (Cecchin, 1987). En slik praksis innebærer dermed at flere divergerende historier kan være i spill på samme tid. Det åpner opp for en faglig tilnærming til klienter der profesjonsutøveren toner ned sin ekspertise, og der klienten selv er ekspert på sitt liv (Anderson & Goolishian, 1988; 1992). Ikke-ekspert begrepet var et begrep terapeutene selv brukte når de omtalte sin posisjon overfor foreldrene. Det er et sentralt begrep innenfor familierapi og systemisk praksis som familievernets praksis er inspirert av, og for meg fungerte det som et viktig analytisk begrep til å diskutere makt og kunnskap i posisjonen mellom profesjonsutøver og klient både i barnevernet og i familievernnet. Slik jeg forstår begrepet ikke-ekspert, betyr det at profesjonsutøveren lar klienten være ekspert på eget liv, og på den måten tilnærmer seg klienten med et nysgjerrig blick fremfor å påberope seg en ekspertise om hvordan klienten bør leve sitt liv.

De teoretiske begrepene jeg vil presentere under er alle hentet fra systemisk teori, og vil være sentrale for å utdype mine analyser. Systemisk teori har blitt kritisert for at den overser karakteristika ved mennesker, som at enkelte mennesker har karaktertrekk som ikke kan bortforklares med en vanskelig og krevende relasjon (Ekeland, 2015). Innenfor systemisk teori vil subjektet eller individet også bli beskrevet som styrt av relasjonen eller systemet de er en del av. Dette innebærer en nedtoning av individets frie posisjon og vilje (Uggla, 1994). I denne avhandlingen var det viktig for meg å forstå aktørens handlinger primært som en handling påvirket av det systemet eller det sosiale fellesskapet de var en del av, og ikke som en individuell handling styrt av personlige valg og egenskaper ved profesjonsutøveren. Dette

valget ble styrket av etiske hensyn, ved at kritikk rettes mot felles forståelser innenfor sosiale systemer (som for eksempel barnevernet eller familievernet) og ikke mot profesjonsutøveren som individ.

2.1.4.1. *Etiske posisjoner*

Begrepet *etiske posisjoner* utformet av Karl Tomm¹ (sitert i Strong, Sutherland, Couture, Godard & Hope, 2008) bidro som et supplement til posisjoneringsteorien ved å vise samhandlingen mellom profesjonsutøvere og klienter, og hvilke konsekvenser profesjonsutøveres posisjonering hadde for klientene. I mine analyser ble begrepet brukt til å forstå hvilke konsekvenser det ville kunne få for foreldre hvordan saksbehandlere fra barnevernet og terapeuter fra familievernet posisjonerte seg. Hvis kunnskapen ble forstått som hierarkisk og profesjonsutøveren posisjonerte seg som ekspert, ville samarbeidet gi lite rom for dialog og for klientens forståelse av virkeligheten. Dette kunne føre til det Tomm kalte «monologisk praksis», der profesjonsutøveren i liten grad åpnet opp for flere måter å forstå virkeligheten, men heller forsøkte å overbevise klientene om bestemte oppfatninger av den (Anderson & Goolishian, 1988). Dersom profesjonsutøveren inntok en posisjon der kunnskapen ble delt med klienten, ville ifølge Tomm (sitert i Strong et al., 2008) dette gi rom for flere måter å forstå virkeligheten på. Dette er en faglig tilnærming der mening oppfattes som noe som blir skapt i møtet mellom profesjonsutøveren og klienten. Tomm mente selv at denne faglige tilnærmingen kunne være myndiggjørende for klienten, fordi klienten selv bidro til å skape kunnskap sammen med profesjonsutøveren. På denne måten ville klienten få et eierskap til kunnskapen som ble utviklet. Derfor var dette den posisjonen Tomm fremhevet som den foretrukne. Samtidig la han til at posisjoner var avhengig av formål og kontekst (Tomm sitert i Strong et al., 2008). En svakhet ved Tomms teoretiske begrep var at makt ikke var omtalt. Jeg valgte derfor å supplere med teoretiske begreper som utdypet maktdimensjonen og bevisstheten rundt egen maktposisjon.

Som jeg redegjorde for innledningsvis i avhandlingen, har barnevernet og familievernet ulikt mandat og samfunnsoppdrag, de reguleres av ulike lover, og har dermed forskjellig handlingsrom. Barnevernets mandat har en kontrollfunksjon overfor foreldrene som ikke er like sterk innenfor familievernets mandat, i den forstand at de regulerer spørsmål knyttet til samvær og tilbakeføring av barn og dermed må vurdere foreldrenes

¹ Karl Tomm har ikke publisert dette i egne verk, derfor har jeg brukt sekundærlitteratur

omsorgskompetanse. Kaethe Weingarten (2000) viste hvordan profesjonsutøvere beveget seg på en akse med mye eller lite makt, og i hvilken grad de var bevisst sin makt. Å innta en posisjon med mye makt uten å være bevisst makten man hadde, kunne føre til uheldige konsekvenser for klientene (her: foreldrene). Å være i en posisjon der man hadde makt som man utøvet på en bevisst måte var den posisjonen Weingarten (2000) fremhevet som den mest ideelle. I en slik posisjon kunne makten anvendes på en produktiv måte. Betydningen av makt og bevisstheten rundt egen makt, var sentrale faktorer i min analyse av samarbeidet mellom foreldre, barnevernet og familievernnet. Weingarten (2000) mente det var desto viktigere å være bevisst sin posisjon når den innebar mye makt. En slik bevissthet ble også fremhevet av Barry Mason (2019). Mason brukte de to aksene *trygg/utrygg* og *sikker/åpen* (min oversettelse av *safe/unsafe, certain/uncertain*) og viste i sin firefeltmodell ulike profesjonelle posisjoner profesjonsutøveren kunne innta overfor klienter. Han mente en *trygg sikker* posisjon kunne assosieres med barnevernets innføring av sjekklister og prosedyrer. Dette var en posisjon der profesjonsutøveren var opptatt av å dokumentere «fakta» (forstått som endelig kunnskap) i en sak, og i liten grad av hvorvidt «fakta» kunne forstås på andre måter. En posisjon der profesjonsutøveren derimot tilstrebet å være *trygg* men *åpen* mente han ville kunne hjelpe profesjonsutøveren til å reflektere rundt dilemmaer og åpne opp for andre perspektiver å forstå ting eller fenomener på (Mason, 2019).

Tomm (sitert i Strong, 2008), Weingarten (2000) og Mason (2019) beskrev alle ulike aspekter og konsekvenser ved å posisjonere seg på ulike måter som profesjonsutøver. Dette handlet om hvorvidt profesjonsutøveren anerkjente klientens kunnskap og åpnet for dialog, hvor mye makt de forvaltet, samt bevissthet rundt egen forståelse. Deres teoretiske begreper var nyttige bidrag i en analyse av konsekvensene av profesjonsutøvers posisjonering overfor klientene. Weingarten (2016) understreket at disse posisjonene ikke nødvendigvis var noe profesjonsutøveren kunne velge fritt, men at de var diskursivt regulert gjennom for eksempel mandat og samfunnsoppdrag. Mandat og samfunnsoppdrag var noe disse teoretiske begrepene ikke innlemmet. Et teoretisk begrep som innlemmet dette var begrepet domene.

2.1.4.2. Å befinne seg innenfor ulike domener

Begrepet domene er utviklet av Maturana og Varela (1987) til å reflektere rundt de domenene vi befinner oss innenfor når vi gjennomfører våre handlinger. Et domene kan oversettes som en kontekst, eller en forståelsesramme (Hårtveit & Jensen, 2007). Et domene handler om hvilken teknologi den enkelte har til rådighet for å utøve sin praksis. Teknologi forstås her i

vid forstand og kan for eksempel være lover, handlingsrom, reguleringer og mandat (Lang, Little, & Cronen, 1990). Dermed vil domenebegrepet kunne fungere som en måte å utdype forståelsen av samarbeidet mellom foreldre som var fratatt omsorgen for barna sine, familievernet og barnevernet i lys av det det mandatet og det samfunnsoppdraget de to tjenestene hadde. Maturana og Varela (1987) mente at det fantes mange domener. To domener de trakk frem som var interessante for mine analyser var: *produksjonens domene* og *refleksjonens domene* (Lang et al., 1990).

Produksjonens domene tilbød en forståelsesramme der verden ble sett gjennom objektive, etablerte sannheter. Maturana og Varela (1987) mente slike objektive sannheter var nødvendige for profesjonsutøveren fordi de fastla regler som skapte orden og forutsigbarhet. Dette kunne for eksempel være prosedyrer, manualer og kriterier som var etablert innenfor en tjeneste eller et fagfelt. Et nærliggende eksempel er prosedyren om at et barns omsorgssituasjon undersøkes dersom det mistenkes at barn utsettes for omsorgssvikt. Dette ble gjort fordi det er etablert en felles forståelse om at omsorgssvikt ikke er akseptabelt. Innenfor produksjonens domene er det ikke en forutsetning at profesjonsutøveren skulle være enig med klienten, som for eksempel når barnevernet fratok foreldre omsorgen.

Innenfor *refleksjonens domene* eksisterte det ikke én bestemt virkelighet, men flere versjoner som alle var likestilte. Dette var domenet der spørsmål ble stilt og der dialogen mellom partene bar preg av en genuin nysgjerrighet. Innenfor refleksjonens domene var det en forutsetning at partene ble enige (Lang et al., 1990). Refleksjonens domene har mange likhetstrekk med systemisk teori. En kritikk av refleksjonens domene som også har vært rettet mot kognitive tilnærminger til klienter, var at slike tilnærminger ensidig appellerte til tenkning og refleksjon (Nyeng, 2006). Refleksjonens domene kan også betraktes som en motsetning til Foucault sin oppfatning av at subjektet eller individet var styrt av ytre strukturer (for eksempel diskurser). Som jeg var inne på tidligere, kan det være vanskelig å utføre individuelle valg og være reflekterende dersom man er styrt av ytre strukturer (Uggla, 1994).

Domenebegrepet bidro med en forståelse av profesjonsutøveres handlingsrom i forhold til deres mandat. På denne måten var den et supplement til Tomms begrep om etiske posisjoner, Weingartens begreper knyttet til makt og bevissthet og Masons begreper om trygg sikkerhet og åpenhet. Disse teoretiske begrepene bidro i avhandlingen med å forklare hvordan og hvorfor saksbehandlere i barnevernet og terapeuter i familievernet kunne posisjonere seg

ulikt, og synliggjorde hvilke konsekvenser deres ulike posisjoner kunne få for foreldrene og samarbeidet de to tjenestene imellom. Å bruke teorier (og teoretiske begreper) til å forklare sammenhenger slik jeg har forsøkt å gjøre, kan kritiseres som at jeg også konstruerer en virkelighet, og på den måten bidrar til å skape motpoler eller ulikheter mellom for eksempel familievernet og barnevernet. På denne måten er jeg med på å forenkle en kompleksitet jeg gjennom det sosialkonstruksjonistiske perspektivet forsøker å tilstrebe. Jeg vil nå oppsummere teorigrunnet for avhandlingen og presentere det analytiske fokuset jeg la til grunn.

2.2. Oppsummering og valg av analyseenhet i avhandlingen

For å forstå samarbeidet mellom foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, terapeutene i familievernet og saksbehandlerne i barnevernet, har jeg analysert det empiriske materialet i avhandlingen fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv: Jeg forstår samarbeidet som en interaksjon der individet både påvirker og blir påvirket av andre. Posisjoneringsteorien bidro med å utdype en slik gjensidig interaksjon, ved å vektlegge posisjonen den enkelte hadde innenfor et diskursivt fellesskap. Det er innenfor et slikt fellesskap at vi skaper en felles lokal virkelighet. Som jeg har vært inne på tidligere i dette kapitlet kunne teoriene jeg har presentert både supplere, men også utfordre hverandre. Dette gjaldt særlig diskusjonen om hvor fritt eller hvor styrt individet eller subjektet var av ytre strukturer. Teorier som har en sosialkonstruksjonistisk overbygging har også blitt kritisert for å overskygge, eller ikke ta på alvor uenighet eller maktforskjeller ved at de gir rom for ulike og likestilte virkelighetsoppfatninger (Minuchin, 1998). Sosialkonstruksjonisme har også blitt kritisert for en moralrelativisme som handler om at alt er tillatt (Gergen, 2015). Også Foucault (2007) var opptatt av å være kritisk til det vi tok for gitt, synliggjøre maktforskjeller og vise at ulike diskurser hadde ulik legitimitet. På denne måten bestod teorigrunnet i denne avhandlingen av teorier som både overlappet og utfordret hverandre, men som fungerte som supplerende innenfor en felles teoretisk overbygging. Analyseenheten i avhandlingen var verken individet eller samfunnet, men individets interaksjon med sine omgivelser (Matusov, 2007). Det er interaksjonen mellom aktørene (foreldrene, familievernet, barnevernet, forskerne (og meg)), som alle var en del av et diskursivt fellesskap, som var mitt analytiske fokus.

3. Metodologisk utforming

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for avhandlingens metodologiske design. Jeg vil forklare valg av forskningsdesign før jeg redegjør for hvordan jeg har gjennomført og analysert empirien som ligger til grunn for avhandlingens tre delstudier. Til slutt i dette kapittelet vil jeg gjøre meg noen forskningsetiske betraktninger rundt studien og min rolle som forsker.

3.1. Et kvalitativt forskningsdesign

For å forstå møtet mellom foreldre, familievernet og barnevernet var det viktig å søke varierte og brede beskrivelser. For å oppnå dette valgte jeg et kvalitativt design på studien. Kvale og Brinkmann (2015) skilte mellom kunnskap som noe om var gitt eller skapt. De tegnet et bilde av den kvantitative forskeren som «gruvearbeideren», som skulle avdekke en gitt verden. Den kvalitative forskeren ble beskrevet som «den reisende» som skulle utforske verden.

«Gruvearbeideren» sitt fokus var å søke eksakte svar og om mulig teste ut på forhånd gitte hypoteser. Målet til «den reisende» var tvert om å trøble til verden (Klevan, 2017), tuftet på en tanke om at fenomener ikke var ferdig utforsket og at man dermed ikke kunne komme frem til endelige funn i forskning (Frank, 2005). Denne studien har hatt som mål å utforske flere versjoner og perspektiver, fremfor å gi endelige svar. Denne måten å forske på bygger på en antakelse om at det er flere måter å forstå virkeligheten på, og at felles mening og forståelse skapes innenfor ulike sosiale fellesskap som jeg som forsker også var en del av (Gergen, 2015). Dermed innebar min rolle som forsker at jeg var en medskaper av kunnskap sammen med deltakerne i studien. Forskning ble på denne måten en relasjonell prosess som koordinerte flere og motstridende diskurser (McNamee, 2010).

3.2. Medforskning

Jeg etablerte en medforskergruppe til å bistå i gjennomføringen av studien. Medforskning er en måte å forske på der personer som er berørt av forskningen deltar (Borg & Kristiansen, 2009). Formålet med denne måten å forske på er å få belyst flere perspektiver fra de som er direkte berørte av forskningen, og at forskningen kunne utvikles sammen med de som kjente praksisfeltet og brukernes behov for støtte. Dette var viktig i min studie fordi praksisfeltet utviklet en praksis for oppfølging av foreldre parallelt med studien, og fordi forskningen på denne måten kunne komme praksisfeltet til gode i utviklingen av retningslinjer for denne

oppfølgingen.

Medforskergruppen ble rekruttert fra en allerede etablert arbeidsgruppe i regi av spisskompetansemiljøet etablert av Bufdir. De jobbet parallelt med denne studien for å etablere en nasjonal veileder for familievernets oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn (Bufdir, 2017). Medforskergruppen bestod av to foreldre, to terapeuter fra familievernet, to saksbehandlere fra barnevernet, og to forskere, i tillegg til meg som ledet gruppen. Fordi flere av deltakerne både tilhørte arbeidsgruppen i spisskompetansemiljøet og medforskergruppen, kunne de to gruppene dra gjensidig nytte av hverandres kunnskap og kompetanse. For eksempel kunne arbeidsgruppen informere medforskergruppen om formelle rammer og føringer som var nedfelt i de nasjonale retningslinjene. Medforskergruppen kunne bringe tilbake erfaringer fra praksis om hva som var utfordrende. Samtidig var det viktig å avklare skillet de to gruppene imellom, noe vi brukte mye tid på på første medforskermøte.

Å involvere brukere² eller deltakere med egenerfaring og fagpersoner i forskning er omstridt, samtidig som det ikke er enighet rundt begrepsbruken av denne måten å forske på (Askheim et al., 2019). Jeg har valgt å bruke begrepet «medforskning» (Borg & Kristiansen, 2009). Medforskning handler om å delta på ulike måter i forskningsprosessen, alt fra å lede prosjektet til å være en mer perifer deltaker i en referansegruppe. I denne studien fungerte medforskerne som rådgivere, der deres rolle strakk seg utover det å være informanter. De bidro med justering av intervjuguide, de hadde en dobbeltrolle som informant og intervjuer under intervjuene, og de var med å analysere det empiriske materialet. Jeg hadde ansvar for å ta alle formelle beslutninger. I den første delstudien var medforskergruppen omtalt som «forskningsgruppen». Det slo meg at en slikt begrep kunne være misvisende og gi assosiasjoner til en gruppe akademikere. Derfor ble begrepet «research group» fra de to første artiklene erstattet med begrepet medforskergruppe i tredje artikkel. Denne artikkelen var basert på tredje delstudie som omhandlet medforskningsprosessen, og ga derfor rom for ytterligere refleksjon rundt begrepsbruk.

Medforskning er en måte å forske på som springer ut av deltakende aksjonsforskning. En forutsetning for at noe kan kalles aksjonsforskning er ifølge Greenwood og Levin (2007)

² *Brukere* er et omstridt begrep, fordi det refererer til noen som bruker en tjeneste. Begrepet har innenfor noen miljøer blitt erstattet med begrepet *personer med egenerfaring*. Jeg bruker begrepene litt om hverandre, for å forenkle, og for at begrepet *bruker* benyttes i mye av forskningen jeg refererer til

at det inneholder tre felleselementer: (1) aksjon, (2) forskning, og (3) deltakelse. En aksjon kan referere til å skape og implementere ny praksis, forskning viser til teoriutvikling for å generere og teste ny kunnskap, og deltakelse handler om demokratisering av forskningsprosessene og kunnskapsutviklingen (Hersted, Ness, & Frimann, 2019).

Deltakende aksjonsforskning beskriver refleksjonsprosessen rundt en konkret handling som annerledes dersom den som reflekterer har vært deltakende i handlingen (Dewey, 1929/1930). Teoriens vitenskapelige verdi ligger i at den er «testet ut» i det «virkelige» liv, evaluert og validert som relevant av lokale aktører (Greenwood & Levin, 2007). På denne måten kan deltakende aksjonsforskning forstås som forskere og praktikere som jobber i team der de reflekterer sammen for å finne nye måter å løse ting på for å forbedre praksis (Hersted, Ness, & Frimann, 2019). Deltakende aksjonsforskning bidrar til å binde sammen refleksjon og handling, og teori og praksis (Dick & Greenwood, 2015). Medforskergruppen i min avhandling ble en arena for deltakerne til sammen å reflektere rundt handlinger og problemstillinger, og prøve ut nye ideer som oppstod i gruppen.

3.3. Metoder for produksjon av data

3.3.1. Kvalitative intervjuer og fokusgrupper – overordnede perspektiver

Første delstudie var basert på empiri hentet fra fokusgrupper og individuelle intervjuer med foreldre som var fratatt omsorgen. Andre delstudie bygget på empiri hentet fra fokusgrupper og individuelle intervjuer med terapeuter fra familievernet som hadde erfaring med oppfølging av foreldre. I tredje delstudie var empirien som lå til grunn tuftet på opptak av gruppediskusjoner og individuelle intervjuer av noen av medforskerne. Bakgrunnen for å kombinere fokusgrupper med individuelle intervjuer i de to første delstudiene var at de to intervjuformene kunne utfylle hverandre. Kvalitative individuelle intervjuer har som formål at den som blir intervjuet reflekterer over sine erfaringer og beskriver dem, samtidig som de tillegger sine beskrivelser en mening (Gubrium, Holstein, Marvasti, & McKinney, 2012). Det er viktig å presisere at intervjuer innenfor et sosialkonstruksjonistisk vitenskapssyn går vekk fra ideen om at noe skal *avsløres* og over til ideen om at noe *konstrueres* gjennom språkbruk i relasjonelle praksiser (Brinkmann, 2007). Dette innebar at jeg som forsker bidro til å samkonstruere den empirien som ble skapt i møtet mellom meg og den jeg intervjuet. Dette vil jeg komme tilbake til senere.

Fokusgrupper har som formål å få frem ulike synspunkter og perspektiver, uten nødvendigvis å komme frem til en enighet (Kvale & Brinkmann, 2015). Når det gjelder

følsomme, tabubelagte temaer, kan gruppesamspillet gjøre det lettere å uttrykke synspunkter som vanligvis ikke kommer til uttrykk (Halkier, 2016). Denne studien viste flere eksempler på nettopp dette. For eksempel fortalte flere av deltakerne om skambelagte opplevelser knyttet til å bli fratatt sitt barn i fokusgruppen. I fokusgrupper kan kollektive ideer etableres, som beveger en felles forståelse videre (Smithson, 2008). Et eksempel på en slik kollektiv idé som så ut til å være samkonstruert av foreldrene i denne studien, var tanken om at det var lurt å samarbeide med barnevernet for å unngå å ta ukloke valg som ville få betydning for barna.

Min intensjon med å kombinere fokusgrupper med individuelle intervjuer var ikke at jeg skulle sammenlikne utsagn fra de to kontekstene. En slik sammenlikning sammenfalt ikke med avhandlingens metodologiske design. Jeg ønsket derimot å se hvordan de ulike intervjuemetodene kunne komplementere hverandre. Smithson (2008) betraktet en slik kombinasjon av intervjuformer som å høre ulike historier i ulike forskningskontekster, eller mer presist som å få tilgang til offentlige og private betraktninger. Fokusgruppene kunne forstås som stemmen i det offentlige rom, mens de individuelle intervjuene kunne forstås som stemmen i det private rom. Dette skillet ble ikke så tydelig som jeg hadde trodd. De individuelle intervjuene ga imidlertid rom for å fortelle en mer sammenhengende historie uten å bli avbrutt av andre.

3.3.2. Betydningen av tid, forløp og gjentatte intervjuer og fokusgrupper

Jeg valgte å følge de to gruppene av forskningsdeltakere (foreldrene og terapeutene) over tid. Intervjuene med begge gruppene foregikk over en halvårsperiode (juni 2016-desember 2016). Jeg var inspirert av en intervjuemethode som kalles *flersteg fokusgruppeintervjuer* (Hummelvoll, 2008). Mens tradisjonelle fokusgrupper forsøker å utforske bredden og variasjonen innenfor et spesifikt tema, er en flersteg fokusgruppe-metodikk i tillegg opptatt av dybdeforskning. Ved å følge deltakere over tid hadde jeg mulighet til å utforske enkelte temaer i dybden, og ta opp igjen temaer jeg eller andre i gruppen ønsket å utforske videre. Et eksempel på dette var når en av foreldrene på siste fokusgruppemøte reflekterte rundt at en mulig forklaring på at hun ikke forstod hvorfor barna hennes var plassert, var at hun ikke ville forstå. Hun beskrev dette som en måte å bygge opp en mur for å beskytte seg selv. En slik refleksjon kan ha vært et resultat av en prosess der en gruppe møttes over tid.

Intervjuguiden var i begge intervjusituasjonene «rullerende». Det betyr at erfaringer fra det første intervjuet genererte nye spørsmål og refleksjoner til neste intervju (Stewart &

Shamdasani, 2015). Denne «rulleringen» foregikk noe ulikt hos foreldrene og hos terapeutene. Foreldrene brakte inn flere temaer som ble utdypet. Ett av disse var deres streben etter å forstå hvorfor barna var tatt fra dem. Dette så ut til å føre til andre nyanseringer som for eksempel at de knyttet forståelse til ivaretagelse av identitet og beskyttelse av seg selv.

I fokusgruppen med terapeutene utartet en slik «rulling» seg noe annerledes. I denne gruppen var de, i tillegg til å utforske temaer opptatt av å utveksle praksiserfaringer kontorene imellom. Et eksempel på dette var samarbeidsmøter med barnevernet, der en av terapeutene i første fokusgruppe fortalte hvordan hun hadde tatt kontakt med barnevernet og arrangert et felles møte mellom forelderen, saksbehandleren i barnevernet og henne selv. På dette møtet hadde hun fungert som en slags mekler mellom forelderen og saksbehandleren. Når hun i ettertid var på tomannshånd med forelderen kunne de sammen forsøke å forstå bakgrunnen for omsorgsovertakelsen. Terapeuten fortalte at i to saker der hun hadde gjort dette, hadde foreldrene fått tilbakeført barna sine. Dette inspirerte de andre terapeutene til å prøve ut slike møter, og deres erfaringer ble delt i neste fokusgruppe.

Temaer ble også overført mellom foreldregruppen og terapeutgruppen. Et slikt tema som foreldrene tok opp og som terapeutene diskuterte, var foreldrenes streben etter å forstå bakgrunnen for omsorgsovertakelsen. Terapeutene hadde andre fortolkninger enn foreldrene, og mente dette blant annet kunne henge sammen med hvordan de ble veiledet av barnevernet i forkant av en omsorgsovertakelse. På denne måten ble temaer og problemstillinger fra de to gruppene koblet sammen, og utdypet ulikt.

Jeg hadde forventet at jeg skulle få høre ulike historier og at temaene som ble reist var forskjellige innenfor de to intervjukontekstene. Jeg fikk presentert flere uavbrutte personlige historier i de individuelle intervjuene, men jeg opplevde ikke at foreldrene var mer åpne i de individuelle intervjuene med meg enn de var i fokusgruppen. Dette kan handle om at det ga en trygghet for foreldrene at andre foreldre var tilstede, som kunne kjenne seg igjen i deres erfaringer. For eksempel var en av mødrenes betraktninger om at hun av og til tenkte det var bedre for datteren å bli værende i fosterhjemmet, en overaskende og modig refleksjon som ble delt i siste fokusgruppe. Den var modig å dele i en fokusgruppe med andre foreldre fordi den ga en forklaring på hvorfor hun ikke forstod som handlet om mekanismer ved henne selv eller hennes situasjon, fremfor «feil» og «mangler» ved barnevernet. På denne måten gikk hun bort fra en slags felles diskursiv forklaring i gruppen på at hun ikke forstod som var knyttet til handlinger foretatt av barnevernet. En slik forklaring kunne ha ført til en «utestengelse» fra et fellesskap med andre foreldre. Dermed kan det virke som om fokusgruppen var en tryggere

kontekst for foreldrene å være åpne om vanskelige temaer enn i de individuelle intervjuene. Samtidig kan *tid* betraktes som en vel så relevant dimensjon som intervjukontekst i denne avhandlingen. Refleksjonene jeg beskrev som modige ble uttrykt i siste fokusgruppe, der gruppen var bedre kjent og antakelig følte seg tryggere både på hverandre og på meg. I denne gruppen var det færre deltakere tilstede og intervjuet bar mer preg av å være en gjensidig samtale enn et formelt intervju der jeg stilte spørsmål som de besvarte. Dette kan tolkes som at en flersteg intervju- metode (Hummelvoll, 2008) i denne avhandlingen fungerte som en slags «terapeutisk» prosess, der refleksjoner rundt egen rolle og posisjon endret seg som resultat av dialogen i gruppen over tid.

3.3.3. Rekruttering av deltakere

Før jeg gikk i gang med avhandlingen, ble jeg introdusert for Bufdir sitt spisskompetansemiljø for oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn av en av veilederne mine. Jeg ble kjent med to terapeuter fra familievernet som var involvert i spisskompetansemiljøets arbeid. De hadde oversikt over terapeuter som hadde erfaring fra å følge opp foreldre, og bisto med å rekruttere de resterende terapeutene i fokusgruppen. Å ha denne erfaringen var et inklusjonskriterium.

En av foreldrene rekrutterte jeg på en helgesamling for foreldre som var fratatt omsorgen, som jeg var invitert til som observatør av en av terapeutene veilederen min hadde introdusert meg for. Denne forelderens hjalp meg å rekruttere fire foreldre hun kjente gjennom en foreldregruppe etablert av familievernet. Den siste forelderens var et tips fra en av de to terapeutene. Et inklusjonskriterium for foreldrene var at alle hadde fått oppfølging av familievernet, enten i gruppe eller individuelt.

Medforskergruppen ble rekruttert gjennom foreldrene og terapeutene som allerede var rekruttert til studien. Flere av deltakerne i medforskergruppen hadde allerede et etablert samarbeid i utviklingen av en nasjonal veileder for familievernets oppfølging av foreldre som hadde blitt fratatt omsorgen. Dette gjaldt begge terapeutene, begge saksbehandlerne og en av foreldrene. Foreldrene og terapeutene hadde dobbeltroller som medforsker og deltaker i intervjuene. Dette vil jeg beskrive mer grundig når jeg presenterer de ulike utvalgene. Forskerne ble rekruttert av meg. Jeg vil nå beskrive utvalgene ved å beskrive de ulike delstudiene.

3.3.3.1. Delstudie 1: Foreldrene

For at alle deltakere i en fokusgruppe skal kunne ha en aktiv rolle i diskusjonen, er antallet foreslått å være et sted mellom fire og åtte (Smithson, 2008). Fokusgruppen i denne avhandlingen bestod av seks foreldre. Det var én mann og fem damer. Det kunne vært spennende og utforsket kjønnsdimensjonen i første delstudie, men av anonymitetshensyn har jeg likevel valgt å unnlate dette og gitt alle deltakerne kvinnelige pseudonymer. Foreldrene var av norsk opprinnelse. Det betyr ikke at foreldre med en annen etnisk opprinnelse ikke benytter seg av familievernets oppfølgingstilbud, eller at jeg aktivt etterstrebet et etnisk norsk utvalg. Foreldrenes alder varierte fra 27 til 49. Det var noe ulikt hvor lenge det var siden barna var plassert av barnevernet. Alle foreldrene i denne studien opplevde å bli fratatt omsorgen for sine barn mot sin vilje. Foreldrene mottok trygd eller sosialhjelp, og fem av seks leide bolig.

Figur 3: Oversikt over deltagernes alder, tid siden barna var plassert, sosioøkonomiske status og erfaringer med familievernet (navnene er pseudonymer).

Navn	Alder	Tid siden barnet/barna var plassert	Sosioøkonomiske faktorer som bolig og inntekt	Erfaringer med familievernet
Jenny	41	To år	Sosialhjelp/trygd, eier egen bolig	Foreldregruppe
Sarah	37	Ett år	Sosialhjelp/trygd, ustabil bosituasjon (ikke fast bolig)	Individuelle samtaler
Laura	27	Ett år	Sosialhjelp/trygd, deltidsjobb, leier bolig	Foreldregruppe, individuelle samtaler
Cathrine	49	Åtte år	Sosialhjelp/trygd, deltidsjobb, leier bolig	Foreldregruppe
Helen	37	Syv år	Sosialhjelp/trygd, leier bolig	Foreldregruppe
Mary	32	Tre år	Sosialhjelp/trygd, leier bolig	Foreldregruppe og individuelle samtaler

Jeg utformet en intervjuguide som omhandlet tre overordnede temaer, med tilhørende underspørsmål knyttet til temaene (vedlegg 1). Disse tre temaene var: (1) *Foreldres utfordringer og hjelpebehov etter omsorgsovertakelse*, (2) *Møtet med familievernet*, og (3) *Opplevelse av makt og innflytelse*. Med en fleksibel intervjuform (Andenæs, 2000), var det

viktig å få belyst disse temaene, samtidig som denne strukturen ga rom for å følge andre aktuelle temaer som ble reist.

Både fokusgruppene og de individuelle intervjuene ble gjennomført av meg, med hjelp av de to foreldrene som inntok en dobbeltrolle som deltaker (informant) og medforsker. Denne dobbeltrollen innebar at de hjalp meg både med å strukturere intervjuene og skape aktivitet i gruppen. Hvor mye man skal styre slike prosesser kan være krevende avveielser i studier inspirert av et sosialkonstruktivistisk design, der en tenker at temaer er noe som skapes mellom deltakerne i studien, og ikke noe som er gitt på forhånd (Kvale & Brinkmann, 2015). I denne studien hadde jeg noen problemstillinger jeg ville ha besvart, slik at det var behov for en viss styring. Foreldrene som også hadde rollen som medforsker hadde erfaring fra tidligere foreldregrupper om at disse kunne la seg dominere av ensidig kritikk rettet mot barnevernet. En kritikk til hvordan vi styrte fokusgruppene kunne dermed være at vi forsøkte å kontrollere foreldrenes sinne mot barnevernet. For eksempel stoppet medforskerne enkelte av foreldrene når de pratet mye om hvor urettferdig behandlet de følte de var blitt av barnevernet. Medforskeren sa da at dette var temaer de kunne prate om i foreldregruppen (drevet av familievernet), og at temaet i fokusgruppen handlet om deres møte med familievernet. En annen funksjon medforskerne hadde var at de fortalte sine historier for å skape en åpen atmosfære der det skulle være trygt å dele sine historier og erfaringer. Dette var noe vi hadde avtalt på forhånd, etter initiativ fra en av foreldrene som hadde vært med i grupper med foreldre tidligere. Det kan virke som om dette skapte en trygghet for de andre deltakerne til å fortelle sine historier og sine erfaringer og opplevelser. Jeg har i ettertid tenkt at de to foreldrenes dobbeltrolle var viktig for den åpenheten og tryggheten som ble skapt i gruppen, og for struktureringen av samtalen.

Figur 4: Oversikt over intervjuprosessen med foreldrene i forhold til sted, varighet og rekkefølge av intervjuer

Foreldre	Fokusgruppe 1: Juni 2016 Sted: Familievernet Varighet: To timer	Individuelle intervjuer: Oktober 2016 Sted: Familievernet Varighet: 30 – 60 minutter	Fokusgruppe 2: Desember 2016 Sted: Familievernet Varighet: To timer
Jenny	x	x	
Sarah	x	x	x
Laura	x	x	x
Cathrine	x	x	
Helen	x	x	
Mary	x	x	x

Intervjuprosessen startet med en fokusgruppe som ble avholdt i familievernets lokaler. Dette var et sted alle kjente til, og som var lett å komme seg til. Jeg sørget for enkel servering. Å starte intervjuprosessen med en fokusgruppe var basert på en idé om at det kunne være tryggere og møtes i et fora der flere kjente hverandre og delte noen opplevelser (Smithson, 2008). Å skape en slik trygghet kan være spesielt viktig for mennesker som har vært gjennom traumatiske opplevelser, som det å bli fratatt omsorgen for et barn gjerne er (Hydén, 2000).

Det kan også være omvendt, at det å møte andre foreldre kunne bli en barriere for å åpne seg. Som tidligere nevnt var ikke dette mitt inntrykk i denne gruppen. Fokusgrupper kan også være nyttige på et tidlig stadium av en intervjuprosess, for å få en oversikt over temaer deltakerne er opptatt av (Smithson, 2008). Utdringer med fokusgrupper kan være at aktiviteten er ujevn. For å sikre aktivitet fra alle deltakerne i første fokusgruppe startet jeg med å stille et felles spørsmål (Halkier, 2016). Dette spørsmålet handlet om deres forventninger til familievernet forut for deres første møte. I foreldrenes beskrivelser av dette møtet, kom de selv inn på sin situasjon og opplevelse av å ha mistet omsorgen for sine barn. Selv om jeg ikke spurte om deres forhold til barnevernet, var dette noe alle var opptatt av å snakke om. Jeg tror denne «runden» der jeg stilte spørsmål knyttet til deres erfaringer var en god «oppvarming», og var medvirkende til at alle bidro i gruppesamtalen. Likevel var det

naturlig nok enkelte som var mer aktive enn andre. Da flere av foreldrene svarte at deres forventninger handlet om å få hjelp til å forstå hvorfor barna var plassert, ble manglende forståelse et tema som ble konstruert tidlig i første fokusgruppe. Dette temaet ble fulgt gjennom hele studien. I tillegg var foreldrene mer opptatt av sitt forhold til barnevernet enn jeg var forberedt på. Dermed ble deres relasjon til barnevernet et mer sentralt tema for denne studien enn jeg på forhånd hadde tenkt.

Min rolle i fokusgruppen endret seg fra å være mer aktivt spørrende i starten til at diskusjonene forløp mer fritt etter hvert. For å etablere en relasjon, var det viktig at alle skulle føle seg respektert, hørt og lyttet til. I ettertid har jeg tenkt at jeg til tider skled litt mye over i rollen som «terapeut», der jeg beveget meg nært opptil det Kvale og Brinkmann (2015, s. 120) beskriver som en «terapeutisk praksis med intimitet og emosjonalitet». Dette kan være en parallellprosess til det terapeutene beskrev i andre og tredje delstudie (Syrstad & Ness, 2019; Syrstad, 2020). I første fokusgruppe var alle seks foreldrene tilstede, i neste var gruppen halvert. Dette kan selvsagt handle om uvilje mot å møte opp basert på erfaringer fra første intervju, men mitt inntrykk var at det dukket opp ting i livene deres som gjorde at de måtte avlyse på kort varsel. Begge fokusgruppene varte i to timer.

De individuelle intervjuene ble foretatt hjemme hos alle de seks foreldrene, slik at de skulle slippe å reise ut. Samtidig kan det å bli intervjuet hjemme oppleves som mer avslappende for den enkelte. Dette var avklart med foreldrene på forhånd. Lengden på de individuelle intervjuene varierte fra tretti minutter til en time. Jeg gjennomførte intervjuene alene. Jeg fulgte intervjuguiden, men forsøkte å tilstrebe en dialogisk intervjuform, som mer liknet en samtale (Brinkmann, 2007). Dette gjorde også at lengden på de ulike intervjuene varierte. Noen av deltakerne svarte mer utfyllende på spørsmål, lot seg engasjere i temaer jeg tok opp, og vi fikk til en samtaleform jeg opplevde fløt bedre enn det gjorde i andre intervjuer. De korte intervjuene bar mer preg av lite utfyllende svar, der jeg måtte innta en mer aktiv rolle. Dersom jeg hadde forholdt meg strengere til en intervjuguide ville lengden på intervjuene kanskje vært noe jevnere. Fokusgrupper kan føre til at enkelte deltakere blir «revet med» og deler mer personlige ting enn de på forhånd hadde tenkt. Dette kan være en særlig aktuell problemstilling når sensitive temaer omhandles (Smith, 1995). Dette var en av grunnene til at jeg etter alle intervjuene og fokusgruppene ringte foreldrene for å høre hvordan de opplevde å være med og dele sine erfaringer, eller om de hadde gjort seg refleksjoner i ettertid de ønsket å dele. Jeg hadde også gjort avtale med et par terapeuter på familievernkantoret der de to fokusgruppene ble avholdt om at de skulle være tilgjengelige

for foreldrene umiddelbart etter fokusgruppene. En av foreldrene benyttet seg at dette tilbudet etter første fokusgruppe. I ettertid fortalte hun at dette handlet om at hun i løpet av intervjuet fikk nye ideer hun ønsket å drøfte med en terapeut.

3.3.3.2. Delstudie 2: Terapeutene

De syv terapeutene ble intervjuet i samme tidsperiode som jeg intervjuet foreldrene. De jobbet på tre forskjellige familievernkontor i geografisk nærhet (Syrstad & Ness, 2019). Alle kjente til hverandre. Det var to menn og fem damer. Av utdanningsbakgrunn var tre psykologer og fire var sosialarbeidere med videreutdanning i familierapi. De var alle erfarne terapeuter med bakgrunn fra ulike felt; fire hadde erfaring fra barnevernet, to fra rusomsorgen og to fra psykisk helse. Også i andre delstudie har jeg valgt å utelate kjønnsdimensjonen i mine analyser til fordel for andre analytiske fokus.

Fokusgruppene med terapeutene ble også gjennomført i familievernets lokaler, og de individuelle intervjuene på den enkelte terapeut sitt kontor. Intervjuene ble foretatt av meg alene. I første fokusgruppe hadde også her to av terapeutene en slags dobbeltrolle som deltaker og medforsker. På medforskermøtet i forkant av denne fokusgruppen planla de to terapeutene at de ville tone ned sin aktivitet i gruppen. Dette begrunnet de med at de var så involvert i dette oppfølgingsarbeidet, at de lett ville kunne innta en dominerende og førende rolle. Aktivitetsnivået i gruppen var høyt og deltakerne i gruppen diskuterte seg imellom. Jeg var bevisst på å styre gruppen så alle kom til orde, og at temaene i intervjuguiden ble diskutert.

Figur 5: Oversikt over intervjuprosessen med terapeutene i forhold til sted, varighet og rekkefølge av intervjuer

Terapeutene	Fokusgruppe 1: Juni 2016 Sted: Familievernet Varighet: To timer	Individuelle intervjuer: Oktober 2016 Sted: Familievernet Varighet: Tretti minutter - to timer	Fokusgruppe 2: Desember 2016 Sted: Familievernet Varighet: To timer
Terapeut 1	x	x	x
Terapeut 2	x	x	x
Terapeut 3	x	x	x
Terapeut 4	x	x	x
Terapeut 5	x	x	x
Terapeut 6	x	x	x
Terapeut 7	x	x	x

Intervjuprosessen med terapeutene startet også med en fokusgruppe, etterfulgt av individuelle intervjuer. Prosessen ble avsluttet med en siste fokusgruppe. Temaene i intervjuguiden for terapeutene var: (1) *Foreldrenes utfordringer og hjelpebehov etter en omsorgsovertakelse*, (2) *Egen profesjonelle praksis*, og (3) *Egen profesjonelle praksis i møte med foreldrene* (vedlegg 1). Også her hadde intervjuene en fleksibel struktur med mulighet til å avvike intervjumalen for å følge mulige sidespor som dukket opp underveis (Andenæs, 2000).

Fokusgruppene varte i omtrent to timer, og de individuelle intervjuene strakte seg fra rundt en halv time til over to timer. Lengden på de individuelle intervjuene var avhengig av hvor mye den enkelte hadde på hjertet, men også av hvor stort engasjement den enkelte skapte i meg. På denne måten ble det tydelig for meg hvilken rolle jeg tok i disse intervjuene og at jeg, som tidligere nevnt var noe mer enn en passiv og «nøytral» spørsmålsstiller (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette ble spesielt synlig i det lengste intervjuet som varte i over to timer. I dette intervjuet fortalte terapeuten hvordan hun hadde oppnådd tilbakeføring av barn etter en omsorgsovertakelse i to saker. Hun ga detaljerte beskrivelser av hvordan hun hadde jobbet etter systemisk teori, og viste et engasjement for sitt arbeid som både berørte meg og ga meg troen på at systemisk praksis var en god tilnærming i møte med foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn. I de korteste intervjuene skjedde det motsatte. Der ga terapeutene uttrykk for lite engasjement. Hvordan de ulike deltakerne påvirket mitt engasjement og dermed lengden på intervjuene, kan bli oppfattet som en svakhet ved den samtalepregede intervjuformen, fordi mitt engasjement kan oppfattes som styrende for hvilke temaer som ble utforsket. Dersom jeg hadde forholdt meg strengere til en intervjumal ville kanskje lengden på intervjuene blitt mer lik. Samtidig ville jeg mistet verdifull kunnskap som ble utviklet gjennom den samtalepregede intervjuformen.

3.3.3.3. Delstudie 3: Medforskergruppen

Tredje delstudie handlet om prosessen med å forske sammen som medforskergruppe. Det empiriske grunnlaget for tredje delstudie var basert på transkriberte lydbåndtopptak fra fire formelle møter i medforskergruppen, samt intervjuer med tre av deltakerne i etterkant av intervjuprosessen. Medforskergruppen bestod av to foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn (som begge hadde en dobbeltrolle som medforsker og deltaker/informant i første delstudie), to terapeuter fra familievernet (som begge hadde dobbeltrollen som medforsker og deltaker/informant i andre delstudie), to saksbehandlere fra barnevernet (en var aktiv i spisskompetansemiljøet), og to forskere (i tillegg til meg). Også her var mennene i mindretall

og utgjorde tre av en gruppe på totalt ni. Utdanningsnivået varierte fra fullført ungdomsskole til doktorgrad. Utvalget kan kritiseres for at deltakerne med brukererfaring var i mindretall i medforskergruppen. Å komme inn i en forskergruppe uten erfaring med forskning kan lett føre til at deres deltakelse blir mer symbolsk enn reell, også kalt tokenisme (Glover, 2009). Man dekker seg bak at man har med brukeres stemme i forskning, mens virkeligheten er at brukeren ikke har forutsetninger for å forstå verken begreper eller forskningsprosessen, og har dermed liten mulighet til reell medvirkning (Seim & Slettebø, 2010). Dette er en viktig innvending til utvalget i medforskergruppen. Begrunnelsen for at jeg ikke rekrutterte flere deltakere med egenerfaring var imidlertid at deltakerne i medforskergruppen representerte alle ulike kunnskaper og erfaringer, og at «brukerne» i så måte ikke representerte en særskilt gruppe som skilte seg fra de andre. Det kan argumenteres for at brukerne burde vært representert med like mange representanter som fagpersonene fordi det er en strukturell maktskjevhet og mulig interessemotsetning. I likhet med Slettebøs (2008) avhandling der han forsket på samme brukergruppe, opplevde jeg maktskjevheten og interessemotsetningene som mer komplekse enn at det kun var en motsetning mellom fagpersoner og brukere. Interesse motsetningene som utspilte seg handlet mer om ulike faglige tilnærming mellom barnevernet og familievernnet i oppfølgingen av foreldrene, som for eksempel hvorvidt de skulle betvile eller tro på historiene foreldrene fortalte (jf. Syrstad & Ness, 2019). En av foreldrerepresentantene understreket også at det som skilte medforskergruppen fra andre grupper hun hadde deltatt i var at hun følte seg likestilt de andre deltakerne i gruppen (Syrstad, 2020).

Figur 6: Oversikt over møtene i medforskergruppen, hvem som deltok når, lokasjon og varighet.

Medforskerne	Juni 2016 <i>Sted: Familievernnet</i> <i>Varighet: Fem timer</i>	Desember 2016 <i>Sted: Familievernnet</i> <i>Varighet: Fem timer</i>	April 2017 <i>Sted: Familievernnet</i> <i>Varighet: To timer</i>	August 2017 <i>Sted: Familievernnet</i> <i>Varighet: To timer</i>
Forelder 1	x	x		x
Forelder 2	x	x	x	x
Terapeut 1	x	x	Kollega steppet inn pga sykdom	x
Terapeut 2	x	x	Kollega steppet inn	x
Saksbehandler 1	x	x	x	x
Saksbehandler 2	x	Uteble etter første møtet, ny stilling		
Forsker 1	x			x
Forsker 2	x	x		x
Meg	x	x	x	x

Gruppen møttes i familievernets lokaler. De to første møtene varte i fem timer, de to neste var noe kortere. Tema og problemstilling for avhandlingen var lagt, men gruppen bidro med å videreutvikle temaer, rekruttere deltakere til intervjuene, justere intervjuguide, og delta i analysen. Noen av medforskerne formidlet også forskningen i en felles kronikk, og deltok sammen på en nasjonal fagkonferanse. Arbeidet som ble gjort på disse møtene, diskusjonene som oppstod, og meningsutvekslingen som pågikk, utgjorde det empiriske materialet for tredje delstudie.

Siden dette var en ph.d.-studie og medforskergruppen ble initiert og etablert av meg, fant jeg det naturlig at jeg ledet gruppen, styrte prosessen, var ansvarlig for prosessen og de endelige beslutningene. Dette ble lansert som et forslag fra meg, som det virket som om medforskerne var komfortable med. På den andre siden er det kanskje ikke å forvente at noen ville protestert mot dette, da ingen i gruppen hadde erfaring med medforskning fra tidligere, og dermed heller ikke forutsetninger for å mene så mye om organiseringen av en slik gruppe. Begrunnelsen for at jeg valgte å lede gruppen var at jeg skulle gjennomføre en ph.d.-studie innen en tidsramme, jeg hadde ingen erfaring med medforskning fra tidligere, og jeg måtte forholde meg til de akademiske og etiske kravene som stilles både til gjennomføring av forskningsprosjekter og artikkelskriving. Jeg sto imidlertid overfor en etisk utfordring i forhold til min opprinnelige plan om å skrive tredje artikkel sammen med tre av medforskerne

(en forelder, en saksbehandler fra barnevernet og en terapeut fra familievernet). Jeg ble utsatt for en mediestorm av kommentarer fra foreldre i etterkant av en kronikk jeg publiserte i forskning.no under overskriften «foreldre forstår ikke hvorfor barna deres blir tatt fra dem»³. Jeg ønsket ikke å utsette medforskerne for negative reaksjoner mot dem som kunne oppstå ved å være assosiert til meg som forsker. Jeg har imidlertid reflektert rundt hvorvidt medforskerne kunne ha vært involvert på andre måter, og om de kunne fått mer ansvar i forskningsprosessen. En av saksbehandlerne sa for eksempel at hun gjerne kunne ha deltatt mer i analyseprosessen. Jeg tror dette hadde vært mulig. Hadde jeg sett bort fra faktorene tid og ressurser, kunne de vært mer involvert i analyseprosessen i forhold til medforskningsprosessen, både i utforskingen og sorteringen av temaer. Dette kunne latt seg gjøre med bedre planlegging og ved at jeg hadde noe mer erfaring med medforskning. Jeg tror likvel det var viktig at jeg påtok meg et ansvar for prosessen og at jeg hadde en rolle der jeg kunne skjære gjennom og ta viktige beslutninger, som for eksempel å skrive tredje artikkel alene.

3.4. Fremgangsmåter for analysering av data

Kvalitative analyser er gjerne et selvstendig og kreativt arbeid uten en bestemt formel, som omhandler forholdet mellom et bestemt empirisk materiale, noen problemstillinger, teoretiske begreper og meg som forsker (Bøttcher, Kousholt, & Winther-Lindquist, 2018). Inspirert av Bøttcher et al. (2018) har jeg erstattet ordet *data* med begrepet *empirisk materiale*, da data kan forstås som noe som er gitt, ofte uttrykt i målbar form.

Målet med analysen var å systematisere og fortolke det empiriske materialet til å være noe mer enn en reproduksjon av deltakernes beskrivelser (Ulvik, 2005). Jeg har forsøkt å la empirien ligge til grunn for de forståelser og perspektiver avhandlingen har utviklet, fremfor at den ble en bekreftelse av hypoteser jeg og medforskergruppen på forhånd hadde. Det er dette Bukve (2016) kaller empirinære studier. Dermed er rammene noe mer fleksible enn i teoristyrte prosjekter. Det empiriske materialet var rikt, og analysene som presenteres i de tre delstudiene gir kun et utsnitt av materialet. Jeg vil redegjøre for de analytiske grepene som ble foretatt i hver av de tre delstudiene.

³ <https://forskersonen.no/barn-og-ungdom-kronikk-meninger/foreldre-forstar-ikke-hvorfor-barna-deres-blir-tatt-fra-dem/1579903>

3.4.1. Analyser av intervjuene med foreldrene

En tematisk analyseform (Braun & Clarke, 2006) lå til grunn for alle de tre delstudiene. Første delstudie bygget på analyser av intervjuene med foreldrene. Intervjuene ble fortløpende transkribert og foreløpige tematiske analyser ble lagt frem for medforskergruppen. Dermed foregikk intervjuene og de foreløpige analysene som en vekselvirkningsprosess, der analysene genererte nye spørsmål til videre utforskning. På denne måten ble første del av analysen konstruert i samarbeid med medforskergruppen parallelt med intervjuprosessen. For eksempel, et av temaene som ble diskutert i fokusgruppen med foreldrene og som ble analysert i medforskergruppen var foreldrenes erfaringer med å samarbeide med barnevernet, som de opplevde som utfordrende. En av foreldrene sa på det andre medforskertreffet at hun trodde foreldre som hadde blitt fratatt omsorgen for sine barn var livredde for å si ting som kunne forverre situasjonen deres, og at de derfor utelot å gi en del informasjon til barnevernet. Hun trodde at dette kunne føre til at barnevernet fikk mistillit til dem. På den andre siden mente hun avsløringen av skadelige forhold for barnet kunne falle tilbake på dem som foreldre. I medforskergruppen fikk denne moren ros av de andre for interessante og nyttige refleksjoner, og en av terapeutene supplerte med å stille spørsmålet om hvordan saksbehandlere i barnevernet kunne skape en trygg allianse når foreldrene hadde en slik frykt i møtet med dem. Dette ble beskrevet som en «catch 22» i første delstudie (Syrstad & Slettebø, 2020) og ble en viktig del av analysen av forholdet mellom foreldrene og barnevernet i avhandlingen. Et annet tema som ble analysert i medforskergruppen var at foreldrene strevde med å forstå hvorfor barna var tatt fra dem. En av foreldrene mente dette handlet om at foreldrene skammet seg. Hun sa at hun opplevde at skammen økte ettersom hun fikk mer innsikt i og tok mer ansvar for sine handlinger. Hun eksemplifiserte dette ved at det var skamfult å innse at hun valgte rusen fremfor ungene sine, og at det var lettere å skylde på barnevernet enn å ta innover seg den skammen. Denne analysen eller erkjennelsen var et resultat av at hun hadde pratet med en av terapeutene over tid. Skam ble et tema som ble ytterligere utforsket på neste fokusgruppe med foreldrene. På denne måten bidro medforskergruppen i analyseprosessen med ulike perspektiver til å nyansere og utforske foreløpige funn og avgjøre temaer for videre utforskning.

Den andre analysefasen i første delstudie kan beskrives som fasen etter at det empiriske materialet var transkribert i sin helhet. Her fulgte jeg de seks trinnene i Braun og Clarkes (2006) tematiske analyseform. Medforskerne var involvert i den foreløpige analysen og la dermed føringer for hvilke temaer som ble vektlagt i analysen. De bidro også med å se

hvordan temaer kunne henge sammen, men den endelige sorteringen og prioriteringer av temaer ble foretatt av meg alene som den som var ansvarlig for studien. Som første trinn leste jeg gjennom materialet i sin helhet og gjorde meg kjent med innholdet. Jeg noterte foreløpige tanker og ideer. Foreldrenes streben etter å forstå omsorgsovertakelsen var et slikt sentralt tema som ble notert. Deretter delte jeg materialet inn i foreløpige temaer (i alt syv). Disse temaene ble igjen illustrert i et tematisk kart, der jeg systematiserte temaene i forhold til hverandre og så hvordan de kunne henge sammen. Gjennom denne prosessen ble temaene sortert inn i tre overordnede funn⁴ eller resultater. Disse ble presentert for foreldrene som var med i studien, slik at de kunne kommentere. Deretter leste jeg gjennom materialet på nytt og justerte temaene og problemstillingene slik at de hang sammen.

En tematisk analyseform er imidlertid ikke et opplagt valg innenfor studier inspirert av sosialkonstruksjonismen, fordi en tematisk sortering kan fremstå som uforenelig med en prosessorientert tenkning som innebærer at verden er i kontinuerlig endring. Braun og Clarke (2006) argumenterte for at tematisk analyse var en metode, og ikke en metodologi, noe som betød at den kunne knyttes til ulike vitenskapsteoretiske perspektiver. I analysen av foreldreintervjuene i første delstudie vurderte jeg en narrativ analyseform, for å forstå foreldrenes erfaringer som en sammenhengende historie som knyttet hendelser sammen. Det var to grunner til at jeg gikk vekk fra dette. For det første ble det empiriske materialet konstruert både i fokusgrupper og i individuelle intervjuer. Det betød at det ville være vanskelig å konstruere sammenhengende historier når intervjukonteksten var ulik. Den andre, og kanskje viktigste årsaken var hensynet til anonymitet, ved at foreldrenes historier ville kunne gjenkjennes.

3.4.2. Analyser av intervjuene med terapeutene

Første analysefase i andre delstudie foregikk også som en gjensidig samarbeidsprosess mellom medforskergruppen og en foreløpig tematisk inndeling av intervjuene foretatt av meg. I denne prosessen omtalte særlig terapeutene at de sto overfor flere dilemmaer i sin oppfølging av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, som medforskergruppen utforsket videre, og som satte meg på sporet av å analysere frem temaene som dilemmaer. Et

⁴ Begrepet *funn* kan lett tolkes som noe endelig. Når jeg bruker dette begrepet kan det dermed virke motsigende til at jeg tidligere har omtalt funn som noe som ikke er endelig. Jeg bruker likevel både begrepet *funn* og *resultater*, men understreker at de ikke er endelige men midlertidige og i bevegelse, jf. Frank (2005)

slikt dilemma som ble fremforsket var at terapeutene syntes det var en vanskelig balansegang hvor tett de skulle samarbeide med barnevernet, samtidig som de skulle være en uavhengig tjeneste som foreldrene skulle kunne opparbeide tillit til. De beskrev dette som at de sto mellom barken og veden, der de hørte foreldrenes historier om et barnevernssystem som behandlet dem dårlig, samtidig som de skulle samarbeide med barnevernet. De var usikre på hvilken rolle de skulle ta og hvorvidt de skulle rydde opp i et vanskelig forhold mellom foreldrene og barnevernet. De problematiserte også dilemmaet de sto overfor dersom de selv hadde mistillit til barnevernet. En av saksbehandlerne mente det da var viktig at dette ikke ble formidlet til foreldrene, men direkte til dem. Den samme saksbehandleren mente også at de hadde, og skulle ha ulike roller overfor foreldrene, og at de i barnevernet hadde en kontrollrolle som i større grad kunne brukes mot foreldrene. Et annet dilemma som ble fremsnakket i medforskergruppen var balansen mellom å gi omsorg til omsorgstrengende foreldre uten å bidra til å gjøre dem mer maktesløse, og at dette dilemmaet hang sammen med det forrige ved at en slik omsorg var lett å gi når de hørte foreldrenes historier om hvordan de var blitt behandlet av barnevernet. Dette ble omtalt av en av saksbehandlerne som en fallgrube det var lett å falle i. En av foreldrene stilte seg imidlertid kritisk til at foreldrene oppsøkte familievernnet for å få omsorg, og mente den viktigste grunnen til at de oppsøkte familievernnet var at de ønsket å finne ut av hvorfor barnevernet hadde tatt fra dem barna deres. På denne måten fungerte medforskergruppen som et diskusjonsforum der de gjennom diskusjoner konstruerte temaer sammen i analyseprosessen og bidro med ulike perspektiver, samtidig som de bidro med å se temaer i sammenheng.

Tematisk analyseform (Braun & Clarke, 2006) ble benyttet også i denne delstudien. Dette valget var heller ikke opplagt. Jeg vurderte, og prøvde meg på en diskursanalyse av materialet. Jeg opplevde imidlertid at diskursanalyse ikke fikk frem dilemmaene jeg mente terapeutene var styrt av. Derimot ga det mer mening å forstå terapeutenes dilemmaer som skjæringspunkter mellom ulike nivåer som terapeutene så ut til å være styrt av i sin praksis (Syrstad & Ness, 2019). Disse nivåene kunne igjen forstås som temaer. Nivåene var (1) det individuelle, (2) det teoretiske og (3) det systemiske. Nivåene ble forstått som terapeutenes mulige posisjoner innenfor hans/hennes praksis. Diskursbegrepet (Foucault, 1999) og posisjoneringsteori (Harré & Langenhove, 1998) ble brukt for å forklare hvordan terapeutens praksis var konstruert gjennom motsetningsfylte og ikke-motsetningsfylte posisjoner. Disse posisjonene ble beskrevet som ulike nivåer. Nivåene utgjorde en foreløpig tematisk inndeling. Deretter utviklet jeg fire analytiske spørsmål (Søndergård, 2018) som jeg stilte til det

empiriske materialet og de foreløpige temaene som var konstruert. På denne måten videreutviklet jeg temaene i analysen. De endelige temaene ble forstått som skjæringspunkt mellom de ulike nivåene av posisjoner som terapeutene så ut til å være styrt av i sin praksis overfor foreldrene. Disse skjæringspunktene fremstod igjen som dilemmaer i deres praksis. Terapeutenes dilemmaer utgjorde de tre overordnede temaene eller resultatene.

3.4.3. Analyser av møter i medforskergruppen og intervjuer med medforskerne

Den analytiske prosessen i tredje delstudie skilte seg fra de to første på flere måter. Mens de to første delstudiene var basert på intervjuer og fokusgrupper med foreldre og terapeuter (som beskrevet over), var tredje delstudie en analyse av hvordan foreldre, terapeuter fra familievernet, saksbehandlere fra barnevernet og forskere skapte kunnskap sammen. Analysen i tredje delstudie var dermed en analyse av forskningsprosessen i sin helhet. Det empiriske materialet var hentet fra transkriberte opptak fra møtene i medforskergruppen, som foregikk parallelt med intervjuene. Opptakene fra disse møtene ble transkribert fortløpende, og referater sendt ut. Medforskermøtene inneholdt både analyser av intervjuene og fokusgruppene med foreldrene og terapeutene, men også metarefleksjoner over gruppeprosessen i medforskergruppen. Slike meta-refleksjoner ble gjort eksplisitt fra de tre medforskerne som opprinnelig skulle ha deltatt som medforfattere av tredje artikkel. Disse refleksjonene ble gjort i etterkant av medforskertreffene. Jeg vil beskrive trinnene i den tematiske analyseformen til Braun og Clarke (2006) som ble benyttet også i tredje delstudie.

Etter å ha lest gjennom det empiriske materialet, delte jeg det inn i syv foreløpige temaer som var relevante for problemstillingen. Ved hjelp av tematiske kart (der temaer ble forsøkt koblet) ble de syv temaene samlet til tre overordnede temaer. Disse tre temaene ble beskrevet i artikkelform som alle medforskerne fikk tilsendt. Syv av ni deltakere fra medforskergruppen kommenterte både temaene, sitatene og min fortolkning av sitatene. En av deltakerne fra barnevernet reagerte på min fortolkning av hennes utsagn i medforskergruppen. Vi var i dialog rundt andre måter å fortolke dette på, og i denne dialogen ble det enda tydeligere hvor vanskelig hun mente hennes (barnevernets) posisjon var i denne gruppen. Hun mente foreldrene lett vekket sympati fra de andre deltakerne ved å sette seg selv i en offerposisjon, ved å beskrive hvor dårlig de hadde blitt behandlet av barnevernet. Fordi saksbehandleren kjente denne forelderens fra tidligere, ble det spesielt viktig for henne at forelderens historie ikke skulle stå uimotsagt. Denne dialogen bidro til en nyansering og et annet perspektiv til forståelsen av roller og posisjoner i medforskergruppen, en

oppmerksomhet rundt utfordringen for de profesjonelle når brukernes historier ble fortalt (særlig i konfliktfylte felt) og en innsikt i maktdynamikker som, i likhet med Slettebøs (2008) erfaringer i sin avhandling ikke nødvendigvis handlet om at forskere og fagfolkene var posisjonert med sammenfallende interesser mot brukerne. På denne måten erfarte jeg, i likhet med Mjøsund et al. (2017), at medforskergruppen bidro med å øke kompleksiteten i analysen av tredje delstudie. En kan tenke seg at å fortelle sin historie om hvordan de var blitt behandlet av hjelpeapparatet ble en måte for foreldrene å vinne sympati i medforskergruppen, og at disse historiene dermed fungerte som en mulighet til å få støtte fra andre fagfolk etter en nedbrytende prosess der de opplevde at de var definert som ikke gode nok foreldre (jf. Syrstad & Slettebø, 2020). På denne måten fremstod posisjonen til saksbehandlerne i barnevernet som de mest krevende posisjonene, fordi de hadde en beslutningsmyndighet som hadde rammet foreldrene på en svært inngripende måte. Denne prosessen ga meg en innsikt i en kompleks maktdynamikk som ble utforsket videre. Til slutt leste jeg gjennom det empiriske materialet i sin helhet, og både temaene og problemstillingene ble justert for å tilpasse seg hverandre. De overordnede temaene utgjorde funnene eller resultatene i tredje delstudie.

3.5. Fremgangsmåter for å kvalitetssikre resultater

For å måle kvalitet i analysearbeid i forskning har det vært vanlig å bruke begrepene *validitet*, *generalisering* og *reliabilitet*. Dette er begreper hentet fra kvantitativ forskning, og kan derfor ha ulik betydning i kvalitativ forskning. Jeg vil knytte disse begrepene til min avhandling, og vise hvordan de har hatt ulik betydning, og hvilke begreper de kunne erstattes med.

Fremfor begrepet *validitet* valgte jeg å bruke begrepet troverdighet eller *gyldighet* (Haavind, 2000). I denne studien betydde det at temaet, problemstillingene og resultatene var relevante og fremstod som sannsynlige. En måte å øke gyldigheten har vært å ha med medforskere gjennom forskningsprosessen (Syrstad, 2020), som kunne bistå med problemstillinger som var relevante for praksisfeltet, og at jeg sørget for at vi snakket om de samme tingene når vi analyserte og forsøkte å forstå det empiriske materialet. Dette betyr ikke at vi måtte være enige om fortolkningene som ble gjort. Som forsker er det viktig å kunne tolke materialet på måter som kan bryte med deltakernes forståelse, og dermed tilføre deltakernes beskrivelser ny forståelse (Fangen, 2011). En annen måte å være i dialog med fag- og forskningsfeltet har vært å formidle foreløpige resultater fra studien underveis både på interne seminarer for familievernet, men også på forskningskonferanser med et bredere

publikum tilstede. Dette kalles kommunikativ validering (Kvale & Brinkmann, 2015).

I kvalitativ forskning vil *generalisering* handle om hvorvidt beskrivelsene er overførbare, ved at for eksempel liknende fenomener er beskrevet andre steder (Andenæs, 2000). Avhandlingens forskningsgjennomgang viste til flere studier som beskrev liknende fenomener. Likevel er det viktig at beskrivelser fortolkes i sin kontekst (Flyvbjerg, 2006), noe som kan gjøre overførbarheten komplisert. Andenæs (2000) bruker begrepet *tilstandsbilder* som et begrep på tykke beskrivelser som kan fungere innenfor kvalitative studier med små utvalg som en generalisering eller overførbarhet av det empiriske materialet. Jeg har forsøkt å beskrive slike tilstandsbilder i denne avhandlingen. Slike beskrivelser kan bidra til generalisering av studien.

Begrepet *reliabilitet* handler om å etterprøve forskningsresultatene, noe som ikke lar seg gjøre i kvalitative studier. Begrepet kan erstattes med hvor grundig eller *pålitelig* studiens metodologi er (Böttcher et al., 2018). For å vise påliteligheten i min studie har jeg forsøkt å synliggjøre fremgangsmåter, slik at lesere kan følge og vurdere min argumentasjon (Kvale & Brinkmann, 2015). Samtidig har jeg valgt en grundig vektlegging av refleksjon rundt egen rolle, posisjon og forforståelse. Denne refleksjonen vil jeg presentere når jeg nå går over til å beskrive forskningsetiske betraktninger ved avhandlingen.

3.6. Forskningsetikk

Studien er meldt inn til og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD; prosjektnummer 46249) (vedlegg 2). Alle deltakerne i de tre delstudiene har mottatt informasjonsskriv (se vedlegg 3 og 4) som har blitt utdypet muntlig. De fikk beskjed om at deltakelse i studien var frivillig, og at de hadde lov til å trekke seg underveis. Til tross for at en slik frivillighet uttrykkes, og deltakerne var klar over muligheten til å trekke seg, kan det likevel være vanskelig å gjøre det. Det kan være særlig vanskelig dersom man er i en posisjon der man forsøker å skape et godt bilde av seg selv (jf. Goffman, 1959). Dersom for eksempel en av foreldrene hadde trukket seg, kunne det vært nærliggende å tenke at resten av gruppen spekulerte i om det kunne ha en sammenheng med manglende kontroll over eget liv eller at de følte de skuffet meg som forsker. Alle deltakerne skrev under på samtykke (vedlegg 4). Anonymitet er ivaretatt ved at jeg har fulgt standard retningslinjer, og ikke gjengitt informasjon som direkte kunne peke tilbake på og gjenkjenne den enkelte deltaker. Kjønn er omgjort og navn anonymisert. I en fokusgruppe kan man oppfordre til, men ikke garantere at

taushetsplikten blir overholdt (Smithson, 2008; Smith, 1995). Dette ble presisert i forkant av fokusgruppen, og kan selvsagt ha påvirket hva slags informasjon som ble delt, og hvordan historiene ble fortalt. Til tross for at dette ble informert om kan det være lett å glemme når man blir «revet med» i en fokusgruppe (Smith, 1995), slik at det var viktig at jeg som forsker minte foreldrene på dette underveis. Dette gjorde jeg når jeg ringte rundt i etterkant av intervjuene, der jeg stilte spørsmål ved om de brant inne med tanker om at de hadde sagt ting de angret på. En av foreldrene var tydelig på at en ting hun fortalte ønsket hun kun å dele med meg, men ikke med resten av gruppa. Dette ble selvfølgelig respektert. Jeg fikk ikke inntrykk av at noen var veldig bekymret for taushetsplikten. Tvert imot ble jeg møtt med utsagn som «bare bruk alt du vil», og «for meg er ingenting hemmelig». Til tross for dette, har jeg underveis i studien vært opptatt av å vurdere åpen deltakelse (at foreldre står frem med navn) utfra en betraktning om at dette kan være vanskelig på et senere tidspunkt, både for dem selv og overfor barna deres. Å utelate medforskerne som medforfattere på siste artikkel var blant annet basert på en slik vurdering.

De mest utfordrende etiske avveielserne var imidlertid ikke knyttet til anonymitet. I likhet med Klevan (2017), var jeg mer bekymret for hvordan jeg skulle beskrive, fortolke og analysere foreldrenes historier på en respektfull måte overfor foreldrene. Foreldrene hadde alle vært utsatt for svært krevende og traumatiske opplevelser ved å bli fratatt sitt/sine barn. Til tross for at intervjuene hadde en dialogisk form, var det viktig for meg å være bevisst at det var en samtale mellom to parter i svært ulike posisjoner (Kvale & Brinkmann, 2015), og at jeg hadde et etisk ansvar for å ivareta foreldrene. Jeg var opptatt av å gi dem grundig informasjon om alt jeg foretok meg, sørge for uformelle avslutninger etter alle møtepunktene der jeg sto for servering, og å ringe dem i etterkant av alle intervjuene. Jeg la frem materialet for dem, og justerte og korrigererte i henhold til deres innspill. At deltakerne gjenkjente og fikk mulighet til å justere egne utsagn betyr ikke nødvendigvis at de har blitt tilstrekkelig ivaretatt. Jeg tenkte flere ganger at dette var en foreldregruppe som sto i et avmaktforhold overfor et system. At jeg fremstod som en «hyggelig» forsker som lyttet til historiene deres, kunne i seg selv føre til at de sa seg enige i mine fortolkninger. Da jeg la frem det empiriske materialet for dem, var det flere som kommenterte at de opplevde at jeg ville dem vel. At de i liten grad hadde innvendinger mot funnene og fortolkningene i første delstudie, kan også handle om en redsel for hvilke konsekvenser det ville kunne fått for dem dersom de motsatte seg og ikke var enige i mine fortolkninger. Det kan også handle om manglende forutsetninger til å forstå og avveie forskningsmessige valg. Foreldrene har gitt uttrykk for at de er komfortable med at

deres utsagn brukes i denne forskningen.

Mot slutten av avhandlingsarbeidet opplevde jeg, som tidligere nevnt en mediestorm i etterkant av en kronikk under overskriften: *Foreldrene forstår ikke hvorfor barnevernet har tatt fra dem barna deres*. Med en oppfatning av å være «foreldrenes venn», ble jeg plutselig omgjort til «foreldrenes fiende». Kommentarer i kommentarfeltet raste inn fra noe jeg antar var foreldre som mente dette ikke handlet om at de ikke forstod, men at barnevernet tok feil, og at jeg var en forsker som var en del av dette systemet. Selv om overskriften ikke var ment for å provosere, kan jeg likevel forstå at den ble oppfattet slik. Dette minte meg på at dette var et konfliktfylt felt å forske i. Foreldrene i medforskergruppen sa de ikke opplevde kronikken som provoserende. Jeg tror dette kan henge sammen med at de var med på å utvikle denne forskningen sammen med meg over tid, den relasjonen og tilliten vi hadde opparbeidet, og hvordan en slik prosess la et grunnlag for å utforske sensitive og konfliktfylte temaer på en annen måte.

3.7. Å forske i eget felt

Det er en fordel å kjenne til feltets forståelsesmodeller (Andenæs, 2000). Å kjenne til feltets *hva* gjør det også lettere å forstå dets *hvorfor* og *hvordan* (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg hadde erfaring fra å jobbe både i barnevernet og i familievernet. Dermed kunne jeg gjenkjenne dilemmaer, og lettere forstå dilemmaenes kompleksitet. En slik innsidekunnskap medførte at andre spørsmål ble stilt og at dialogen i intervjuene fløt bedre. For eksempel trengte ikke terapeutene å forklare meg hva systemisk tenkning og praksis var, og jeg kunne komme med oppfølgingsspørsmål rundt denne måten å jobbe på i tråd med min forkunnskap og erfaring fra selv å jobbe på denne måten. Som terapeut hadde jeg erfaring med å snakke med folk om vanskelige temaer, og å være støttende. Dette kan ha lagt til rette for at deltakerne åpnet seg mer. Det var også krevende å balansere rollen som forsker, terapeut og fagperson. Faren ved å være innsider er imidlertid at man tar kunnskap for gitt. Hadde jeg hatt mindre kjennskap til denne praksisen, kunne jeg ha utforsket og bedt om tydeligere beskrivelser. Foucault (1999) var spesielt opptatt av å ha et kritisk blikk på kunnskap man tok for gitt. I tillegg kunne jeg merke at jeg lett inntok rollen som fagperson i møte med foreldrene, der jeg lot meg overraske over faglige avgjørelser, og forsøkte å komme «til bunns i» hva som egentlig hadde skjedd. Dette var også en rolle jeg tok overfor terapeutene, der intervjuene enkelte ganger kunne minne om en fagsamtale mellom to fagpersoner. Dette kan ha medført at jeg ikke undersøkte grundig nok kunnskap jeg tok for gitt.

3.8. En krevende forskerrolle

Foreldrenes historier handlet alle om hvordan de hadde blitt sviktet av barnevernet (Syrstad & Slettebø, 2020). Dette iverksatte en iver i meg etter å hjelpe eller «oppklare» hva som «egentlig» hadde skjedd. Dette viste hvordan jeg som forsker, i likhet med terapeutene (Syrstad & Ness, 2019) forvaltet ulike posisjoner og identiteter som endret seg i dialog med omgivelsene, og at også jeg ble påvirket av forskningsprosessen (McNamee, 2010). Dette ble et slags vendepunkt i avhandlingen, der det sosialkonstruksjonistiske perspektivet jeg var inspirert av gjorde det enda tydeligere for meg at min rolle ikke var å «finne ut av», eller «avdekke» hva som «egentlig» hadde skjedd. Dette ble særlig tydelig for meg under de individuelle intervjuene med foreldrene. Jeg ble opptatt av hva det var som gjorde at foreldrene fortalte meg historier som aktiverte en slags «advokatrolle» i meg. På denne måten ble det tydelig for meg at intervjuprosessen ikke bare handlet om å «få frem» informantenes erfaringer, men også bli bevisst min rolle og det vitenskapsteoretiske perspektivet jeg var inspirert av. Det ble også tydelig at foreldrenes posisjonering som «offer for et system» påvirket måten jeg posisjonerte meg på. Dermed kan en si at forskningsprosessen, i tillegg til å fremkalle kunnskap også handlet å forme og bevisstgjøre min rolle som forsker (jf. Klevan, 2017).

3.9. Forskerens forforståelse

All forskning kan bli forstått som en bevisst eller ubevisst posisjonering av forskeren (Harré & Langenhove, 1998). Å være reflektiv og forsøke å forstå egne bias, verdier og preferanser tvinger oss til å bli bevisst, ikke bare i valget av problemstillinger, men også i valget av egne identiteter som er i spill i en slik forskningsprosess (Lincoln, Lynham & Guba, 2013). Min bakgrunn fra barnevern og familierapi gjorde at jeg også hadde noen faglige preferanser og erfaringer. Jeg gikk inn i dette prosjektet med en tro på at familievernets systemiske tilnærming kunne være en egnet tilnærming i møte med foreldre som var fratatt omsorgen.

Selv om denne studien ikke var en evaluering av en slik tilnærming, kan dette ha farget mitt blikk i møte med studiens deltakere. For eksempel engasjerte det meg å høre historier terapeuter fortalte om hvordan de jobbet systemisk med foreldre, og å høre historier fra foreldre om hvordan familievernets måte å jobbe på hadde medført en positiv endring for dem. Dette kan ha ført til at jeg stilte oppfølgings spørsmål og viste engasjement når dette ble

snakket om. Jeg har forsøkt å være bevisst min rolle underveis i studien gjennom egenrefleksjon og i samtale med veiledere. En slik bevissthet er sentral i studier inspirert av sosialkonstruksjonisme, fordi man som forsker er aktiv i å konstruere kunnskap sammen med deltakerne (Berner-Rodoreda et al., 2020). Jeg tror fortsatt at systemisk praksis inneholder mange elementer som kan være virksomme i arbeidet med å følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse. Jeg har samtidig blitt oppmerksom på hvordan denne praksisen kan være komplisert, ikke minst i samarbeidet med andre instanser. Det jeg også har blitt særlig bevisst på er at systemisk praksis ikke må bli stående som «beste praksis» i oppfølgingen av foreldre. At sosialkonstruksjonistiske perspektiv kan få en slik normativ karakter er et paradoks jeg har fremhevet i en tidligere artikkel (Syrstad, 2011). Jeg har forsøkt å være oppmerksom på dette gjennom avhandlingsarbeidet, ved å løfte frem kritiske innvendinger til systemisk praksis, og forsøke å forstå ulike faglige tilnæringer i lys av deres mandat, og dermed som del av et system.

3.10. Om å utforske sensitive temaer som forsker

Som jeg tidligere har nevnt kan temaene i denne avhandlingen være av en svært sensitiv karakter, særlig for foreldre som i mange av tilfellene har traumatiske erfaringer ved å bli fratatt omsorgen for sitt barn. Jeg har forsøkt å tilnærme meg foreldrene på en sensitiv måte. Jeg har tilstrebet å være lyttende og støttende, og jeg har strukturert intervjuene slik at jeg startet med en «oppvarming» der foreldrene fikk sjansen til fritt å fortelle om sine forventninger til familievernet. Som tidligere nevnt førte denne oppvarmingsrunden til at flere benyttet anledningen til å dele sine frustrasjoner i forhold til barnevernet. Jeg har også forsøkt å ivareta foreldrene i etterkant ved at terapeuter, som tidligere nevnt var tilgjengelige umiddelbart etter fokusgruppene, og ved at jeg ringte rundt til alle noen dager etter intervjuene.

Det er mer vanlig å påpeke deltakernes sårbarhet i forskning enn den sårbarheten man kan oppleve som forsker (Rager, 2005). Det finnes få retningslinjer for hva en kan gjøre dersom man som forsker blir opprørt eller trist i kontakten med den en forsker på/med (Hubbard, Backett-Milburn, & Kemmer, 2001). Mot slutten av første fokusgruppe med foreldrene ble jeg så følelsesmessig berørt at de to medforskerne «overtok» styringen av intervjuprosessen. Alle deltakerne beskrev i ettertid at de opplevde dette utelukkende som positivt, og kommenterte at jeg på denne måten viste at jeg var et menneske som lot meg berøre. Dette kan tolkes som at de opplevde empati fra meg som forsker, og det kan ha bidratt

til en styrket relasjon og trygghet. Faren er at man blir ukritisk, føler sympati og mister et rasjonelt overblikk. Rager (2005) anbefalte å ta slike følelser på alvor. Sammen med veiledere forsøkte jeg å forstå hvorfor jeg ble så berørt. Jeg har jobbet lenge i barnevernsfeltet og hørt mange historier tidligere. Jeg tror det nye for meg var min rolle som forsker i dette feltet, og hvordan foreldrene på en tillitsfull måte valgte å fortelle åpent om vanskelige hendelser i sine liv. Det slo meg hvilket sensitivt og viktig materiale de ga meg i løpet av disse to timene. Jeg trengte verken å forsvare et system jeg var en del av, eller å kjenne på en vanskelig lojalitetsklemme. Jeg kunne tilnærme meg deres historier på en ny og undrende måte, og kanskje også være tilstede på en annen måte. Jeg tror denne prosessen gjorde meg mer bevisst min rolle som forsker, samtidig som jeg i etterkant har tenkt at jeg kunne vært tjent på å være mer følelsesmessig forberedt (Rager, 2005).

I dette kapitlet har jeg redegjort for avhandlingens metodologi, forskningsdesign, gjennomføring av studien og valg av analytiske tilnærminger. Avslutningsvis har jeg diskutert fremgangsmåter for å kvalitetssikre studier og etiske avveielser jeg har hatt underveis. I neste kapittel vil jeg presentere avhandlingens tre delstudier eller artikler, for deretter å drøfte disse.

4. Sammendrag av artiklene

Studien tar mål av seg å utforske interaksjonen eller samarbeidet mellom foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter fra familievernet og saksbehandlere fra barnevernet. Tre delstudier, som alle er skrevet som artikler, har bidratt med ulike perspektiver på dette samarbeidet. I første artikkel har jeg utforsket foreldres behov for støtte etter en omsorgsovertakelse, og deres erfaringer med familievernet som oppfølgingstjeneste. I andre artikkel har jeg undersøkt familieterapeuters profesjonelle praksis og deres dilemmaer i oppfølgingen av foreldrene. I tredje og siste artikkel utforsket jeg medforskeres erfaringer med å være med i studien og betydningen dette har hatt for avhandlingen. Jeg skal nå beskrive de tre artiklene mer inngående.

4.1. Delstudie 1: *To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services*

Første artikkel handlet om foreldrenes utfordringer etter at de hadde blitt fratatt omsorgen for sine barn, og deres erfaringer med familievernet som oppfølgingstilbud. Artikkelen er skrevet sammen med veileder Tor Slettebø. Den bygger på to fokusgrupper og ett individuelt intervju med hver av de seks foreldrene som var med i studien. Alle seks hadde erfaring med familievernet som oppfølgingsinstans, enten i form av samtaler med terapeut, og/eller fra grupper drevet av familievernet for foreldrene. Tematisk analyse ble brukt for å få en oversikt over hvilke temaer som fremstod som sentrale for foreldrene. De to første temaene handlet om foreldrenes utfordringer etter en omsorgsovertakelse, mens det tredje temaet dreide seg om deres erfaringer med familievernet. Temaene var:

1. En søken etter å forstå hvorfor barna er plassert

Foreldrene strevde med å forstå hvorfor de hadde blitt fratatt omsorgen for barna sine. De manglet tillit til barnevernet, og de beskrev at det var vanskelig å be om forklaringer på hvorfor de hadde mistet omsorgen for sine barn, da de var redde for at dette ville kunne stille dem i et dårlig lys og svekke deres sak. En mor som hadde fått tilbakeført barna sine etter at hun sluttet å ruse seg mente at hennes manglende forståelse da barna ble plassert kunne handle om at det var vanskelig å innrømme overfor seg selv at hun prioriterte rus fremfor

barna sine. Foreldrenes søken etter å forstå var et tema i begge fokusgruppene og i de individuelle intervjuene. Det kunne virke som om enkelte av mødrene endret sin tolkning og forklaring underveis i gruppeprosessen på hvorfor de ikke forstod. For eksempel mente en mor i andre fokusgruppe at det kunne være en måte å beskytte seg selv mot noe som var vanskelig å akseptere.

2. Det er ikke noe poeng å kjempe imot systemet

Foreldrene beskrev en opplevelse av avmakt overfor barnevernet i etterkant av omsorgsovertakelsen. Deres versjoner av hva som hadde skjedd var noe de opplevde ikke ble vektlagt verken av barnevernet eller i rettssystemet, og deres progresjon (som for eksempel at de hadde vært rusfri over tid) var noe de mente heller ikke ble vektlagt når de møtte i retten. Når de i tillegg ikke forstod hvorfor barnevernet hadde plassert deres barn, var det vanskelig å vite hva de skulle gjøre for å få dem tilbake. Til tross for at barna var tatt fra dem mot deres vilje, tenkte de (etter hvert) at det ikke var noe poeng i å kjempe imot barnevernsystemet. Derfor valgte de å «samarbeide». Foreldrene beskrev dette samarbeidet som at de fulgte ordre, eller gjettet seg til hva de trodde barnevernet ville foreslå for dem å gjøre, i håp om å tilfredsstille systemet. Dette kunne tolkes som en strategi foreldrene hadde for å oppnå mer kontakt med barna, og i håp om å få barna tilbakeført.

3. Du er ikke lenger mislykka

Hvordan foreldrene ble møtt av systemet (barnevernet og familievernnet), så ut til å være av stor betydning for dem. Foreldrene mente at barnevernet var opptatt av å avdekke deres feil og mangler, mens familievernnet hadde fokus på deres ressurser, og stemplet dem ikke som mislykket forelder (noe de mente barnevernet gjorde). Dermed var det lettere å få tillit til familievernnet, og tørre å utforske vanskelige temaer som for eksempel hvordan de håndterte sine barn. Foreldrene beskrev hvordan de utforsket sin egen historie og sin posisjon overfor barnevernet i møtet med familievernnet. Dette hjalp dem til å kanalisere sitt sinn, ta kontroll over eget liv og egen situasjon. Gruppetilbudet i familievernnet ble også beskrevet som en positiv opplevelse av tilhørighet, gjennom å møte andre i samme situasjon.

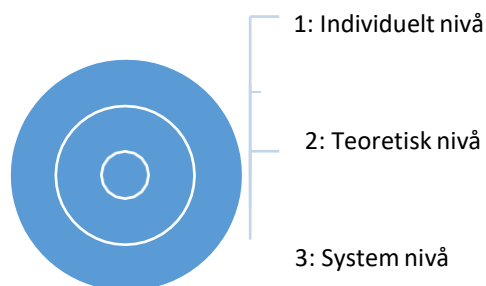
Sosialkonstruksjonisme fungerte som et teoretisk rammeverk for studien, der posisjoneringsteori og Goffmans teorier om stigma og selvpresentasjon ble brukt som utfyllende teorier. Det betyr at studiens resultater (foreldrenes erfaringer og utfordringer)

forstås relasjonelt, i lys av deres interaksjon med systemet. Foreldrenes utsagn ble tolket i lys av deres posisjon. Å være i en posisjon der du har blitt fratatt omsorgen for ditt barn assosieres gjerne med handlinger (eller mangel på handlinger) som er negativt ladet. Dermed kan det være vanskelig å stå til ansvar for disse handlingene. Å ta et slikt ansvar vil kunne innebære å innta en identitet som «dårlig forelder», derfor kan det være lettere å benekte, eller ikke forstå. Når foreldrene likevel valgte å samarbeide med barnevernet, kan dette forstås som et strategisk valg de tok innenfor et begrenset handlingsrom. Likevel kan det se ut som om foreldrene ble værende i en posisjon av avmakt og mangel på forståelse i sitt samarbeid med barnevernet. Det betyr at de innrettet seg barnevernets instruksjoner uten at de forstod hvorfor de skulle gjøre som de gjorde, eller at de sa de ikke forstod for å beskytte seg selv. Deres møte med familievernnet ble beskrevet som annerledes. I dette møtet opplevde de å bli møtt med åpenhet fremfor mistillit. Det ga rom for å utforske egen posisjon og historie uten at de trengte å være redde for at det kunne falle tilbake på dem.

4.2. Delstudie 2: To Navigate the Normative and the Not-Normative: Family Therapists Negotiating Their Professional Identities with Parents Whose Children are Placed in Public Care

Andre artikkel handlet om erfaringene terapeutene i familievernnet hadde med å møte foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn. Den er skrevet sammen med veileder Ottar Ness. Artikkelen bygger på andre delstudie i avhandlingen, der syv terapeuter i familievernnet ble intervjuet individuelt og i to fokusgrupper. Hensikten med denne delstudien var å utforske terapeutenes erfaringer, dilemmaer og utfordringer i møte med foreldre som var fratatt omsorgen. For å forstå dilemmaene terapeutene beskrev, lagde vi en figur som viste hvordan terapeutenes praksis overfor foreldrene kunne deles inn i ulike nivåer; individuelt, teoretisk og systemnivå.

Figur 7: Terapeutens profesjonelle identitet inndelt i tre nivåer



Dilemmaene terapeutene sto overfor ble forstått som skjæringspunkter mellom de tre nivåene, og utgjorde resultatene eller funnene i andre delstudie:

1) Når egne følelser truer deres faglige idealer (nivå 1-2)

Det første resultatet viste til dilemmaet som oppstod når terapeutenes faglige idealer ikke stemte overens med egne personlige overbevisninger, som for eksempel hva de følte var mest riktig å gjøre i ulike situasjoner. Som systemiske terapeuter var et av deres viktigste faglige idealer knyttet til sosialkonstruksjonistiske teorier, og ideen om å være ikke-ekspert, slik at klienten selv var den som fremstod som eksperten på sitt liv (Anderson & Goolishian, 1988). Dilemmaet oppstod når foreldrene de møtte ikke inntok en posisjon der de var ekspert på eget liv. Foreldrene var opptatt av å fortelle historier om hvordan de hadde blitt sviktet av systemet (barnevernet), og deres behov for hjelp var ofte stort og handlet om mange ting. For eksempel kunne det handle om rus, bolig, økonomi og nettverk. Dette gjorde at terapeutene ofte forlot sine faglige idealer om å være ikke-ekspert i disse sakene, og heller bisto foreldrene med å «rydde opp i» det kaoset de ofte beskrev at de sto i. Samtidig var terapeutene bekymret for at en slik aktiv terapeutrolle ville føre til at foreldrene forble i en passiv posisjon der de ikke tok ansvar for den situasjonen de hadde havnet i.

2) Når det er ulike versjoner av virkeligheten (nivå 2-3)

Det neste dilemmaet handlet om hvordan terapeutene forholdt seg til at foreldrene og

barnevernet presenterte ulike historier om hva som hadde skjedd forut for omsorgsovertakelsen. Terapeutenes faglige tilnærming var basert på en sosialkonstruksjonistisk forståelse, som gir rom for ulike historier, uten at det er behov for å finne ut av hva som var den riktige historien. Terapeutene mente barnevernet i større grad jobbet etter en idé om at det var én riktig historie de måtte komme frem til, og at barnevernet dermed veiledet foreldrene i forkant av en omsorgsovertakelse med en tanke om at det var én riktig måte å tilnærme seg barna sine på som foreldrene måtte lære. De mente at saksbehandlere i barnevernet posisjonerte seg som eksperter overfor foreldrene, og at konsekvensene av en slik instruktiv veiledningsform kunne føre til ytterligere maktesløshet og ansvarsfraskrivelse hos foreldrene (jf. deres bekymring i avsnittet over som handlet om å bli en for aktiv terapeut). Deres dilemma innebar dermed hvordan de skulle samarbeide med barnevernet når de to tjenestene så ut til å tilnærme seg foreldrene så forskjellig. Dersom terapeutene anerkjente foreldrenes historier kunne det føre til et vanskelig samarbeid med barnevernet, og dersom de ikke anerkjente foreldrenes historier ville de heller ikke oppnå en allianse med foreldrene, som var en sentral forutsetning for å hjelpe og støtte dem.

3) Når terapeuten reagerer på systemet (nivå 1-3)

Det siste dilemmaet i denne delstudien handlet om hvordan terapeutene skulle håndtere sin mistillit til barnevernet, som lett oppstod etter å ha hørt foreldrenes historier om hvordan de hadde blitt behandlet av barnevernet. Dette handlet blant annet om at foreldrene opplevde å ikke bli trodd. Terapeutene fortolket foreldrenes historier som at barnevernet ikke anerkjente foreldrenes forståelse og at det bidro til at foreldrene opplevde seg mer maktesløse enn de allerede var. Terapeutenes mistillit til barnevernet gjorde at samarbeidet mellom de to tjenestene kunne være utfordrende. Dette viste hvordan terapeutene lett gikk i allianse med foreldrene, og på denne måten så de ut til å forlate deres sosialkonstruksjonistiske ideal om at virkeligheter likestilles og konstrueres sosialt.

Andre delstudie er også teoretisk forankret i sosialkonstruksjonismen, supplert med posisjoneringsteori og systemiske teorier. Det betyr at resultatene i denne studien også ble forstått som en interaksjon mellom ulike individer som var en del av et system, og at dette systemet bidro til å skape en lokal virkelighet (Gergen, 2015). Tomms teoretiske begrep (sitert i Strong, 2008) om terapeutenes etiske posisjoner var nyttig for å forstå hvilke konsekvenser deres posisjonering kunne få for foreldrene. Weingartens (2000) begreper

belyste hvor viktig det var med en bevissthet rundt terapeutens maktposisjon og hvilke muligheter terapeuten hadde for å påvirke. Studien konkluderte med at til tross for at systemisk praksis kunne være utfordrende overfor foreldrene fordi de ikke så lett grep en ekspertposisjon, betød ikke det at en slik tilnærming ikke var en virksom tilnærming i møte med foreldrene. Dette kan likvel være en indikasjon på at systemisk familierapi, tuftet på sosialkonstruksjonistisk teori kan komme til kort i disse sakene, fordi det kan være behov for å avdekke faktiske forhold, og fordi terapeutene må anerkjenne barnevernets behov for en slik avdekking. Studien viste også at foreldrene strevde med å innta en ekspert-posisjon. Det er imidlertid viktig at en slik ekspertposisjon ikke ble påtvunget foreldre som ikke er klare for, eller hadde forutsetninger for å innta en slik posisjon (Järvinen & Mik-Meyer, 2012; Mik-Meyer, 2018). Samarbeidet mellom terapeutene i familievernet og saksbehandlerne i barnevernet ble av terapeutene beskrevet som krevende, og studien belyste hvor viktig det var å være oppmerksom på de ulike alliansedannelsene som kunne oppstå mellom foreldrene, familievernet og barnevernet. For å oppnå allianse med foreldrene så det ut til å være viktig å anerkjenne foreldrenes historier. Dilemmaene terapeutene sto overfor handlet om hvordan personlige, teoretiske og system-faktorer ikke nødvendigvis stemte overens. Dette er viktige dilemmaer å anerkjenne, og peker på de teoretiske, faglige og strukturelle rammene terapeutene er omgitt av, fremfor terapeutenes terapeutiske ferdigheter. På denne måten rettes søkelyset mot de strukturelle forholdene, som for eksempel hvordan systemisk familierapi kan bli et for snevert teorigrunnlag å jobbe etter i disse sakene.

4.3. Delstudie 3: Når barnevernsforeldre, fagpersoner og forskere forsker sammen - maktskjevhet eller demokratisering av kunnskap?

Tredje artikkel er skrevet av meg alene, og baserte seg på avhandlingens tredje delstudie der jeg utforsket hvordan en medforskergruppe samskapte forskning i et ph.d.-prosjekt, og hvilke erfaringer gruppen hadde med å forske sammen på tvers av fag- og erfaringskompetanse.

Denne delstudien bygger på transkriberte opptak fra fire møter i medforskergruppen, supplert med individuelle intervjuer av tre av medforskerne i etterkant av intervjuprosessen.

1. Flere perspektiver kan skape, men også løse spenninger i gruppen

Det første resultatet viste hvordan deltakernes ulike kompetanse og erfaring kunne føre til

uenigheter og spenninger innad i gruppen. Samtidig ga ulikheten medforskerne imellom også muligheter til å belyse ulike perspektiver på problemstillinger som oppstod i ph.d.-prosjektet. Disse uenighetene hadde blant annet sammenheng med at deltakerne inntok posisjoner der de representerte «sine» grupper eller fagfelt. Det førte til at uenigheter og konflikter som oppstod mellom partene i disse sakene i praksisfeltet også inntraff som parallelle prosesser i medforskergruppen. For eksempel så det ut til at saksbehandleren i barnevernet inntok en posisjon der hun forsvarte barnevernet som system, og familierapeuten forsvarte familievernet. Det var krevende i en gruppe med foreldre som var sinte på barnevernet, og med familierapeuter som enten støttet foreldrene, eller ble stående mellom foreldrene og barnevernet. Denne posisjonen ble beskrevet som et dilemma for terapeutene i andre delstudie (Syrstad & Ness, 2019). En slik allianse ble løftet frem som en utfordring av en av saksbehandlerne. En av forskerne mente derimot at medforskergruppen var et egnet forum til å diskutere samarbeidsutfordringer mellom partene. Hun mente styrken i en slik gruppe var at den kunne drøfte de ulike posisjonene gruppens medlemmer hadde i praksisfeltet på et meta-nivå. Dermed kunne gruppen bistå med flere perspektiver på det som opplevdes som krevende relasjoner og samarbeidsformer.

2. Foreldrenes deltakelse kan skape avstand til foreldrene de representerer, men også redusere stigma

Å delta i medforskning ble i denne studien beskrevet av foreldrene som å balansere en krevende posisjon mellom å være representant for en marginalisert gruppe med mye sinne og liten tillit til et system, samtidig som de skulle være en del av et forskningsprosjekt. Dette hadde ført til at en av foreldrene hadde fått høre at hun ikke lenger var en god representant for foreldrene hun representerte. I likhet med tidligere studier beskrev også foreldrene i denne avhandlingen det som en myndiggjørende prosess å delta som medforsker. Denne myndiggjøringen ble utdypet av foreldrene som en måte å «gjøre opp for» tidligere handlinger (som for eksempel den omsorgssvikten de hadde utsatt sine barn for), og å redusere stigma knyttet til dem som gruppe. Denne prosessen ble beskrevet både som en individuell prosess og som en prosess på vegne av dem som gruppe.

3. Medforskerne bidro på ulike måter i forskningsprosessen, og forskningsprosessen fikk ulik betydning for medforskerne

Medforskerne bidro med ulik kunnskap inn i forskningsprosessen, som for eksempel praksiserfaring, forskning eller individuelle erfaringer. Forskningsprosessen hadde også ulik betydning for dem. Diskusjoner og ideer som oppstod i gruppen ble også tatt med tilbake til deltakernes praksis. Disse ideene kunne føre til konkrete endringer på egen arbeidsplass, eller det kunne føre til at deltakerne tenkte og forstod ting på nye måter. Ved at medforskerne bidro ulikt kunne maktbalansen i medforskergruppen bli betraktet som skjev. På den annen side kunne denne ulikheten også forstås som en demokratisk måte å skape kunnskap på, der deltakere med ulik erfaring og ulike interesser bidro i utviklingen av forskning. Dette kunne bidra til å legitimere et felt som ofte utsettes for kritikk. I tillegg viste studien hvordan posisjonen til medforskerne så ut til å endre seg underveis. Blant annet ble det uttalt av en av foreldrene at hun opplevde å kunne bidra mer enn å fortelle sin historie etter hvert som hun skjønnte mer av studien og sin egen posisjon. Hun kunne innta et mer analytisk blikk.

Tredje og siste delstudie var også teoretisk forankret i sosialkonstruksjonismen, der posisjoneringsteori, Foucault sine teorier om makt og diskurser, og Goffmans teori om stigma ble brukt for å analysere det empiriske materialet. Analysen løftet frem hvordan medforskerne inntok ulike posisjoner på bakgrunn av gruppene og feltene de representerte, og hvordan disse posisjonene bidro til å belyse temaer og problemstillinger i ph.d.-prosjektet ulikt. Dette samarbeidet var en parallellprosess til krevende samhandling i praksisfeltet. At de var en sammensatt gruppe gjorde at denne samhandlingen kunne belyses gjennom ulike perspektiver, og i et annet forum som kunne skape nye forståelser.

4.4. Oppsummering av studiene

For å oppsummere de viktigste funnene belyste første delstudie at foreldrene opplevde avmakt overfor barnevernet etter at de var blitt fratatt omsorgen for sine barn. Dette er også vist i tidligere studier. Nytt i denne studien var at de strevde med å forstå hvorfor barna var tatt fra dem, og at de samarbeidet med barnevernet uten at de forstod hvorfor barna var tatt fra dem. Dette samarbeidet ble beskrevet som at de fulgte ordre fra barnevernet. Foreldrene beskrev møtet med terapeutene i familievernet som at de ikke lenger opplevde å være mislykket, men at familievernet tvert om var opptatt av å lete etter deres ressurser fremfor deres feil og mangler. Foreldrene opplevde tilhørighet og en annen tillit til familievernet enn til barnevernet. Familievernet har et annet mandat og et annet handlingsrom til å møte foreldrene på en mer utforskende, og mindre evaluerende måte enn barnevernet. Dette er den første norske studien som utforsker familievernets oppfølging av foreldre etter en

omsorgsovertakelse.

I andre delstudie undersøkte jeg terapeutene i familievernnet sitt møte med foreldrene. Deres erfaringer bidro til ny kunnskap, da familievernets spesifikke arbeid med oppfølging av foreldre var et nytt fokus for familievernnet. Tre dilemmaer ble særlig tydelig i dette møtet. Det første handlet om hvorvidt terapeutene skulle forlate sin posisjon som ikke-ekspert når foreldrene ikke inntok en ekspertposisjon. Hvordan terapeutene skulle forholde seg til barnevernets og foreldrenes ulike versjoner av en historie belyste enda et dilemma. Dette dilemmaet kunne igjen føre til at terapeutene i familievernnet allierte seg med foreldrene. Studiens tredje og siste dilemma handlet om hvordan historiene terapeutene hørte fra foreldrene kunne føre til mistillit mot barnevernet som system.

Tredje delstudie bidro med kunnskap om å skape forskning sammen i en medforskergruppe. Dette har i liten grad vært utprøvd innenfor barneverns- og familierapifeltet, og delstudien ga kunnskap om hvordan denne måten å forske på kunne påvirke et ph.d.-prosjekt. Samtidig viste studien hvordan interne prosesser innad i en medforskergruppe på tvers av fag- og erfaringskompetanse bidro på ulike måter. De viktigste funnene fra denne delstudien var at medforskerne så ut til å innta ulike posisjoner som var knyttet til de feltene de representerte (feks. barnevern, familievern, foreldre, forskning). Det kunne føre til uenigheter og spenninger i gruppen som både kompliserte samarbeidet, men som også ga dem innsikt i et krevende samarbeid. Å balansere mellom posisjoner der de både skulle representere en gruppe som i foreldrenes tilfelle hadde liten tillit til systemet, samtidig som de var en del av et forskerteam, var komplisert. Foreldrene beskrev sin deltakelse som medforsker som en myndiggjøring. I tillegg ble det beskrevet som en måte å gjenreise verdigheten og omdømmet for foreldrene som gruppe. Medforskerne bidro med ulik kunnskap i forskningsprosessen, og forskningsprosessen hadde ulik betydning for dem. Dette kunne gjenspeile en maktskjevhet eller en måte å demokratisere kunnskap i en forskningsprosess.

5. Diskusjon

Hensikten med avhandlingen har vært å utvikle kunnskap om familievernets oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, både fra perspektivet til de som skulle følge opp foreldrene, og fra foreldrene selv. For å oppnå dette har det vært viktig å forstå samarbeidet mellom de sentrale aktørene i en slik oppfølging; foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet. De tre delstudiene utforsket dette samarbeidet fra ulike perspektiver. Første delstudie belyste foreldrenes perspektiv på samarbeidet med barnevernet og familievernet. Andre delstudie utforsket terapeutene i familievernet sitt perspektiv på samarbeidet mellom foreldre og barnevernet. Her inngikk også terapeutenes betraktninger på samarbeidet mellom foreldre og barnevernet. Samarbeidet mellom de tre aktørene; foreldrene, familievernet og barnevernet er primært beskrevet av foreldre og terapeuter i familievernet, men også av de to saksbehandlerne som var med i medforskergruppen, som bidro med empiri i den tredje delstudien og i analysene av alle delstudiene. I den tredje delstudien var samarbeidet mellom foreldre, barnevern, familievern og forskere et tema. Jeg vil nå drøfte avhandlingens funn i lys av teori og forskning. De overordnede temaene jeg drøfter er: (1) Å samarbeide uten å forstå, (2) Samarbeid mellom familievernet og barnevernet, og (3) Å skape forskning gjennom samarbeid. Avhandlingens overordnede problemstilling var:

Hvordan forstå samarbeidet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet i oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn?

5.1. Å samarbeide uten å forstå

5.1.1. Foreldre innordner seg barnevernets forventninger

I den første delstudien fortalte foreldrene at de ikke forstod hvorfor barnevernet hadde tatt fra dem omsorgen for barna deres. De beskrev at de var i en maktesløs posisjon overfor barnevernet (Syrstad & Slettebø, 2020). Tidligere studier har beskrevet hvordan en slik maktesløshet kan føre til et vanskelig samarbeid mellom foreldre og barnevernet (Höjer, 2011), bestående av beskyldninger, anklager og benektelse (Sykes, 2011), der foreldrene forsøker å beskytte sin identitet som «god mor» (Ellingsen, 2007; Memarnia et al., 2015; Schofield et al., 2011). Til tross for at foreldrene i avhandlingen uttrykte at de ikke forstod bakgrunnen for omsorgsovertakelsen og at de følte avmakt overfor barnevernet, valgte de likevel å samarbeide med barnevernet, fordi de mente at det ville være strategisk lurt. Deres

opplevelse av å være i en maktesløs posisjon overfor barnevernet, førte til at de opplevde at det ikke nyttet å kjempe imot (Syrstad & Slettebø, 2020). Et slikt strategisk valg kan assosieres til Goffmans (1970) begrep «strategisk interaksjon», videreført av Harré og Langenhove (1998) som «strategisk posisjonering». Å tilstrebe et samarbeid med barnevernet for å oppnå goder som informasjon om sine barn, var også noe Weitz (2016) fant i sin studie av foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn. I Dumbrill (2006) sin studie av foreldres møte med barnevernet ble et slikt «samarbeid» forklart som en måte å «spille med» når foreldrene opplevde at det ikke nyttet å kjempe imot. Dette var noe foreldrene gjorde når de følte at barnevernet hadde en kontrollerende makt over dem. Det forhindret gjerne et konstruktivt samarbeid (Dumbrill, 2006).

Studiene til Dumbrill (2006), Ellingsen (2007), Höjer (2011), Memarnia et al., (2015), Schofield et al. (2011) og Weitz (2016) har beskrevet samarbeidet mellom barnevernet og foreldre etter en omsorgsovertakelse, men de beskriver i liten grad hvordan samarbeidet foregikk når foreldre uttrykte at de verken forstod hvorfor barna var plassert, samtidig som de opplevde avmakt overfor barnevernet. Foreldrene i min studie fortalte at de fulgte instruksjoner gitt av barnevernet og gjettet seg til barnevernets forventninger til dem (Syrstad & Slettebø, 2020). Dette kan forstås som at de innordnet seg en institusjonsmakt som Foucault (2007) omtalte som en institusjons disiplinering av individer, også beskrevet som «pastoral makt». Dette var en form for makt som var begrunnet i en moral, der individet skulle styres i retning av «det gode» og «det normale» (Dean, 2006). Slik styring skjedde gjerne gjennom veiledning (Askheim, 2018). Dette kan igjen forstås som at foreldrene var en del av et annet diskursivt fellesskap enn det barnevernet var, og at diskursen foreldrene var en del av hadde liten legitimitet i samfunnet. Subjektposisjoner innenfor diskurser med liten legitimitet kan betegnes som «trøblete posisjoner» (oversatt fra «troubled positions») (Wetherell, 1998). En tolkning av barnevernets styring av foreldrene kan dermed forstås som at de forsøkte å hjelpe foreldrene til å innordne seg samfunnets normer og regler, slik at de skulle kunne forstå bakgrunnen for omsorgsovertakelsen og dermed øke sine sjanser for gjenforening med sine barn, som er et viktig mål i følge ny spesifisering i bvl. § 4-16, og internasjonale rettslige forpliktelser (Sørensen, 2020). Når foreldrene sa de ikke forstod hvorfor de skulle gjøre det de ble bedt om å gjøre, kan dette forstås som at de ikke forstod normene innenfor barnevernets- eller samfunnets diskurs. Det kan også tolkes som at de ikke godtok normene, og at det oppstod en «kamp» mellom ulike diskursive fellesskap (Foucault, 1999), der de i denne kampen «valgte» å ikke forstå, men av strategiske grunner likevel valgte å samarbeide. Når

foreldrene sa at de innordnet seg barnevernets krav, kan dette handle om at barnevernet tilhører et diskursivt fellesskap med definisjonsmakt i kraft av den delegerte myndigheten de har i samfunnet. Dette kunne føre til at foreldrene opplevde avmakt overfor barnevernet. I en slik posisjon kunne det være lettere for foreldrene å si at de ikke forstod (Syrstad & Slettebø, 2020).

I første delstudie fortalte en av foreldrene på siste fokusgruppe at hun av og til tenkte at datteren hadde det bedre i fosterhjemmet enn det hun ville hatt hos henne. Hun beskrev at når hun tenkte disse tankene kunne hun også føle på en tristhet og et sinne som gjorde at hun fikk motstridende tanker om at hun ville vise datteren og barnevernet at hun var en mor som kjempet (Syrstad & Slettebø, 2020). Eksempelet kan tolkes som at denne moren hadde motstridende følelser knyttet til plasseringen av sitt barn, og at hennes sinne og frustrasjon knyttet til den vanskelige situasjonen hun befant seg i kunne føre til at hun rettet dette sinnet mot barnevernet. Dette sinnet kunne også henge sammen en identitet hun opplevde å få tildelt av barnevernet, ved ikke å være en god nok mor. En slik påført negativ identitet var det Goffman (1968) omtalte som stigma. På denne måten ville kampen moren så ut til å føre mot barnevernet henge sammen med barnevernets definering av henne som mor. En slik motarbeidelse av en identitet foreldre fikk definert av barnevernet er også beskrevet i tidligere studier (Ellingsen, 2007; Schofield et al., 2011), og kan forstås som at foreldrene forsøkte å motarbeide en "tvungen" posisjon de hadde blitt påført av barnevernet (jf. Harré & Langenhove, 1991). I tråd med Dumbrills (2006) studie viste foreldrene større grad av motstand mot barnevernet dersom de opplevde at barnevernet brukte sin makt til å kontrollere eller styre dem. Dette kan også forstås i lys av Goffmans (1959) teori om at alle ønsker å fremstille seg selv i et best mulig lys. Når moren likevel reflekterte rundt at datteren kunne ha det bedre i fosterhjemmet, kan dette tolkes som en endring som skjedde i intervjuprosessen og kan betegnes som en andre ordens endring (Harré & Langenhove, 1998), der moren ikke lenger trengte å forsvare sin identitet som «god mor», eller at hun var usikker på hva som var den beste presentasjonen av seg selv som mor (jf. Goffman, 1959). På denne måten kan det forstås som at hun utvidet sin forståelse av hva det ville si å være en "god mor", eller at hun i større grad orket å ta inn over seg at barnet trengte en annen omsorgsbasis. En slik endring kan igjen forstås som et utfall av den dialogiske samtaleprosessen i intervjuene og dermed ha overføringsverdi til oppfølging av foreldrene som at endring av forståelse kan oppstå i en dialogisk prosess som pågår over tid.

5.1.2. Når barnevernet inntar en ekspertposisjon overfor foreldrene

Foreldrene beskrev samarbeidet med barnevernet som at saksbehandleren fortalte dem hva de skulle eller burde gjøre, fremfor at de var i en dialog. De beskrev også en følelse av avmakt overfor barnevernet (Syrstad & Slettebø, 2020). Dette kan forstås som at foreldrenes følelse av avmakt i forhold til sin situasjon medførte at de opplevde at de måtte innordne seg barnevernets krav dersom de skulle samarbeide med barnevernet, eller at det var strategisk lurt å gjøre dette (som beskrevet tidligere). Det kan også forstås som at barnevernet forsøkte å hjelpe foreldrene til å innordne seg samfunnets normer (som forklart over), og at en slik innordning ville kunne øke sjansene for mer samvær eller tilbakeføring av barna. Det er klare forventninger i vårt samfunn til hvilke omsorgsbetingelser et barn skal ha (Bunkholdt & Kvaran, 2015), og når foreldre blir fratatt omsorgsansvaret er det gjerne et resultat av at dette ansvaret ikke har blitt fulgt. Dette følger både av loven og av internasjonale forpliktelser. Derfor vil det være et normativt element knyttet til foreldrenes omsorgskompetanse som gjør at saksbehandlere i barnevernet må innta en «ekspertposisjon» i sitt samarbeid med foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Å være i en ekspertposisjon kan knyttes til Anderson og Goolishians (1988) begreper om å være ekspert eller ikke-ekspert, og viser til at «eksperten» sitter med en kunnskap han/hun ønsker å overføre til den som ikke er ekspert, som i dette tilfellet foreldrene. På denne måten vil det å innta en slik ekspertposisjon kunne føre til at barnevernets fortolkninger av virkeligheten overføres til foreldrene, uten at foreldrene har nødvendige forutsetninger til å forstå den diskursive virkelighetsoppfatningen barnevernet er styrt av. Dette ble også problematisert av Anderson og Goolishian (1992), som understreket at dersom man skulle bistå klienter i å skape mening i sitt liv måtte dette skje i dialog, fremfor å overbevise dem om en bestemt måte å forstå verden på. Å skape forståelse gjennom en samarbeidende prosess var også en måte å få klienten til å innta en mer aktiv rolle i å utforske sin egen forståelse på (Strong, 2005).

En konsekvens av dette samarbeidet så dermed ut til å være at foreldrene så ut til å innordne seg barnevernets forventninger, fremfor å reflekterte over egne handlinger (Syrstad & Slettebø, 2020). Foreldrenes innordning etter barnevernets forventninger kan dermed tolkes som at de ikke forstod betydningen av hvorfor de skulle gjøre det de ble bedt om, fordi de ikke var styrt av de samme diskursene og normene som barnevernet var. Denne bekymringen ble også delt av terapeutene i andre delstudie som mente foreldrene ofte fremstod som passive i forhold til å forstå sin situasjon og sin rolle, og at de ikke så ut til å ta ansvar for eget liv (Syrstad & Ness, 2019). I den første delstudien var det en forelder som endret sin forklaring

på hvorfor hun ikke forstod. I den første fokusgruppen mente hun at barnevernet hadde tatt feil, mens hun i den andre fokusgruppen reflekterte rundt hvorvidt dette kunne handle om at hun beskyttet seg mot noe som var vanskelig å ta inn over seg (Syrstad & Slettebø, 2020). Hennes endrede forståelse eller forklaring kan tolkes som et resultat av den dialogpregede forskningsprosessen der jeg fulgte en gruppe foreldre over tid, og i en annen kontekst med et annet formål enn å drøfte egen omsorgsforståelse. Det kan også være at hun gradvis følte seg mer trygg i gruppen, og at hun åpnet opp for andre måter å fortolke egen posisjon. Denne prosessen kunne indikere at foreldrenes forståelse var dynamisk og kunne endre seg gjennom dialog.

5.1.3. Forklaringer på og konsekvenser av å posisjonere seg som ekspert i barnevernet

Terapeutene i familievernet mente at fordi barnevernet hadde en annen rolle og et annet mandat enn dem, fremstod de i større grad som normative i sin veiledning av foreldrene (Syrstad & Ness, 2019). Denne veiledningen var først og fremst knyttet til forsøk på å endre foreldrenes foreldreferdigheter i forkant av en omsorgsovertakelse, og må derfor ses i sammenheng med normative oppfatninger knyttet til barns omsorgsbetingelser (Bunkholdt & Kvaran, 2015) som også er nedfelt i det norske lovverket. En slik veiledningsform kan også være styrt av en tanke om at foreldre bør lære grunnleggende foreldreferdigheter, og i så måte kan det knyttes til gjenforeningsprinsippet som ble presisert i EMK (jf. Sørensen, 2020), som førte til tilføyelsen i bvl. § 4-16 om at barnevernet skulle jobbe for tilbakeføring av barna dersom hensynet til barnet ikke talte imot det. En slik normativ veiledningsform kan forstås som Anderson & Goolishians (1988) beskrivelse av profesjonsutøveren som ekspert, og forklares som at saksbehandleren bruker sin makt til å bistå foreldre til å lære dem nødvendige foreldreferdigheter for å beholde omsorgsretten til sine barn, eller få den tilbakeført dersom de har mistet den.

Barnevernet forvalter også en oppgave for staten. De er avhengig av tillit fra befolkningen (Molander & Terum, 2013). I et så godt utbygd velferdssystem som det norske, forventes det at barnevernet skal sikre barns omsorgsbetingelser (Aadnanes, 2017). For saksbehandlere i barnevernet kan det være utilgivelig å overse omsorgssvikt, og den enkelte saksbehandler kan bli målt på hvor gode de er til å forhindre omsorgssvikt (Featherstone et al., 2018). Dette ble illustrert ved tidligere statsråd i Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet Inga Marthe Torkildsens (2015) boktittel «Du ser det ikke før du tror det», som var en oppfordring om å tørre å se volden barn ble utsatt for. Som et ledd i å

øke kvaliteten i det norske barnevernet har Norge blitt oppfordret av FNs barnekomite i juli 2018 til å utjevne regionale forskjeller mellom de ulike barneverntjenestenes praksis. Dette er også nedfelt som et kvalitetsmål for barnevernet (BLD, 2013). Dette vil kunne innebære økt standardisering av barnevernets praksis (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). En slik standardisering vil på den ene siden kunne sikre prosedyrer for kartlegging som i utgangspunktet er kompliserte i disse sakene, samtidig som slike prosedyrer vil kunne føre til forenklinger, noe som også ha vært rettet som en kritikk mot det norske barnevernet (Fauske, Kvaran, & Lichtwarck, 2017; Helsetilsynet, 2019). Bildet kan forverres når kartleggingen må gjøres raskt. Dette kan være tilfelle i flere av disse sakene, ettersom vi vet at flere plasseringer skjer akutt (Baugerud & Melinder, 2012; Storhaug & Kojan, 2017). Flere studier har argumentert for at barnevernets fortolkninger av situasjoner, handlinger og krevende samspill ikke innlemmer en kontekstforståelse (Bingle & Middleton, 2019; Broadhurst et al., 2010; Neil, 2013). En studie fra New Zealand belyste hvordan en vanskelig familiedynamikk ble tolket utelukkende som mangelfull omsorgskompetanse, uten at familienes materielle betingelser ble innlemmet i det totale bildet (Hyslop & Keddel, 2018). Dette viser hvor krevende det er for saksbehandlere i barnevernet å sørge for en kvalitativ god kartlegging av barns omsorgsbetingelser, samtidig som de evner å se barnets og familiens unike og spesielle situasjon (Falch-Eriksen & Skivenes, 2019). Det viser også hvorfor det er vanskelig å etablere standardiserte kartleggingsverktøy i disse vurderingene. Samtidig vil ikke slike kartleggingsverktøy kunne sikre en kvalitativ lik praksis, fordi den ikke vil kunne være objektiv. Langsrud et al. (2017) sin studie er et eksempel på hvordan saksbehandlere i barnevernet ikke tenkte over at de selv bidro i konstrueringen av «fakta» i barnevernssaker, og at slike «fakta» hadde subjektive elementer. På denne måten vil omsorgsvurderinger være påvirket av både subjektive og objektive normative og kulturelle forhold.

I Lov om barneverntjenester er det presisert at barnevernet skal sikre barns omsorgsbetingelser (jf. bvl., § 1). Det innebærer en kontrollfunksjon som handler om å avdekke mulig risiko barn kan utsettes for. En slik avdekking av risiko kan føre til at foreldre møtes av barnevernet med mistillit (Featherstone et al., 2018; Toros et al., 2017), som igjen kan påvirke deres relasjon negativt (Christiansen, Havnen & Havik, 1998). Dette kan være en forklaring på opplevelsen av mistillit og avmakt foreldrene i denne avhandlingen beskrev fra sitt møte med barnevernet (Syrstad & Slettebø, 2020). Mason (2019) argumenterte for at det er en sammenheng mellom det å være risiko-orientert i barnevernet og å innta en ekspertposisjon. Han mente en slik risiko-orientering kan føre til at saksbehandlere tilstreber

posisjonen han kalte «trygg sikkerhet» (min oversettelse av begrepet «safe certainty»). Det ligger i barnevernets mandat at de må «komme til bunns i» barnets omsorgssituasjon ved å «avdekke» forholdene barn lever under. Mason (2019) mente at dersom barnevernets praksis primært var basert på kunnskap forstått som «fakta», ville de lett havne i en posisjon der de ble fastlåste og lite reflekterende, og der det ikke var rom for dialog. Dette er en måte å møte klienter på som kan minne om foreldrenes opplevelse beskrevet i den første delstudien (Syrstad & Slettebø, 2020). Den kan også minne om den situasjonen terapeutene i andre delstudie oppfattet som barnevernets måte å «veilede» eller instruere foreldre i forkant av en omsorgsovertakelse (Syrstad & Ness, 2019). Mason (2019) foreslo å bevege seg mot posisjonen «trygg åpenhet» (min oversettelse av «safe uncertainty»), som var en posisjon der det var trygt å tvile og være åpen for andre måter å forstå fenomener og sammenhenger på, samtidig som omsorgssvikt ble kartlagt.

5.1.4. Å kombinere en posisjon som trygg og åpen i barnevernet

Järvinen og Mik-Meyer (2012) har pekt på at barnevernets todelte rolle som kontrollør og støtteinstans er en av de vanskeligste dobbeltrollene i sosialt arbeid. Ilagt barnevernets mandat skal de både være trygge på at barn lever under tilfredsstillende omsorgsbetingelser, samtidig som de skal være åpne for ulike forklaringer og fortolkninger fra ulike aktører som kjenner barnet og familien (Christensen et al., 2019). Flere studier har pekt på at det kan være vanskelig for saksbehandlere å føle empati med foreldre etter en omsorgsovertakelse (Lalayants, 2017; Moldestad & Skilbred, 2010), og dermed være åpne for deres perspektiv og medbestemmelse etter å ha vært vitne til den smerten de har påført sine barn (Boddy et al., 2014). Dette ble også reflektert over av terapeutene i andre delstudie, som mente det kunne være vanskelig å føle empati med enkelte av foreldrene som hadde sviktet barna sine (Syrstad & Ness, 2019). I tillegg til at saksbehandlere i barnevernet kan føle på en manglende empati med og manglende ønske om foreldres medvirkning i saker med omsorgssvikt, vil det i slike saker også være knyttet et behov for å innhente det Mason (2019) omtaler som «sikker kunnskap». Mason understreker at denne kunnskapen er viktig i kartleggingen av omsorgssvikt. Sikker kunnskap er kunnskap som er endelig definert, og er ofte basert på kausale årsakssammenhenger (Mason, 2019). For å kartlegge slik kunnskap, som ofte kan være faktorer knyttet til foreldrenes omsorgsevne, kan det være utfordrende for saksbehandlere i barnevernet å være nysgjerrig på foreldrenes forståelse av virkeligheten.

Å kombinere en posisjon der man både sikrer barnets omsorgssituasjon samtidig som

man er åpen for andre perspektiver kan dermed være krevende. Denne utfordringen er beskrevet i studien til Bingle og Middleton (2019), som mente det var en spenning mellom systemisk praksis og praksisen i barnevernet som kom til syne når barnevernet prøvde ut systemiske ideer. Denne spenningen kan forstås som at barnevernet balanserte en posisjon som krysset det Maturana og Varela (1987) kalte produksjonens- og refleksjonens domene. Litt forenklet kan dette forstås som at innenfor produksjonens domene skulle barnevernet kartlegge barnets omsorgssituasjon, trekke slutninger basert på kausale årsaksforklaringer og iverksette nødvendige tiltak, mens innenfor refleksjonens domene skulle de reflektere over ulike måter å forstå barnets omsorgssituasjon på, også foreldrenes. Denne spenningen ble også beskrevet av terapeutene i andre delstudie (Syrstad & Ness, 2019), og av foreldrene i første delstudie (Syrstad & Slettebø, 2020). Foucault (1999) var også opptatt av at kunnskap var nært knyttet til makt. Å tilstrebe en posisjon der man er mindre sikker på egen kunnskap og der en åpner opp for andre perspektiver kan dermed også forstås som å utjevne makt (Anderson & Goolishian, 1988). Et videre spørsmål er hvorvidt det er mulig å utjevne en slik makt i disse sakene.

Til tross for at familievernet og barnevernet har ulike mandat og dermed ulikt faglig fokus, er det grunn til å stille spørsmål ved om barnevernet kan kombinere en posisjon der de både sikrer barnets behov for trygghet og er åpen og nysgjerrig på foreldrenes perspektiv og deres historier. Barnevernets posisjon som å ha *makt over* (Dumbrill, 2006) er tydelig i disse sakene. En slik posisjon kan knyttes til barnevernets ekspertposisjon. Dersom barnevernet blir mer åpen for foreldres perspektiv og mindre sikker på kunnskapen de anser som sikker, kan dette ha paralleller til den andre maktformen Dumbrill beskrev; å ha *makt med*, der foreldrene opplevde makten som en støtte. Denne posisjonen kan igjen knyttes til det Anderson og Goolishian (1988) kalte for en ikke-vitende, eller en ikke-ekspert posisjon. Denne posisjonen fordrer at makten i større grad utjevnes, noe som kan være krevende i disse sakene fordi det nettopp ligger sterke normative føringer for barns omsorgsbetingelser (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Derved kan det være vanskelig å forstå kunnskap som noe annet enn endelig. En mer åpen forståelse av kunnskap kan også føre til at kunnskap relativiseres og ikke noe tas for gitt (Gergen, 2015). Dette kan igjen føre til en beslutningsvegring hos barnevernet som ikke vil gagne verken barna eller foreldrene (Christiansen et al., 2019). Mason (2019) advarte mot dette når barnevernet skulle avdekke alvorlig omsorgssvikt. Samtidig viser flere studier at «sikker kunnskap» kan unnlate viktig kontekstforståelse (Hyslop & Keddell, 2018) og føre til manglende læring for barnevernet som organisasjon (Munro, 2010), fordi kunnskapen tas for

gitt. Derfor kan det være viktig å skille mellom hva som bør regnes som sikker kunnskap for å beskytte et barn, og hvilken kunnskap som bør utforskes bredere, gjennom flere perspektiver (i den grad dette lar seg skille). Å kombinere posisjonen som trygg og åpen i barnevernet kan være en måte å gå vekk fra en polarisert debatt om hvorvidt barnevernet skal være risikoorientert med fokus på å beskytte barna mot foreldrene, eller om de bør innta en foreldreorientert tilnærming (Lefevre et al., 2019).

For å oppsummere beskrev foreldrene at det var krevende å samarbeide med barnevernet når de opplevde å være i en avmaktsposisjon samtidig som de strevde med å forstå hvorfor barna var tatt fra dem. Dette medførte at de samarbeidet med barnevernet ved at de innordnet seg det de trodde var barnevernets forventninger til dem som foreldre. Den asymmetriske posisjoneringen som ser ut til å foreligge mellom saksbehandlere i barnevernet og foreldre i saker der foreldre blir fratatt omsorgen så ut til å komplisere samarbeidet dem imellom. Denne posisjoneringen er påkrevet innenfor barnevernets mandat for å sikre barns omsorgssituasjon. Jeg har likevel diskutert hvorvidt det er mulig å kombinere en posisjon der en både sikrer barns omsorgsbetingelser samtidig som man er åpen for foreldres perspektiv, eller sikrer barns omsorgsbetingelser ved nettopp å være åpen for foreldres perspektiv. Jeg vil nå drøfte samarbeidet mellom familievern og barnevernet, beskrive og problematisere familievernets møte med foreldrene, og hvordan barnevernets og familievernets ulike tilnærming overfor foreldrene ser ut til å utfylle, men også komplisere det tverrprofesjonelle samarbeidet.

5.2. Samarbeid mellom familievern og barnevernet

Et av resultatene i avhandlingen var hvor viktig, men også hvor krevende samarbeidet mellom barnevernet og familievern kan være i disse sakene (Syrstad & Ness, 2019). Studien belyste særlig to forhold som så ut til å komplisere samarbeidet.

5.2.1. Terapeutene påvirkes av foreldrenes historier

I følge terapeutene som var intervjuet i avhandlingen fortalte noen av foreldrene historier som de mente kunne forstås som en kritikkverdig og uverdigg praksis av barnevernet (Syrstad & Ness, 2019). Disse historiene bidro til at de stilte seg undrende til barnevernets praksis i møte med foreldrene og det påvirket deres tillit til barnevernet (Syrstad, 2020). Å ikke anerkjenne foreldrenes historier, ble beskrevet av terapeutene som et eksempel på en uverdigg måte å møte

foreldrene på (Syrstad & Ness, 2019). Flere av foreldrenes historier inneholdt tapsopplevelser både privat, og i møte med hjelpeapparatet. Dette kunne føre til at terapeutene følte sympati med foreldrene og inngikk i en slags allianse med dem (Syrstad & Ness, 2019; Syrstad, 2020). Å inngå en slik allianse var også viktig for terapeutene, for å komme i posisjon til å jobbe terapeutisk. Denne alliansen kan være spesielt viktig å etablere i møte med foreldre som er fratatt omsorg for sine barn, fordi de ofte har liten tillit til barnevernet (Morgan et al., 2019). Samtidig kunne en slik allianse komplisere forholdet til barnevernet (Syrstad & Ness, 2019), og føre til et krevende samarbeid mellom familievernet og barnevernet i disse sakene, noe som ikke nødvendigvis gagnet foreldrene. En slik alliansedannelse kunne også fremstå som uforenelig med deres sosialkonstruksjonistiske faglige tilnærming, der idealet er å åpne opp for å forstå virkeligheter ulikt (Gergen, 2015; McNamee, 2010). Det kan imidlertid fremstå som et paradoks at terapeutene innenfor en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til terapi så ut til å legge foreldrenes historier til grunn for sin fortolkning av barnevernets praksis. Dette kan være et bilde på hvor vanskelig det er å være åpen for andre perspektiver til tross for at man er styrt av et teoretisk rammeverk som tilsier at man skal tilstrebe nettopp dette. Det kan også være et eksempel som illustrerer hvor vanskelig det er å være åpen for flere perspektiver samtidig, særlig i konfliktfylte saker.

5.2.2. Når familievernet og barnevernet møter foreldrenes historier ulikt

Et annet forhold som så ut til å komplisere mulighetene for samarbeid mellom familievernet og barnevernet var hvordan de to tjenestene tilnærmet seg foreldrenes historier ulikt. Enkelte av historiene foreldrene fortalte fremstod som lite troverdige (Syrstad & Ness, 2019). Dermed er det lett å forstå at barnevernet kunne betvile «fakta» i flere av historiene, og at det førte til et vanskelig samarbeid med foreldrene når de måtte dokumentere hva som «virkelig hadde skjedd». Kravet om en slik dokumentasjon i barnevernet kunne innebære at foreldrenes historier ble satt spørsmål ved. Barnevernet må også forholde seg til øvrige historier som blir fortalt av andre personer som kjenner barnet og familien, som for eksempel skole, barnehage og helsestasjon (Christiansen et al., 2019). For terapeutene i familievernet var det derimot av underordnet betydning å avdekke sannhetsgehalten i foreldrenes historier. De var heller ikke i kontakt med andre aktører knyttet til barnets liv, og trengte dermed ikke forholde seg til flere divergerende historier. Terapeutene i familievernet var opptatt av at dette var én historie foreldrene valgte å fortelle. Deretter var det deres jobb å forstå hvorfor de valgte å fortelle akkurat den historien. For å gjøre dette måtte de anerkjenne foreldrenes historier (Syrstad &

Ness, 2019). Et paradoks kan synes å være at barnevernet i disse sakene i større grad så ut til å måtte forholde seg til et system av ulike aktører enn det familievernet så ut til å måtte gjøre på samme måten. På denne måten kunne familievernet lettere, og mer ukritisk forholde seg til den ene historien foreldrene fortalte. Når barnevernet ikke så ut til å tro på foreldrenes historier slik foreldrene fortalte om i møte med familievernet, mente enkelte av terapeutene at dette vitnet om at barnevernet ikke anerkjente foreldrenes historier og at de dermed ikke ble møtt med verdighet (Syrstad & Ness, 2019). Det kan også tolkes som terapeutenes manglende forståelse for barnevernets mandat, bestående av mange og ofte uforenelige historier og hensyn, samtidig som det gir et bilde av de to tjenestenes ulike handlingsrom.

Jeg har tidligere antydnet at barnevernets mandat så ut til å være knyttet til produksjonens domene, mens det sosialkonstruksjonistiske perspektivet familieterapien bygger på kunne ha paralleller til refleksjonens domene (Maturana & Varela, 1987). Dette er idealtypiske modeller, og som jeg har vist krysset både barnevernet og familievernet disse domenegrensene. Familievernet har et mandat og en organisering som gjør at de i mindre grad enn barnevernet er nødt til å dokumentere og konkludere. Dermed kan de i større grad enn det barnevernet har mulighet til posisjonere seg som ikke-ekspert (Anderson & Goolishian, 1988) og praktisere systemisk familieterapi basert på sosialkonstruksjonistisk teori (NOU 2019:20). Et mål med å posisjonere seg som ikke-ekspert for terapeutene var at klientene kunne innta en ekspertposisjon (Tomm sitert i Strong, 2008), og på den måten ta mer ansvar for sin egen historie og sitt eget liv. Ikke-ekspert posisjonen kan dermed knyttes til det Tomm (sitert i Strong, 2008) kalte for en empowerment prosess hos klientene.

5.2.3. Når foreldrene ikke inntar posisjonen som ekspert på eget liv

Tidligere studier har vist at faglige tilnærminger med fokus på foreldrenes ekspertise, styrker og ressurser har vært viktige i oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse blant annet fordi det øker deres motivasjon til å ta ansvar for eget liv, og fordi de får større tro på egen ekspertise (Brook et al., 2012; Lietz & Strength, 2011; Neil, 2013). Et ressursfokus kan dermed kobles til at klienter utnevnes til å være ekspert på eget liv (Anderson & Goolishian, 1988), der de i større grad tar ansvar for egne valg. Dette kan igjen bevege dem bort fra posisjonen de beskrev i første delstudie, der de lot seg styre av barnevernets forventninger til dem, som de beskrev at de ikke forstod (Syrstad & Slettebø, 2020).

Dersom mangel på forståelse tolkes som foreldrenes behov for å beskytte seg selv på

fordi de ikke orker å ta innover seg den omsorgssvikten de har påført sine barn (Syrstad & Slettebø, 2020), så kan ikke-ekspertposisjonen som terapeut bli forstått som en måte å få foreldrene til å ta ansvar for handlingen de har påført sine barn. Når kunnskap er noe som formidles til noen, kan man si at man ikke forstår, men når man selv er med på å skape en slik kunnskap er det nærliggende å tenke at man også har et eierskap til den (Strong, 2005). Når man har et eierskap, er det igjen nærliggende å tenke at man lettere vil ta et ansvar. Foreldrene vil på denne måten i mindre grad kunne si at de ikke forstår. Tidligere studier har vist at foreldrene ofte ikke tar ansvar for egen situasjon eller egne handlinger etter en omsorgsovertakelse (Schofield et al., 2011; Sykes, 2011). Terapeutene i avhandlingen mente at foreldrene måtte komme seg ut av det de omtalte som en «offerposisjon» dersom de skulle kunne ta et slikt ansvar (Syrstad & Ness, 2019). Andre studier har også vist at et sentralt mål med oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen er at de skal ta ansvar for eget liv og egen situasjon (Frame et al., 2006). Når foreldrene ikke så ut til å ta et slikt ansvar, kan det tolkes som at de hadde opplevd å bli fratatt en ekspertstatus som et resultat av å bli vurdert som ikke god nok, eller «mislykket» forelder (Syrstad & Slettebø, 2020). Det kan også tolkes i tråd med Ellingsen (2007) sin studie, som viste at sorgen og skammen gjorde det vanskelig å uttrykke egne behov. På denne måten fremstod de som passive. I følge Lindemann Nelson (2001) kan en devaluering av andre medføre at en ikke lenger stoler på egen dømmekraft. Når man ikke stoler på egen dømmekraft er det nærliggende å tenkte at det blir vanskelig å gå inn i en ekspertposisjon. På den andre siden var Villadsen (2004) opptatt av man ikke pådyttet klienter en ekspertposisjon de ikke var i stand til å innta eller håndtere. Dette har vært en innvending mot faglige tilnærminger inspirert av sosialkonstruksjonistisk teori som kommer til uttrykk i møte med marginaliserte grupper som ikke har forutsetninger for, er vant til eller makter å gripe en slik ekspertposisjon (Järvinen & Mik-Meyer, 2012; Mik-Meyer, 2018).

5.2.4. Hvordan barnevernet og familievernnet kan utfylle hverandre

Barnevernet og familievernnet har forskjellig mandat og funn fra avhandlingen tyder på at de tilnærmer seg foreldrene på ulike måter etter en omsorgsovertakelse. Foreldrene fortalte at de forsøkte å handle i tråd med det de forstod som barnevernets forventninger til dem i håp om økt samvær eller tilbakeføring av barna (Syrstad & Slettebø, 2020). Terapeutene mente barnevernet hadde en mer normativ veiledningsform enn deres systemiske praksis overfor foreldrene representerte (Syrstad & Ness, 2019). At de to tjenestene møtte foreldrene forskjellig kan handle om at barnevernet i tillegg til å støtte foreldre i etterkant av en

omsorgsovertakelse, også innenfor sitt mandat skal evaluere og vurdere hvorvidt foreldrene bør få økt samvær, og om deres kompetanse er tilstrekkelig til at de kunne gjenforenes med sine barn. Foreldrene er avhengig av samarbeid med barnevernet fordi barnevernet har beslutningsmyndighet. At de har beslutningsmyndighet innebærer også at de er nødt til å føre en kontroll over foreldrene. På denne måten kan man trekke paralleller til den makten Dumbrill (2006) omtaler som å ha makt over. I barnevernets beslutningsmyndighet ligger det også et ansvar for aktivt å handle på vegne av foreldrene, og i følge bvl. § 4-16 skal barnevernet jobbe for gjenforening med barnet dersom hensynet til barnet ikke taler denne bestemmelsen imot.

Denne avhandlingen har også belyst at foreldrene har andre behov for oppfølging som barnevernet ikke alltid klarer å fylle. For eksempel trenger de hjelp til å forstå eller skape en mening rundt hvorfor barna er tatt fra dem, som ikke barnevernet alene alltid klarer å komme i posisjon til å hjelpe dem med (Syrstad & Slettebø, 2020). De trenger også hjelp til å ta ansvar for eget liv og egen situasjon (Syrstad & Ness, 2019). Derfor er det viktig at et oppfølgingstilbud for foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn favner bredt (Memarnia et al., 2015). Avhandlingen viser hvilke potensiale som ligger i at familievernet gjennom sin systemiske familieterapeutiske tilnærming kan bidra med å hjelpe foreldre til å forstå, skape mening og ta ansvar for eget liv og egen situasjon. Dette krever at foreldrene har tillit til de som skal bistå dem, noe de ofte ikke har til barnevernet, både fordi barnevernet har tatt fra dem barna deres og fordi de opplever å bli evaluert som foreldre. Det er vanskelig for dem å åpne seg om det som er vanskelig for dem i møte med en kontrollinstans (Syrstad & Slettebø, 2020). På denne måten kan familievernet sies å være i en annen maktposisjon enn barnevernet, der de ikke har den samme kontrollfunksjonen. Denne maktformen kan minne om Dumbrills (2006) beskrivelse av *makt med*, der de skaper en felles forståelse med foreldre gjennom dialog (Anderson & Goolishian, 1988). Det betyr imidlertid ikke at terapeutene ikke er i maktposisjoner, men den kontrollerende makten der de skal evalueres som foreldre er mindre, og selv om meldeplikten til barnevernet ikke er så aktuell i disse sakene fordi barna allerede er plassert, vil de likevel være i posisjoner av makt ved at de kan veilede foreldre i spesifikke retninger (Askheim, 2018). At foreldrene i tillegg viser større tillit til familievernet enn til barnevernet i disse sakene (Syrstad & Slettebø, 2020) gjør at det er vel så viktig for terapeutene å tenke over hvordan de bruker sin makt og innflytelse i møte med foreldrene, slik at de hjelper foreldrene til å oppnå det som ofte er uttrykt som uklare mål hos foreldrene (Syrstad & Ness, 2019). Det var dette utydelige maktforholdet Minuchin (1998) kritiserte når

sosialkonstruksjonistiske ideer fikk innflytelse i familierapifeltet.

Både barnevernet og familievernet har viktige, men også ulike, og utfyllende funksjoner i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Begge tjenestene har makt, men på ulike måter. Barnevernets makt kan forstås som det Foucault (2007) og Weingarten (2000) betegnet som produktiv. Weingarten (2000) mente den beste posisjonen å være i var å ha makt (beslutningsmyndighet), samtidig som man var bevisst sin posisjon. Å ha makt, men ikke være bevisst, eller reflektere rundt hvordan makten ble brukt var noe hun mente var en vanlig, men farlig posisjon å være i. Makten er derfor nødvendig når barnevernet skal vurdere foreldrenes ønsker om mer samvær (jf. bvl. § 4-19), og tilbakeføring av barna (jf. bvl. § 4-21). Det ville ikke gagnet foreldrene å motta en oppfølging etter omsorgsovertakelse av en tjeneste som ikke hadde, eller var i dialog med de som hadde beslutningsmyndighet. En slik tjeneste ville vanskelig kunne ivareta gjenforeningskravet som Norge har vært kritisert av EMD for ikke å overholde (Sørensen, 2020) og som nylig har blitt lagt inn som en presisering i Lov om barneverntjenester § 4-16. Dersom jeg legger til grunn at økt samvær og tilbakeføring først og fremst bygger på barnets interesser, er dette heller ikke noe som vil gange barna. Dette viser hvor viktig det er at barnevernet og familievernet etablerer en forståelse for, og en tillit til hverandres praksis, slik at barnevernet kan fatte beslutninger i tråd med den oppfølgingen familievernet tilbyr foreldrene, og at familievernet kan forstå barnevernets beslutninger. Det betyr ikke at de to tjenestene ikke skal ha et kritisk og granskende blikk på egen og hverandres praksis, men at det etableres en arena der slik kritikk og mistillit kan luftes (Syrstad, 2020).

Som en oppsummering er det viktig at familievernet og barnevernet samarbeider i oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, fordi de har ulikt mandat og dermed kan bidra til å fylle de ulike behovene foreldre har etter en omsorgsovertakelse. Samtidig kan samarbeidet være krevende, fordi det kan være vanskelig å forstå hverandre når de ikke kjenner hverandres mandat, og dermed ha tillit til hverandre. Utfordringene kommer tydelig til syne når det er et konfliktfylt forhold mellom foreldrene og barnevernet, som gjør at familievernet kan havne i en vanskelig posisjon mellom de to partene. Samarbeidet mellom foreldre, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet var også et tema som ble reist i medforskergruppen som bistod i forskningsprosessen i avhandlingen. I den avsluttende delen av den oppsummerende diskusjonen vil jeg drøfte hvordan medforskergruppen bidro med å skape kunnskap i avhandlingen.

5.3. Å skape kunnskap gjennom medforskning

Som siste del av avhandlingens overordnede diskusjon vil jeg drøfte samhandlingen mellom deltakerne i medforskergruppen, og hvordan denne gruppen bidro i forskningsprosessen i avhandlingen. Denne gruppen bestod av foreldre, saksbehandlere fra barnevernet, terapeuter fra familievernet og forskere.

5.3.1. Å ha en arena for å diskutere krevende samhandling

Deltakerne i medforskergruppen diskuterte mange av de samme samarbeidsutfordringene som er beskrevet over. Medforskerne tok en posisjon i gruppen der de representerte den «gruppen» eller det «feltet» de var en del av, for eksempel at saksbehandleren fra barnevernet representerte barnevernet som system, og forelderen representerte foreldrenes interesser. Dette bidro til at medforskergruppen fikk innsikt i samarbeidesutfordringer mellom foreldre, familievernet og barnevernet, som en parallell prosess som utspilte seg i gruppen (Syrstad, 2020). Dette kan forstås som at medforskerne var en del av, og representerte ulike diskursive fellesskap med ulike forståelser og virkelighetsoppfatninger (Berger & Luckmann, 1966), og ulike domener (Lang et al., 1990). Når «sannheter» etableres, forkastes og videreføres innenfor et diskursivt fellesskap, knyttes det en indre logikk til den kunnskapen. Denne logikken kan være vanskelig å forstå for utenforstående som ikke er en del av konteksten eller det diskursive eller sosiale fellesskapet (Flyvbjerg, 2001). Et eksempel på hvordan det kunne være vanskelig å forstå hverandres mandat, var da en av foreldrene oppga at hun ikke forstod at familievernet ikke skulle være en aktør som bisto hennes interesser i konflikten hun sto overfor barnevernet.

Avhandlingen viser at det kan være en sammenheng mellom å ikke forstå hverandres mandat, og mistillit mellom medforskerne (Syrstad & Ness, 2019; Syrstad, 2020). På denne måten kan medforskergruppen være en arena for å diskutere mistillit til hverandre, og å oppklare uklarheter rundt hverandres praksis og mandat (Syrstad, 2020). Samarbeidet i medforskergruppen kan forstås som en tredjeordens posisjonering (Harré & Langenhove, 1998), der medforskerne reflekterte over egen praksis og utfordringer i samarbeidet dem imellom (i et annet forum). Medforskergruppens diskusjoner viser at det kan være et behov for en arena for å diskutere uenighet og oppklare misforståelser mellom barnevernet, familievernet og foreldre hvor saker blir drøftet på avstand. I et slikt forum kan de ulike aktørene «oversette» (Moltu, Stefansen, Svisdahl, & Veseth, 2013), eller forklare til hverandre det som for dem fremstår som kontekstspesifikk og implisitt kunnskap. Dette kan

være en måte å tilstrebe en forståelse for de rammene som styrer de diskursive fellesskapene (Foucault, 1999). Dersom deltakerne fikk innsikt i rammene deres samarbeidspartnere forstod sin virkelighet gjennom, kan det være lettere å forstå deres mandat, deres handlinger og å legge til rette for å øke tilliten til hverandre og unngå alliansedannelser.

At medforskerne inntok ulike posisjoner i tråd med den «gruppen» eller det «feltet» de representerte, førte også til at temaer som ble diskutert ble belyst og forstått forskjellig. Et eksempel på hvordan medforskergruppen koblet praksiserfaringer til forskning var når en av terapeutene fra familievernet beskrev hvordan forskerblikket bidro til at praksis ble fortolket «utenfra». Hun mente dette kunne føre til at gruppen fikk innsikt i egen praksis (Syrstad, 2020). En slik måte å koble forskning og praksis var et eksempel på en måte å skape praksisnær forskning, der konkrete problemstillinger og erfaringer hentes inn fra praksisfeltet (barnevernet og familievernet), og fra foreldre som hadde erfaring fra en slik oppfølging ble reist. Å bringe inn konkrete problemstillinger fra praksisfeltet er også en måte å gjøre forskningen mer relevant for praksis (Uggerhøj, 2014). En slik vekselvirkning mellom forskning og praksis kan være en måte å utvikle mer kompleks kunnskap på, fordi flere stemmer kan bidra til en bredere utforskning (Syrstad, 2020). Å utvikle kunnskap sammen med deltakere som representerte andre interesser (Beresford, 2002), andre perspektiver, og andre posisjoner innenfor et fagfelt, kan bidra til kunnskap som favner en større grad av kompleksitet.

5.3.2. Medforskning som legitimering av kunnskap i felt med mye makt

Å delta i en medforskergruppe på tvers av fag- og erfaringskompetanse la til rette for at de ulike deltakerne kunne utfordre hverandres perspektiver, og reflektere over egen forståelse og praksis (Syrstad, 2020). På denne måten fremstod medforskergruppen, ikke bare som en arena til å diskutere samarbeidsutfordringer, men også som en arena til å reflektere over egen posisjon og praksis. Å innta en posisjon i en medforskergruppe der en åpner opp for å forstå egen posisjon og praksis i lys av andre perspektiver, kan forstås som posisjonen Mason (2019) kalte «trygg åpenhet», der en var trygg på det feltet man representerte, samtidig som man var åpen for å se egen praksis utfra andre perspektiver. Munro (2010) understreket hvor viktig en slik posisjon var dersom en organisasjon skulle kunne lære av egen praksis og foreta nødvendige justeringer. Denne avhandlingen bidrar med flere eksempler på hvordan praksis har blitt endret som et resultat av diskusjoner i medforskergruppen. Flere av disse eksemplene handlet om hvordan medforskerne hadde reflektert over egen posisjon og praksis sammen

med hverandre (Syrstad, 2020). Når Weingarten (2000) i sin studie viste at profesjonsutøvere som var i maktposisjoner i liten grad var bevisst makten de brukte og hvilke konsekvenser den kunne få for klientene de møtte, vil dette kunne være med på å underbygge behovet for å reflektere over egne posisjoner, praksiser og den makten man forvalter som profesjonsutøver. Dette er også viktig innenfor profesjoner som utøver makt som kan fremstå som skjult, som for eksempel gjennom kunnskap (Foucault, 2007), i form av veiledning (Askheim, 2018).

Å reflektere over egen praksis og bli bevisst sine maktposisjoner er viktig innenfor fagfelt med mye makt, som for eksempel barnevernet (Watson, 2019; Weingarten, 2000). Dersom makten ikke blir forvaltet på en forsvarlig måte, kan profesjonen miste sin legitimitet og tillit (Terum & Molander, 2013). Denne tilliten er spesielt viktig for barnevernet som kontinuerlig utfordres på sine avgjørelser fra media og gjennom rettsapparatet (Haugevik & Neumann, 2020). Å forske sammen med de som er berørt av forskningen kan være en måte å tone ned egen ekspertstatus, gi fra seg makt, og åpne opp for flere måter å forstå virkeligheten på (Borg & Kristiansen, 2009). Det er også en måte å myndiggjøre undertrykte, og moralsk fordømte grupper (Beresford, 2002). Brukerne som deltok som medforskere i denne avhandlingen fortalte at å delta som medforskere ikke bare var en myndiggjøring for dem, men også en slags gjenreisingsprosess, ved at de erfarte å tilhøre en gruppe mennesker som opplevde å være fordømt av samfunnet (Syrstad, 2020). Dette var også en begrunnelse Morgan et al. (2019) brukte for å involvere foreldre som var fratatt omsorgen som medforskere.

Medforskerne hadde ulike erfarings- og fagkompetanse, og dermed ulike forutsetninger for å bidra i forskningsprosessen (Syrstad, 2020). Dette kan gjenspeile en maktskjevhet (McLaughlin, 2010), som det er viktig å være seg bevisst som leder av en medforskergruppe. Som leder av medforskergruppen måtte jeg ta noen valg som gikk på bekostning av andre forskningsmessige hensyn. Medforskernes ulike bakgrunn var et viktig bidrag inn i forskningsprosessen (med egenerfaring, praksiserfaring og erfaring med forskning). Dette kan også gjenspeile en mer demokratisk måte å forske på, der flere grupper og fagfelt som erfarte problemstillinger fra ulike perspektiver, og som hadde ulike interesser (Beresford, 2002) bidro med ulike stemmer inn i avhandlingen. Tredje delstudie viste at foreldrene representerte en gruppe mennesker som ofte var i konflikt med «systemet», og kunne ha andre interesser og mål med å være med i forskning enn forskerne (Syrstad, 2020). Et eksempel som også kan være nærliggende i denne avhandlingen var det Beresford (2002) fant om at forskernes intensjon med å involvere brukere primært handlet om å innhente erfaringer fra brukerne,

mens brukernes interesser handlet om å påvirke mål, relasjoner og forskningsgrunnlag. Medforskning kan dermed forstås som en måte å øke legitimiteten i befolkningen innenfor et felt som er nødt til å ivareta mange ulike interesser og hensyn. I likhet med Slettebø (2008) sin avhandling erfarte jeg imidlertid at makt-dynamikken i medforskergruppen var mer kompleks enn at den utelukkende handlet om en interessenmotsetning mellom fagfolk og brukere. I denne avhandlingen handlet den mest tilsynelatende interessekonflikten i større grad om fagfolks ulike faglige tilnæringer eller mandat, og et resultat av denne konflikten var at saksbehandleren fra barnevernet opplevde sin posisjon i gruppen som utsatt. At makthierarkiet så ut til å være mer sammensatt i denne gruppen kan også henge sammen med at kunnskapen fra foreldrene fremsto som mer unik fordi den kan være vanskeligere tilgjengelig enn kunnskapen fra fagfolkene. På denne måten så det ut som om foreldrene fikk en forhøyet status i gruppen. Det kan være grunn til å reflektere over min rolle som leder av medforskergruppen, og det vitenskapsteoretiske perspektivet jeg var inspirert av der et mål er å ikke ta stilling til sannheter. Det kan ha ført til at saksbehandleren opplevde sin rolle og posisjon i gruppen som ytterligere vanskelig. Dette er noe som særlig kan bli en utfordring når man forsker innenfor konfliktfylte felt som barnevernet. Maktutøvelse kan foregå i det skjulte og underkommuniseres (jf. Syrstad, 2020). Disse innvendingene kan på den andre siden hindre utprøving av nye samhandlingsformer i forskning og unngå i innlemme grupper som har relevant erfaring (Slettebø, 2008).

Mye tyder på at det er behov for et forum til å diskutere samarbeidsutfordringer mellom familievern, barnevernet og foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn. Et slikt forum kan også være en arena for å «oppklare» og forsøke å forstå hverandres mandat, muligheter og de rammene man er styrt av. Dette kan bidra til å øke tilliten til hverandre. Det kan også bidra til økt refleksjon over egen posisjon og praksis. Å forske sammen med en gruppe med ulik erfarings- og fagkompetanse kan være nyttig for å belyse problemstillinger fra ulike perspektiver, særlig i krysningen mellom to fagfelt som denne avhandlingen kan sies å være, og bestående av flere ulike profesjoner og interessegrupper. Medforskergruppens ulikhet så ut til å bidra til ulike perspektiver i forskningsprosessen. På denne måten kan medforskning fremstå som en måte å demokratisere utviklingen av kunnskap innenfor fagfelt der profesjonsutøvere forvalter mye makt, og der klientene opplever avmakt. En slik demokratisering av kunnskap kan være særlig viktig innenfor felt som barnevernet, fordi de ofte utsettes for kritikk av media og domstoler, og fordi interessenmotsetningene ofte er store. I siste del av avhandlingen vil jeg kort reflektere over hvilke implikasjoner avhandlingen kan

ha for forskning og praksis, styrker og svakheter ved avhandlingen og behovet for videre forskning.

6. Avslutning: Implikasjoner for forskning og praksis, styrker og svakheter ved studien og spørsmål til videre forskning

I dette avsluttende kapittelet skal jeg reflektere over avhandlingens implikasjoner for forsknings- og praksisfeltet. Jeg vil også drøfte studiens styrker og mangler, og foreslå temaer for videre forskning. Avhandlingen plasserer seg innenfor feltene barnevern, sosialt arbeid og familierapi. Problemstillingen omhandler hvordan vi kan forstå samarbeidet mellom foreldre som var fratatt omsorgen for sine barn, terapeuter i familievernet og saksbehandlere i barnevernet i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. For å få etablert et konstruktivt samarbeid i oppfølgingen av foreldre, konkluderer avhandlingen med at det er viktig å oppnå tillit og forståelse mellom foreldre, barnevernet og familievernet. Jeg vil utdype dette ved å diskutere ulike implikasjoner for forskning og praksis dette kan peke mot.

6.1. Implikasjoner for forskning og praksis

6.1.1. Samarbeidet mellom barnevernet og foreldrene

Et gjennomgående tema i avhandlingen er at foreldrene opplevde å være i en avmaktssposisjon overfor barnevernet, som bidro til at samarbeidet dem imellom var krevende. Dette sammenfaller med tidligere studier (Schofield et al., 2011; Sykes, 2011). Avhandlingen nyanserte dette bildet ved å peke på at foreldrene strevde med å forstå hvorfor omsorgen var tatt fra dem. Dette gjorde samarbeidet med barnevernet ytterligere krevende. Foreldrene inngikk likevel et samarbeid med barnevernet. Samarbeidet er beskrevet som at de fulgte forventninger de oppfattet barnevernet hadde til dem. De var redde for å gjøre feil, fordi de var redde for at dette kunne innebære konsekvenser i form av mindre samvær og reduserte sjanser for tilbakeføring av barna sine. Dette er viktig kunnskap for de ansatte i barnevernet når de skal følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse.

6.1.2. Samarbeidet mellom familievernet og foreldrene

I avhandlingen argumenterer jeg for at både barnevernet og familievernet er viktige instanser når foreldre følges opp etter en omsorgsovertakelse. Ordningen med en familieverntjeneste er særskilt for Norge, og forskjellene mellom barnevernet og familievernet i møte med foreldre er et sentralt tema i avhandlingen. Den bidrar til å konkretisere hva forskjellene kan bety for oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernet skal, i motsetning til barnevernet ikke vurdere foreldrenes omsorgskompetanse. De har ingen makt

til verken å bestemme samværsordninger eller eventuell tilbakeføring av barna. Familievernet har et mindre evaluerende og kontrollerende mandat, som gjør at de kan bygge opp et annet tillitsforhold til foreldrene. De benytter seg av en systemisk tilnærming som krever en autonom terapeutposisjon. Dette kan være en grunn til at foreldrene opplever møtet med familievernet som mindre evaluerende enn møtet med barnevernet, og at de derfor kan være mer åpne om hva de strever med. Avhandlingen bidrar dermed med kunnskap om hvordan familievernet kan være et viktig supplement til barnevernets oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Avhandlingen anbefaler at ordningen med familievernet som supplerende oppfølgingstjeneste fortsetter å være en politisk satsing, særlig med tanke på at de politiske føringene fremstår som noe uklare i forhold til hvem som skal følge opp foreldre videre (NOU 2019:20), samtidig som barnevernets gjenforeningsansvar har blitt spesifisert i lovendringer i juli 2018.

6.1.3. Samarbeidet mellom barnevernet og familievernet

Avhandlingen viser hvordan barnevernet og familievernet har ulike mandat og ulike funksjoner i en oppfølging av foreldre. Disse funksjonene henger sammen. Et samarbeid mellom de to tjenestene er derfor viktig. Foreldrene og barna trenger både en tjeneste som kan fatte beslutninger, og en tjeneste som ikke trenger å fatte beslutninger, men som derfor kan møte dem på en mer åpen måte. Resultatene fra avhandlingen peker på at samarbeidet mellom barnevernet og familievernet er krevende. Det kan føre til mistillit og manglende forståelse for hverandres handlinger og praksis. Av den grunn drøftes det hvorvidt det er et behov for en arena der barnevernet og familievernet møtes regelmessig for å diskutere samarbeidsutfordringer dem imellom i disse sakene.

6.1.4. Å utvikle kunnskap gjennom medforskning

Vi mangler kunnskap om medforskning innenfor barnevern, sosialt arbeid og familierapi. Avhandlingen bidrar med kunnskap om hvordan en blandet medforskergruppe bestående av brukere, fagpersoner og forskere kan bringe inn ulike perspektiver i forskning på tvers av fagkompetanse og erfaring. Avhandlingen peker på at de ulike erfaringene kan gjenspeile en maktskjevhet i en slik gruppe som er viktig å være oppmerksom på i medforskning, men at maktskjevheten kan være mer kompleks enn at den kun består av interessemotsetninger mellom fagfolk og brukere. Makt har også vært diskutert i tidligere medforskningsprosjekter der brukere har deltatt (Beresford, 2002; Moltu et al., 2013). I denne studien løftes det frem at

medforskning også kan være en demokratisk måte å utvikle kunnskap på, fordi flere aktører bidrar ulikt i forskningsprosessen. Dette er viktig for å øke legitimiteten i et felt som barnevernet, der makten er skjev mellom saksbehandlere og foreldre, der interessekonfliktene ofte er store, og der kritikken fra media og domstolene forekommer hyppig.

6.2. Avhandlingens mulige styrker og svakheter og anbefalinger til videre forskning

En styrke ved avhandlingen er at temaet, oppfølgingen av foreldre i familievernet, i liten grad har vært forsket på. I mangel på kunnskap om hvordan det kan legges til rette for oppfølging av foreldre i familievernet og hvordan dette kan studeres, har det vært nedsatt en medforskergruppe bestående av praktikere, foreldre med egenerfaring og forskere. Målet med dette var å skape praksisnær kunnskap ved at de bistod med problemstillinger fra praksisfeltet underveis. At studien er praksisnær bidrar til at den er relevant for praksisfeltet og de utfordringene de står overfor. Foreldre og terapeuter har også blitt intervjuet over tid. Avhandlingen gir flere eksempler på hvordan tidsdimensjonen har medført at utsagn har blitt utdypet, nyansert og endret. Avhandlingens analytiske fokus har vært på interaksjonen mellom aktører som er en del av et system eller et sosialt fellesskap. På denne måten bidro den med et fokus på det relasjonelle, det som skjer mellom aktører som er en del av et system. Dette er viktig kunnskap for å forstå den enkeltes praksis som en del av et system, og at samarbeidsutfordringer også er noe som må løftes på et systemnivå.

Det kan innvendes at studien ikke utforsker barnas eller saksbehandlerne i barnevernet sine perspektiver i en oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Dette kunne ha gitt et mer nyansert bilde av samarbeidet mellom foreldrene, barnevernet og familievernet. Avhandlingen bygger på et begrenset utvalg informanter, og verken foreldre- eller terapeutgruppen har et etnisk mangfold slik samfunnet ellers har. Det kunne ha bidratt til andre problemstillinger og temaer. Det er likevel ingen grunn til å tro at problemstillingene som løftes frem i denne avhandlingen ikke vil gjelde foreldre med annen etnisk opprinnelse. Av de seks foreldrene som er med i studien var alle uenige i plasseringen av sine barn. Omsorgsovertakelser skjer også frivillig. Disse foreldrene ville antakelig bidratt til andre perspektiver i forhold til barnevernet. Forskningsdesignet har ikke hatt som mål å tilstrebe løsninger og komme med forslag til en «beste praksis». Dette kunne gjort funnene fra forskningen mer anvendbare for praksis. Denne avhandlingen løfter tvert imot frem at foreldres behov etter en omsorgsovertakelse er sammensatte og mangefasetterte, og at en

oppfølging av foreldre kan foregå på flere måter.

Avhandlingen kan kritiseres for at det empiriske materialet har blitt fortolket som gjensidige interaksjoner mellom deltakere som er en del av et system. Det vil si at de også styres av systemet de er en del av. Et slikt fokus beveger seg vekk fra egenskapsforklaringer, og i så måte individuelle faktorer hos deltakerne. Deres erfaringer og handlinger forklares utfra deres posisjon i et system, og ikke som resultat av deres frie valg, oppvekstbetingelser eller individuelle karaktertrekk. Et sosialkonstruksjonistisk perspektiv til forskning innebærer at man som forsker selv bidrar til å skape eller konstruere forskningen sammen med de det forskes på eller med. Min bruk av teori kan dermed forstås som en måte å sortere og forenkle kunnskap. Når man velger en forskningstilnærming løfter man frem noe, samtidig som noe annet utelukkes.

Noen av innvendingene til arbeidet avhandlingen bygger på kan foreligge som anbefalinger til videre forskning. Det bør forskes på hvilken betydning det har for barna at foreldre blir fulgt opp etter en omsorgsovertakelse. Det bør også forskes på barnevernets perspektiv på oppfølging av foreldre. Internasjonalt forskes det på hvordan barnevernet kan nyttiggjøre seg systemisk tenkning i sin praksis (Munro, 2012; Bingle & Middleton, 2019). Denne avhandlingen viser potensialet for systemiske tilnærminger i oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Dette er noe som bør forskes videre på også i Norge.

6.3. Avsluttende kommentarer

Dette er den første studien som har utforsket det norske familievernets oppfølging av foreldre som er fratatt omsorgen. Avhandlingen bidrar med kunnskap om samarbeidet mellom foreldre og barnevernet etter en omsorgsovertakelse, og foreldrenes komplekse og sammensatte behov for støtte og oppfølging. Den bidrar også med kunnskap om familierapi- og systemisk praksis som faglig tilnærming i møte med foreldre som er fratatt omsorgen. Den kontekstualiserer og tydeliggjør familievernets særpreg og forskjell fra mer vedtaksbemyndigede virksomheter, som for eksempel barnevernet. I en tid der familievern tjenesten står i et spenn mellom å utvikle «beste praksis» og tjenestens systemiske røtter (NOU 2019:20), er bidragene jeg har kommet med viktige. De tydeliggjør noen av forskjellene mellom tjenestene, med å bidra med empiri til å forstå hvorfor det er vanskelig å forstå hverandre, og å oppnå konstruktivt samarbeid mellom tjenestene.

Foreldrene trenger et oppfølgingstilbud som både kan støtte, og følge dem opp uten at

de opplever å bli evaluert og kontrollert som foreldre. Dersom foreldrene ønsker å påvirke omfang av samvær og muligheter for tilbakeføring, er de avhengig av å ha kontakt med barnevernet etter en omsorgsovertakelse. Dette er også et ansvar barnevernet har fått presisert i oppfølgingsparagrafen av foreldre etter omsorgsovertakelse så sent som i juli 2018. Familievernet har en unik posisjon når det gjelder å oppnå allianse og tillit i sin relasjon til foreldrene. Samtidig må de samarbeide med barnevernet som kan fatte beslutninger for foreldrene. Å oppnå et konstruktivt samarbeid mellom foreldre, barnevernet og familievernet er helt avgjørende i oppfølgingen av foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, og for barna som er plassert.

7. Litteratur

- Aadnanes, M. (2017). *Vold mot barn og unge i nære relasjoner: Forståing, konseptualisering og sosialfaglege perspektiv*. Avhandling ph.d., Fakultet for samfunnsvitenskap, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Andenæs, A. (2000). Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I H. Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode : metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Anderson, H., & Goolishian, H. A. (1988). Human systems as linguistic systems: Preliminary and evolving ideas about the implications for clinical theory. *Family Process*, 27(4), s. 371-393.
- Anderson, H., & Goolishian, H. (1992). The client is the expert: A not-knowing approach to therapy. In K. Gergen & S. McNamee (Ed.), *Therapy as social construction*, 25-39. SAGE.
- Askheim, O.P. (2018). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid. Floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal.
- Askheim, O. P., Lid, I. M., & Østensjø, S. (2019). Samproduksjon i forskning – hva er det og hva innebærer det? I O.P. Askheim, I.M. Lid & S. Østensjø, (Red.), *Samproduksjon i forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne- og familiedepartementet (BLD) (2019). Forslag til ny barnevernslov. Høringsnotat. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/>.
- Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) (2016-2017). Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre). Prop. St. 169 L. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>.
- Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet (BLD) (2012-2013). Endringer i barnevernloven. Prop. St. 106 L. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>.
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) (2017). Oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon.. Sist oppdatert 16. april 2018. <https://bufdir.no/barnevernsforeldre/>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (BLD) (2020). «Barnevernsstatistikk». Sist oppdatert 31. mars 2020. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/

- Barnevernsloven (1992). Lov om barneverntjenester av 17. juni 1992, nr. 100. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Baugerud, G. A., & Melinder, A. (2012). Maltreated children's memory of stressful removals from their biological parents. *Applied cognitive psychology*, 26(2), s. 261-270.
- Beresford, P. (2002). User Involvement in Research and Evaluation: Liberation or Regulation? *Social Policy and Society*, 1(2), s. 95-105.
doi:10.1017/S1474746402000222
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. London: Penguin.
- Berner-Rodoreda, A., Bärnighausen, T., Kennedy, C., Brinkmann, S., Sarker, M., Wikler, D., McMahon, S. A. (2020). From doxastic to epistemic: a typology and critique of qualitative interview styles. *Qualitative Inquiry*, 26(3-4), s. 291-305.
- Bingle, L., & Middleton, A. (2019). From doing to being: the tensions of systemic practice in social work–group reflective supervision in child protection. *Journal of Family Therapy*, 41(3), s. 384-406.
- Boddy, J., Statham, J., Danielsen, I., Geurts, E., Join-Lambert, H., & Euillet, S. (2014). Beyond contact? Policy approaches to work with families of looked after children in four European countries. *Children & Society*, 28(2), s. 152-161.
- Borg, M., & Kristiansen, K. (2009). *Medforskning - å forske sammen for kunnskap om psykisk helse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), s.77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa.
- Brinkmann, S. (2007). Could interviews be epistemic? An alternative to qualitative opinion polling. *Qualitative Inquiry*, 13(8), s. 1116-1138.
- Broadhurst, K., Hall, C., Wastell, D., White, S., & Pithouse, A. (2010). Risk, instrumentalism and the humane project in social work: Identifying the informal logics of risk management in children's statutory services. *British Journal of Social Work*, 40(4), s. 1046-1064.
- Broadhurst, K., & Mason, C. (2017). Birth parents and the collateral consequences of court-ordered child removal: Towards a comprehensive framework. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 31(1), s. 41-59. doi:10.1093/lawfam/ebw013.
- Brodzinsky, D., & Smith, S. L. (2014). Post-Placement Adjustment and the Needs of

- Birthmothers Who Place an Infant for Adoption. *Adoption Quarterly*, 17(3), s. 165-184. doi:10.1080/10926755.2014.891551.
- Brook, J., McDonald, T., & Yan, Y. (2012). An analysis of the impact of the Strengthening Families Program on family reunification in child welfare. *Children and Youth Services Review*, 34, s. 691-695.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre. Om design av samfunnsvitenskaplege forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Burr, V. (2015). *Social constructionism*. London: Routledge.
- Bøttcher, L., Koushol, D., & Winther-Lindqvist, D. (2018). Indledende refleksjoner over analyseprosesser og kvalitetsdimensjoner. I: Bøttcher, L., Koushol, D., & Winther-Lindqvist, D (Red.),. *Kvalitative analyseprosesser med eksempler fra det pædagogisk psykologiske felt*. København: Samfundslitteratur.
- Carr, A. (2016). How and Why Do Family and Systemic Therapies Work? *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 37(1), s. 37-55. doi:doi:10.1002/anzf.1135.
- Cecchin, G. (1987). Hypothesizing, circularity, and neutrality revisited: An invitation to curiosity. *Family Process*, 26(4), 405–413. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1987.00405.x>
- Christiansen, Ø. (2015). *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus*. Uni Research Helse, RKBV Vest. Hentet fra: <https://bufdir.no/bibliotek/dokumentside/?docid=buf00003222>.
- Christiansen, Ø., Havnen, K., & Havik, T. (1998). Rett hjelp - til rett tid - til rette barn: visjon eller virkelighet? *Nordisk sosialt arbeid*, 18 (2), s. 100-107.
- Christiansen, Ø, Iversen, O, & Kojan, B.H. (2019). Beslutninger om plasseringer utenfor hjemmet. I Ø. Christiansen & B. Kojan (red.): *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Cossar, J., & Neil, E. (2015). Service user involvement in social work research: learning from an adoption research project. *British Journal of Social Work*, 45(1), s. 225-240.
- Dean, M. (2006). *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. London: SAGE.
- Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) (2010). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, vedlegg 2. Council of Europe. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Dewey, J. (1929/1930). "Construction and Criticism". I J.A. Boydston (red.) (1988), John

- Dewey, *The later works*. Volume 5: 1929-1930. Carbondale & Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dick, B., & Greenwood, D. J. (2015). Theory and method: Why action research does not separate them. *Action Research*, 13(2), s. 194-197.
- Dumbrill, G. C. (2006). Parental experience of child protection intervention: A qualitative study. *Child abuse & neglect*, 30(1), s. 27-37.
- Ekeland, T. J. (2014). *Konflikt og konfliktforståelse for helse og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ellingsen, I., Slettebø, T., Studsrød, I., Farstad, G.R., & Herland, M.D. (2018). *Det gjør livet litt lettere. Gruppetilbud til foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon*. Rapport nr. 73, Universitetet i Stavanger. Hentet fra: <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004568>.
- Ellingsen, I. T. (2007). Å miste omsorgen for sitt barn. *Nordisk sosialt arbeid*, 27(04), s. 263-275.
- Eriksson, E. (2018). Four features of cooptation. *Nordisk Välfärdsforskning*, 3(1), s. 7-17. doi:10.18261/issn.2464-4161-2018-01-02.
- Falch-Eriksen, A. (2016). *Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn : familievernets rolle og foreldrenes krise, mestrings og endring*. Rapport 9/2016, NOVA.
- Falch-Eriksen, A. & Skivenes, M. (2019). Right to protection. I Langford, M., Skivenes, M., & Søvig, K.H.: *Children´s Rights in Norway. An implementation Paradox?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Familievernkontorloven. Lov av 19. Juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-19-62>.
- Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Fauske, H., Kvaran, I., & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet: Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene forskning*, 2(10), s. 45-58.
- Featherstone, B., Gupta, A., Morris, K., & Warner, J. (2018). Let's stop feeding the risk monster: towards a social model of child protection'. *Families, Relationships and Societies*, 7(1), s. 7-22.
- Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge, University Press.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), s. 219-245.
- FN (2018, 4. juli). «Committee on the Rights of the Child. Concluding observations on the

- combined fifth and sixth periodic reports of Norway». Hentet fra:
<https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2018/06/CRC-5-6-218.pdf>.
- FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (1989). Lov om menneskerettigheter. Vedlegg 8. Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>.
- Foucault, M. (1999). *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Foucault, M. (2007). Truth and Power (1977). In C. J. Calhoun (Ed.), *Contemporary Sociological Theory* (s. 201--208). London: Blackwell.
- Frame, L., Conley, A., & Berrick, J. D. (2006). "The Real Work is What They Do Together": Peer Support and Birth Parent Change. *Families in Society*, 87(4), s. 509-520.
- Frank, A. W. (2005). What is dialogical research, and why should we do it? *Qualitative health research*, 15(7), s. 964-974.
- Gergen, K.J. (2015). *An invitation to social construction*. London: SAGE.
- Goffman, E. (1970). *Strategic interaction*. Oxford: Basil Blackwell.
- Goffman, E. (1968). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Harmondsworth: Penguin.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Scotland: Doubleday.
- Greenwood, D. J., & Levin, M. (2007). *Introduction to action research: Social Research for Social Change*. London: SAGE. <https://dx.doi.org/10.4135/9781412984614>.
- Grunnloven (Grl.) (2014). Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>.
- Gubrium, J. F., Holstein, J. A., Marvasti, A. B., & McKinney, K. D. (2012). *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft*. London, Sage Publications.
- Halkier, B. (2016). *Fokusgrupper*. Fredriksberg, Samfundslitteratur.
- Hall, C., & Slembrouck, S. (2011). Interviewing parents of children in care: Perspectives, discourses and accountability. *Children and Youth Services Review*, 33(3), s. 457-465. doi:10.1016/j.chilyouth.2010.06.016.
- Harré, R., & Langenhove, I. v. (1998). *Positioning theory*. Oxford, Blackwell.
- Harré, R., & Langenhove, I. v. (1991). Varieties of positioning. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 21(4), s. 393-407.
- Haugevik, K., & Neumann, C. B. (2020). Staten, barnevernet og utenrikspolitikken. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 37(01), s. 5-18.
- Havik, T., Larsen, M.Y., Nordstoga, S., & Veland, J. (2004). *Barnevernet – forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Heggen, K., & Dahl, S. (2017). Barnevernets Kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning*, 1, s. 70-83.
- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Rapport. Hentet fra: <https://www.helsetilsynet.no/presse/nyhetsarkiv/2019/gjennomgang-av-106-barnevernsaker-om-akuttiltak-eller-omsorgsovertakelse/>.
- Hersted, L., Ness, O., & Frimann, S. (2019). Action Research – tradition and renewal. In L. Hersted, O. Ness, & Frimann, S. (Eds.), *Action Research in a Relational View: Dialogue, reflexivity, power and ethics*, s. 4-16. London: Routledge.
- Hoffman, L., & Conway, M. (1981). *Foundations of family therapy: A conceptual framework for systems change*. New York: Basic Books.
- Holland, S., & Crowley, A. (2013). Looked-after children and their birth families: using sociology to explore changing relationships, hidden histories and nomadic childhoods. *Child & Family Social Work*, 18(1), s. 57-66. doi:10.1111/cfs.12032.
- Holland, S., Renold, E., Ross, N. J., & Hillman, A. (2010). Power, agency and participatory agendas: A critical exploration of young people's engagement in participative qualitative research. *Childhood*, 17(3), s. 360-375.
- Hollway, W. (1984). Gender difference and the production of subjectivity. I: J. Henriques, W. Hollway, C. Urvin, L. Venn and V. Walkerdine (eds.), *Changing the Subject: Psychology, social regulation and subjectivity*. London: Methuen.
- Hubbard, G., Backett-Milburn, K., & Kemmer, D. (2001). Working with emotion: issues for the researcher in fieldwork and teamwork. *International Journal of Social Research Methodology*, 4(2), s. 119-137.
- Hummelvoll, J. K. (2008). The multistage focus group interview: A relevant and fruitful method in action research based on a cooperative inquiry perspective. *Norsk tidsskrift for sykepleieforskning*, 10 (1), s. 3-14.
- Hydén, M. (2000). Forskningsintervju som relationell praktik. I H. Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hyslop, I., & Keddell, E. (2018). Outing the elephants: Exploring a new paradigm for child protection social work. *Social Sciences*, 7(7), 105⁵.
- Höjer, I. (2011). Parents with children in foster care—How do they perceive their contact with social workers? *Practice: Social work in action*, 23(2), s. 111-123.

⁵ Tidsskriftet bruker artikkelnummer istedenfor sidehenvisning

- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004). *Familien - pluss én: Innføring i familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2012). *At skabe en professionel: Ansvar og autonomi i velferdsstaten*. Copenhagen: Hans Reitzels forlag.
- Klevan, T. (2017). *The importance of helpful help in mental health crises: Experiences, stories, and contexts—A qualitative exploration*. Thesis for ph.d., University College of southeast Norway.
- Kummen, T. (2016). *Familievernets historie. Oppstart og etablering av tjenesten*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, nr 3.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvalø, K. K. (2018). Merknader fra FN's barnekomité til Norge – en kommentar. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 16(4), s. 352-360.
doi:10.18261/issn.0809-9553-2018-04-0.
- Lalayants, M. (2017). Partnership between child protective services and parent representatives. *Child & Family Social Work*, 22, s. 40-50.
- Lang, P., Little, M., & Cronen, V. (1990). The systemic professional: domains of action and the question of neutrality. *Human Systems*, 1(1), s. 34-49.
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Norges Barnevern*, 94(02), s. 126-138.
- Lefevre, M., Hickie, K., & Luckock, B. (2019). 'Both/and' not 'either/or': reconciling rights to protection and participation in working with child sexual exploitation. *British Journal of Social Work*, 49(7), s. 1837-1855.
- Lietz, C. A., & Strength, M. (2011). Stories of successful reunification: A narrative study of family resilience in child welfare. *Families in Society*, 92(2), s. 203-210.
- Lincoln, Y.S., Lynham, S., & Guba, E.G. (2013). Paradigmatic Controversies, Contradictions, and Emerging Confluences, Revisited. I: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S.: *The landscape of Qualitative Research*. Los Angeles: SAGE.
- Lindemann Nelson, H. (2001). *Damaged Identities, Narrative Repair*. Ithaca, United States: Cornell University Press.
- Lorås, L., Bertrando, P., & Ness, O. (2017). Researching systemic therapy history: In search of a definition. *Journal of Family Psychotherapy*, 28, s. 134-149.
doi:10.1080/08975353.2017.1285656
- Læret, O.K. & Skivenes, M. (2019). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø.

- Christiansen & B.H. Kojan: *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mason, B. (2019). Re-visiting safe uncertainty: six perspectives for clinical practice and the assessment of risk. *Journal of Family Therapy*, 41(3), s. 343-356. doi:10.1111/1467-6427.12258.
- Maturana, H.R. & Varela, F.J. (1987). *The three of knowledge*. Boston: New Science Library.
- Matusov, E. (2007). In search of the appropriate unit of analysis for sociocultural research. *Culture & Psychology*, 13(3), s. 307-333.
- McLaughlin, H. (2010). Keeping Service User Involvement in Research Honest. *British Journal of Social Work*, 40(5), s. 1591-1608. doi:10.1093/bjsw/bcp064.
- McNamee, S. (2010). Research as social construction: Transformative inquiry. *Health & Social Change*, 1(1), s. 9–19.
- Memarnia, N., Nolte, L., Norris, C., & Harborne, A. (2015). 'It felt like it was night all the time': listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken into care or adopted. *Adoption & Fostering*, 39(4), s. 303-317. doi:10.1177/0308575915611516.
- Menneskerettsloven (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, 21.09.1999. Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>.
- Mik-Meyer, N. (2018). *Fagprofessionelles møde med udsatte klienter: Dilemmaer i den organisatoriske praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Minuchin, S. (1998). Where is the family in narrative family therapy? *Journal of Marital and Family Therapy*, 24(4), s. 397-403. doi:doi:10.1111/j.1752-0606.1998.tb01094.x
- Molander, A. & Terum, L.I. (2013). Profesjonsstudier - en introduksjon. I: Molander, & Terum, J.I.: *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moldestad, B., & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem—Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Norges Barnevern*, 87(01), s. 32-45.
- Moltu, C., Stefansen, J., Svisdahl, M., & Veseth, M. (2013). How to Enhance the Quality of Mental Health Research: Service Users' Experiences of Their Potential Contributions Through Collaborative Methods. *American Journal of Psychiatric Rehabilitation*, 16(1), s. 1-21. doi:10.1080/15487768.2013.762295.
- Moon, D. J., Damman, J. L., & Romero, A. (2018). The effects of primary care-based parenting interventions on parenting and child behavioral outcomes: a systematic Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1524838018774424.

- Morgan, H. C., Nolte, L., Rishworth, B., & Stevens, C. (2019). 'My children are my world': Raising the voices of birth mothers with substantial experience of counselling following the loss of their children to adoption or foster care. *Adoption & Fostering*, 43(2), s. 137-154.
- Morris, K, Featherstone, B., White, S., & Gupta, A. (2018). *Protecting children: A social model*. Bristol: University Press.
- Munro, E. (2010). Learning to reduce risk in child protection. *British Journal of Social Work*, 40(4), s. 1135-1151.
- Munro, E. (2012). The Munro Review of Child Protection: progress report: moving towards a child centred system. The London school of economics. Hentet fra: <https://www.gov.uk/government/publications/munro-review-of-child-protection-final-report-a-child-centred-system>.
- Neil, E. (2013). The mental distress of the birth relatives of adopted children: 'disease' or 'unease'? Findings from a UK study. *Health & Social Care in the Community*, 21(2), s. 191-199.
- Neil, E. (2017). Helping birth parents in adoption. A literature review of birth parent support services, including supporting post adoption contact. An expertise for the German Research Center on Adoption (EFZA). München: Deutsches Jugendinstitut eV. Hentet fra: https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2017/Neil_Helping_birth_parents_in_adoption.pdf
- Ness, O., Borg, M., Semb, R., & Karlsson. B., (2014). "Walking alongside:" collaborative practices in mental health and substance use care. *International Journal of Mental Health Systems*, 8:55. DOI: 10.1186/1752-4458-8-55. <http://www.ijmhs.com/content/8/1/55>
- NOU 2000:12 (2000). *Barnevernet i Norge – Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2012:5 (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2016:16 (2016). *Ny barnevernlov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2019:20 (2019). *En styrket familietjeneste — En gjennomgang av familieverntjenesten*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Nyeng, F. (2006): *Følelser i filosofi, vitenskap og dagligliv*. Oslo: Abstrakt forlag.

- Ofstad, K. & Skar, R. (2015). *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal.
- Rager, K. B. (2005). Self-care and the qualitative researcher: When collecting data can break your heart. *Educational researcher*, 34(4), s. 23-27.
- Ross, N., Cocks, J., Johnston, L., & Stoker, L. (2017). No voice, no opinion, nothing : parents experiences when children are removed and placed in care. University of Newcastle. Hentet fra: <https://www.lwb.org.au/assets/Parent-perspectives-OOHC-Final-Report-Feb-2017.pdf>.
- Sandberg, K. (2003). *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J., & Havik, T. (2011). Managing loss and a threatened identity: Experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice. *British Journal of Social Work*, 41(1), 74-92.
- Seim, S., & Slettebø, T. (2010). Collective participation in child protection services : partnership or tokenism? *European Journal of Social Work*, 14 (4), s. 497-512.
- Skivenes, M. (2011). Norway: Toward a child-centric perspective. In Gilbert, N, Parton, N, & Skivenes, M. (Ed.): *Child protection systems. International trends and orientations*, Oxford, Oxford University Press, 154-183.
- Slettebø (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Avhandling ph.d.. Trondheim: NTNU.
- Slettebø, T. (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services. *British Journal of Social Work*, 43(3), s. 579-595. doi:10.1093/bjsw/bcr188.
- Smith, M.W. (1995). Ethics in Focus Groups: A few Concerns. *Qualitative Health Research*, 5 (4), s. 478-486.
- Smithson, J. (2008). Focus groups. In P. Alasuutari, L. Bickman & J. Brannen (Eds.), *The SAGE handbook of social research methods*, s. 103–119. London: SAGE.
- Statistisk sentralbyrå (SSB) (2019). Barnevern. <https://www.ssb.no/barnevern/>. Sist oppdatert 19. Juli 2019.
- Stewart, D. W., & Shamdasani, P. N. (2015). *Focus groups: Theory and practice*. Los Angeles: SAGE.
- Storhaug, A.S. & Kojan, B.H. (2017). Emergency out-of-home placements in Norway: Parent´s experiences. *Child & Family Social Work*, 22 (4), s. 1407-1414.

- Strong, T., Sutherland, O., Couture, S., Godard, G., & Hope, T. (2008). Karl Tomm's Collaborative Approaches to Counselling. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 42(3), s. 174- 191.
- Strong, T., Sutherland, O., & Ness, O. (2011). Considerations for a discourse of collaboration in counseling. *Asia Pacific Journal of Counselling and Psychotherapy*, 2(1), s. 25-40.
- Sykes, J. (2011). Negotiating stigma: Understanding mothers' responses to accusations of child neglect. *Children and Youth Services Review*, 33, s. 448-456. doi:10.1016/j.chilyouth.2010.06.015.
- Syrstad, E., & Ness, O. (2019). To Navigate the Normative and the Not-Normative Family Therapists Negotiating Their Professional Identities with Parents Whose Children are Placed in Public Care. *Contemporary Family Therapy*, 41(2), s. 201-210.
- Syrstad, E., & Slettebø, T. (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*, 25(1), s. 100-107. doi:10.1111/cfs.12662.
- Syrstad, E. (2011). Når ikke eksperten blir eksperten. *Fokus på familien*, 39(1), 45–54.
- Syrstad, E. (2020). Når barnevernsforeldre, fagpersoner og forskere forsker sammen- maktskjevhet eller demokratisering av kunnskap? *Fontene forskning*, 13 (1), s. 59-71.
- Søndergård, D. M. (2018). Analytiske læsestrategier - analoge og digitale tilblivelsesprosesser som eksempel. I: Bøttcher, L., Koushol, D., & Winther-Lindqvist, D.: *Kvalitative analyseprosesser med eksempler fra det pædagogisk psykologiske felt*. København: Samfundslitteratur.
- Sørensen, C.B. (2020). Langvarige fosterhjemsplasseringer og forholdsmessighetskravet i EMK, art. 8. *Lov og rett*, 59 (2), s. 103-122.
- Thomassen, M. (2005). *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Thorkildsen, I. M. (2015). *Du ser det ikke før du tror det. Et kampskrift for barns rettigheter*. Oslo: Vigmostad & Bjørke.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Toros, K., DiNitto, D. M., & Tiko, A. (2018). Family engagement in the child welfare system: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, 88, s. 558-607. doi:10.1016/j.chilyouth.2018.03.011.
- Uggerhøj, L. (2014). Learning from each other: collaboration processes in practice research. *Nordic Social Work Research*, 4(1), s. 44-57. doi:10.1080/2156857X.2014.928647

- Uggla, B. K. (1994). *Kommunikation på bristningsgränsen: en studie i Paul Ricoeurs projekt*. Stockholm: Östling.
- Ulvik, O. S. (2005). *Fosterforeldre som seinmoderne omsorgsarrangement. En kulturpsykologisk studie av fosterbarn og forsterforeldres fortellinger*. PhD, Universitetet i Oslo.
- Villadsen, K. (2004). *Det sociale arbejdes genealogi. Om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. København: Hans Reitzels forlag.
- Wang, E., Lambert, M., Johnson, L., Boudreau, B., Breidenbach, R., & Baumann, D. (2012). Expediting permanent placement from foster carer systems: The role of Family groupdecision-making. *Children and Youth Services Review*, 34, s. 845-850.
- Watson, R. (2019). Jointly created authority: a conversation analysis of how power is managed by parents and systemic psychotherapists in children's social care. *Journal of Family Therapy*, 41(3), s. 357-383.
- Weingarten, K. (2000). Witnessing, wonder, and hope. *Family Process*, 39, s. 389-402. doi:10.1111/j.1545-5300.2000.39401
- Weingarten, K. (2016). The art of reflection: Turning the strange into the familiar. *Family Process*, 55, s. 195-210. doi:10.1111/famp.12158
- Weitz, Y.S. (2016). Föräldraskap på avstånd: Om socialtjänstens stöd till familjehemsplacade barns föräldrar. Forskningsrapport 2016:3. Stockholm: FoUNordväst. Hentet fra: https://www.fouvalfard.se/file/foral_drask_ap-pa-avstand.pdf.
- Westberg, M., & Tilander, K. (2010). *Att lära av fosterbarn– (12)*: Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Hentet fra: http://www.allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2013/11/Att_lara_av_fosterbarn.pdf
- Wetherell, M. (1998). Positioning and Interpretative Repertoires: Conversation Analysis and Post-Structuralism in Dialogue. *Discourse & Society*, 9(3), 387-412.
- Willig, Carla (2001): *Qualitative Research in Psychology. Adventures in theory and method*. UK&USA: OpenUniversityPress.

Artikkel 1:

Syrstad, Ellen & Slettebø, Tor (2020).

To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services.

Child & Family Social Work, 25 (1), s. 100-107. <https://doi.org/10.1111/cfs.12662>

Artikkel 2:

Syrstad, Ellen & Ness, Ottar (2019).

**To navigate the Normative and the Not-Normative: Family Therapists
Negotiating Their Professional Identities with Parents Whose Children are
Placed in Public Care.**

Contemporary Family Therapy, 41, s. 201-210.<https://doi.org/10.1007/s10591-019-09491-z>

Artikkel 3:

Syrstad, Ellen (2020).

Når barnevernsforeldre, fagpersoner og forskere forsker sammen: Maktskjevhet eller demokratisering av kunnskap?

Fontene forskning, 13 (1), s. 59-71.

